

Euroopa Komisjon

Leader+ Magazine

TÄHELEPANU KESKMES
Leader-programmi
saavutused. Territooriumite
kogemuste mitmekesisus

ET
11 • 2008

Leader+ Magazine

Sisukord

Lühidalt	1
Ülevaade 2007. aasta novembris Portugalis Évoras toimunud Leader+ Vaatluskeskuse viimasest konverentsist	
▶ „Leader-programmi saavutused. Territooriumite kogemuste mitmekesisus“	2
Évora konverentsil esitletud 16 juhtumiuuringu territoriaalne ülevaade	9
Leader-programmi pärand	
▶ „Seda saame jagada. Leader-programmi pärand“	26
Viis lähemalt tutvustatud saavutust	
▶ Juhtimine ja territoriaalsed saavutused ELi Leader-lähenemises	31
▶ Territoriaalsed strateegiad	37
▶ Konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse parandamisega seotud konkreetsed väljundid ja mõjud	43
▶ Koostöö ja võrgustike loomine praktikas	50
▶ Naised ja noored tähelepanu keskmes	56

Käesolev Euroopa Komisjoni väljaanne võimaldab avalikkusele ligipääsu ühenduse algatust Leader+ käsitlevale teabele. Meie eesmärk on edastada täpset ja ajakohastatud teavet. Kui meile teatatakse vigadest, püüame need parandada. Siiski ei vastuta komisjon käesolevas väljaandes sisalduva teabe eest kirjeldatud projektide finantsandmete osas ning eriti kulutuste abikõlblikkuse osas. Lugejad kasutagu kõnealust teavet omal vastutusel ja rakendagu vajalikke ettevaatusabinõusid.

Lühidalt

Loretta Dormal Marino,
põllumajanduse ja maaelu arengu
peadirektoraadi asepeadirektor

Käesolev väljaanne on Leader+ Magazine'i viimane number ja kuigi see ilmub Leader+ algatuse lõppedes, pole see kindlasti viimane kord, mil kuuleme Leader-programmist. Leader-algatuse eri etappide rakendamisega on tehtud tohutu suur investeering. Leader I, Leader II ja praegusel Leader+ algatusel on olnud tähtis roll, tänu neile said maapiirkonnad võimaluse töötada välja lahendused oma konkreetsete probleemide jaoks ja vastutada ise oma arengustrateegiast. ELi tasandil oleme vägagi teadlikud sellest, et suur osa sellest, mida võiks pidada lihtsalt Leader-programmi eduks, poleks olnud võimalik ilma riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi maapiirkondade esindajate ning avaliku, era- ja vabatahtliku sektori jõupingutusteta.

Seetõttu on mul väga hea meel, et sain osa võtta Leader+ Vaatluskeskuse viimasest konverentsist, mis toimus 2007. aasta novembris Portugalis Évoras. Konverentsi toimumiskoht sobis hästi ürituse jaoks, mille eesmärk oli tuua esile Euroopa maapiirkondade mitmekesisust arengut ja Leader-programmi osa selles. Niisiis oli see suurepärane võimalus kohtuda näost näkku Leaderi esindajate ja vaatlejatega nii ELi territooriumilt kui ka palju kaugemalt. Hea oli kuulda, et Leaderi meetod on tuntud sellistes kauges kohtades nagu Brasiilia, USA ja Lõuna-Aafrika, aga ka seda, et Leaderi-taolisi programme plaanitakse läbi viia mujalgi. Nagu öeldakse: jäljendamine on ausaim meelitamise vorm.

Pöörates pilgu uuesti kodu suunas: Évora konverentsil esitleti 16 ELi territooriumit, kus Leaderi meetod on andnud tuntava panuse maaelu arengusse. Esitletud filme vaadates sai selgeks, et Leaderi piirkonnapõhine lähenemine võimaldas kohalikel inimestel koonduda ja täita lüngad teistes rahastamisvoogudes, et töötada välja iseenda uuenduslikud meetodid ja projektid. See tõi osalejatele kaasa palju käegakatsutavaid tulemusi, nagu uued ja innovaatsed kaubad ja teenused, uued

töökohad ja ka kohalike elanike parem elukvaliteet. Arusaadavatel põhjustel huvitavad poliitikakujundajaid tihti just käegakatsutavad tulemused. Leader-programmil on selle kohta palju näiteid, mis on oluline mõnede ELi laiemate eesmärkide kontekstis, milleks on näiteks Lissaboni ja Göteborgi (muudetud) agendas sätestatud konkurentsivõime ja jätkusuutlikkusega seotud eesmärgid. Siiski on samavõrd olulised ka mittemateriaalsed tulemused, mille üheks tähelepanuväärsemaks näiteks on viis, kuidas Leader on aidanud kaasa paremal tasemel juhtimisele.

Leader-programmi saavutuste mitmekesisust illustreerisid tõenäoliselt kõige paremini territooriumid ise. 16 territooriumi esindavad kohalikud tegevusrühmad, kellest mõnel on pikaajaline ja teistel ainult üsna värske Leaderi kogemus, näitasid oma Leaderi kogukondade võimet ületada regioonide ja riikide piire, haarata kaasa majanduse ja ühiskonna kõiki sektoreid, olla leidlik uute vahendite ja suutlikkuse arendamisel, teha koostööd teiste rahastamisvoogudega ja tegeleda ka mõnede ulatuslikumate probleemidega, nagu kliimamuutus ja bioenergia. Seega oli igati kohane, et nende saavutusi tunnustasid ka teised taolised rühmad, ning mul on väga hea meel, et sain olla selle tunnustamise juures.

Leaderi edule on loomulikult kaasa aidanud ka paljud teised, kellest mõnikord midagi ei teata. Rakendades Leaderi meetodit süstemaatiliselt uutes Euroopa maaelu arengu programmides, on meil sisuliselt võimalus avaldada lugupidamist kõikidele, kes on olnud seotud Leader-programmidega ja maaelu arenguga üldiselt. Leader-programmi saavutusi ja panust maaelu arengusse tõid Évora konverentsi viimase plenaaristungil lõppsõnad ja arvamustes eriti hästi esile eksperdid ning välisvaatlejad. Selline tunnustus on väga julgustav ja annab meile kõigile positiivse toetuse lahendamaks edaspidi küsimusi, mis on seotud Leader-meetodi süstemaatilise rakendamisega uues maaelu arengu poliitikas.

Lõpetuseks soovin kõigile teile, kes te olete seotud maaelu arenguga, kõige paremat oma võimete täielikul realiseerimisel ja seda, et te ei unustaks kõik neid Leader-programmi võimusi, mis on Euroopa maapiirkondadele nii palju kasu toonud.

Ülevaade 2007. aasta novembris Portugalis Évoras toimunud
Leader+ Vaatluskeskuse viimasest konverentsist

„Leader-programmi saavutused. Territooriumite kogemuste mitmekesisus”

Sissejuhatus

Leader+ Vaatluskeskuse viimane üritus oli 400 osalejaga konverents, mis toimus Portugalis Alentejo regioonis Évora linna lähedal maal, sealse kohaliku tegevusrühma LAG Monte tegutsemispiirkonnas. Kahepäevase konverentsi eesmärk oli anda Leaderi territooriumitele võimalus tuua esile maapiirkondades toimunud arengu mitmekesisust. Väljaspool ametlikku konverentsiprogrammi külastati mitut kohalikku projekti, mis andis lisapildi sellest, kuidas Leader+ programmi vahendite abil lahendatakse erinevaid kohaliku maaelu arengu probleeme.

Selleks et osalejatel oleks parem võimalus hinnata Leader-programmi panust maaelu arengusse ja eriti selle kogemuse mitmekesisust, oli konverents korraldatud plenaar- ja miniplenaaristungite sarjana, mille juurde kuulus filmide näitamine, auhindade üleandmine ja näituseala. Kogu üritus oli kujundatud nii, et tekkis võimalus ideede ja kogemuste vahetamiseks, lubades samas edastada selgeid ja kindlaid poliitilisi sõnumeid mitte ainult Leaderi pärandi kohta, vaid ka tugeva tulevikuplatvormi jaoks.

Tunnustamaks laiemalt Leader-meetodit ja selle panust maaelu arengusse territooriumite tasandil, näidati konverentsil 16 filmi vanade, aga ka uute liikmesriikide territooriumite kohta. Filmid andsid tunnistust sellest, kuidas Leader on teinud koostööd maapiirkondade esindajate ja teiste rahastajatega, et aidata kaasa maapiirkondade jätkusuutlikkusele ja

seal elavate inimeste elukvaliteedi paranemisele. Objektivse ülevaate andmiseks kutsuti konverentsile ka mitmeid maaelu arengu asjatundjaid ja välisvaatlejaid, osalt ka väljastpoolt Euroopa Liitu, esitama oma arvamust selle kohta, mida uut nad konverentsi käigus Leaderi kogemuse kohta teada said.

Tunnustamaks Leaderi meetodi riiklikeks saadikuteks valitud territooriumite panust, korraldati auhinnatseremoonia

spetsiaalselt selleks otstarbeks tehtud kohalike toodetega, mis kujutas endast väga head näidet territoriaalsete kogemuste tunnustamise alt-üles-meetodist, mida tutvustatakse lähemalt edaspidi.

Tervituskõned

Konverentsi avas ametlikult põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi asepeadirektor Loretta Dormal Marino, kes osalejaid tervitades juhatas sisse volinik Mariann Fischer Boeli videoläkituse. Läkituses rõhutas volinik seda, kui tähtis on kohalike kogukondade roll ja edu oma probleemide lahendamisel ja milline osa on selles olnud Leaderil, seda eriti erinevates piirkondades ja riikides asuvate rühmade kohalikeks tegevusrühmadeks koondamisel. Sellega seoses kinnitas ta, et Leader-programm on olnud ELi poliitika edukamaid algatusi ning saades nüüd osaks ELi poliitika peavoolest, on selle kanda suur roll Euroopa Liidu ees seisvate küsimuste lahendamisel.

Portugali põllumajandusministeeriumi põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektor Carlos José São Simão de Carvalho nimetas oma tervituskõnes Leader-programmi panust Portugalis, kus selle abil loodi 4000 töökohta ja suurenes vastutusvõime. Ta rõhutas mitmekesisuse ja jätkusuutlikkuse jätkuvat tähtsust ning Portugali kõrgeid ootusi järgmise programmiperioodi suhtes. Konverentsil osalejaid tervitasid ka Évora linna pea José Ernesto d'Oliveira ja võõrustajaks oleva Monte kohaliku tegevusrühma president Jorge Manuel de Oliveira Pinto. Oma kõnes tõi d'Oliveira esile seda, kui oluline on, et Euroopa Komisjon võtab kuulda ja arvestab kodanikuühiskonna arvamust, kuna kohalike tegevusrühmade kogemus Leader-programmi raames on olnud väga positiivne.

Loretta Dormal Marino kõne teema oli „Tagasisivaade ühenduse algatusele Leader“. Ta rääkis algatuse Leader eri etappidest ja selle meetoditest, mis võimaldasid läbi viia tegevusi ja mobiliseerida ning parimal moel kasutada kohalikke

ressursse. Samuti mainis ta Leaderi panust innovatsiooni (ja riskide võtmise) ning kohalikku juhtimisse. Kõik see on mõjutanud positiivselt ühiskondlikku ja majanduslikku kapitali, näiteks aidates integreerida naisi ja noori, aga ka muutes kohalike kogukondade käitumist ja hoiakuid. See on viinud uute lähenemisviisideni maaelu arengus, uute tegevusteni ja maapiirkondade elukvaliteedi pideva paranemiseni.

Diskussiooni laienemine

Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi maaelu arengu järjepidevuse üksuse juhataja Josefine Loriz-Hoffmann andis ülevaate Leader-teljest aastate 2007–2013 maaelu arengu programmis. Järgnes globaalne ülevaade Leaderi-sarnastest meetoditest George McDowellilt USAst. Ta käis välja idee, et iga maakogukond on ainulaadne ja arenguks vajalik ehitusmaterjal on selle vara ehk kogukonna kapital, mis koosneb inimkapitalist, inimeste loodud kapitalist, sotsiaalsest ja looduslikust kapitalist. Tema väidet illustreerisid maaelu arengu näited Taist, Bangladeshist, Kanadast, Costa Ricast, Mehhikost ja USAst. Leader+ programmiga seoses näitas ta oma analüüsis, kuidas tekkis kogukonna kapital, ja lahkas kohalike tegevusrühmade konkreetsetele näidetele tuginedes teemasid, nagu strateegia, juhtimine, erasektori roll ja kogemuse süstemaatiline rakendamine.

Robert Lukesch ja Bernd Schuh esitlesid oma uurimust pealkirjaga „Seda saame jagada. Leader-programmi pärand“, mis põhines miniplenaaristungitel ning ka käesolevas ajakirjas tutvustatud 16 territooriumi ülevaatel. Analüüsis käsitlevad nad Leader-meetodi seitset strateegilist põhimõtet, mida nad nimetavad „seitsmeks edu mootoriks“. Kogemuse süstemaatilise rakendamisega seoses töid nad esile mõned põhilised riskid ja probleemid ning pakkusid välja mõned ideed Leaderi pärandi säilitamiseks programmi, partnerluse ja Euroopa tasandil. Lähem teave selle ettekande kohta on toodud allpool.

Territoriaalsel tasandil avanev pilt

Miniplenaaristungite eesmärk oli näidata maaelu arengut ja Leaderi panust sellesse territoriaalsel tasandil. Territooriumi esindav kohalik tegevusrühm valiti välja Leaderi seitsme kriteeriumi alusel, kuid lisaks sellele arvestati ka teiste (Leaderiga mitteseotud) lisameetodite kasutamist, mis moodustasid osa territooriumi üldisest maaelu arengu strateegiast. Pärast valiku tegemist koostati kokkuvõte, mis andis ülevaate territooriumi eripärast (füüsilised, kultuurilised, sotsiaalsed ja majanduslikud näitajad), kohaliku tegevusrühma ajaloo ja struktuurist, Leaderiga seotud põhipunktidest ja valitud strateegiaga saavutatud konkreetsetest tulemustest. See kokkuvõte andis ka lisateavet territooriumite kohta valminud filmide ja miniplenaaristungitel toimunud ettekannete ja arutelude juurde. Töötubades peetud ettekanded on saadaval Leader+ veebisaidil aadressil.

Leader-programmi saavutused: põhisõnumeid, arvamusi ja kokkuvõtteid

Pärast 16 miniplenaaristungit kogunesid kõik osalejad lõppplenaaristungile kuulama ekspertide arvamusi esitlustel ja aruteludel kuuldu kohta. Miniplenaaristungite jaoks jaotusid põhisõnumid nelja teema alla.

Esimene teemadest oli seotud juhtimise ja territooriumite saavutustega ja seda esitles Jela Tvrdoňová. Leaderi lähenemisviisi

kontekstis sõltub hea juhtimine kohalike partnerlussuhete ja võrgustike, kohaliku arengu strateegia, haldusstruktuuride ning piirkondlike ja riiklike juhtimissüsteemide raamistiku kvaliteedist. Leader-programmi hea juhtimise seisukohalt olid peamised järelused järgmised: territooriumi identiteedi olulisus, mitme sektori partnerlus, sotsiaalne kaasamine, sotsiaalse kapitali kogumine ning avaliku ja erasektori ressurside säästev kasutamine. Need koos tugevdavad kohaliku tasandi demokraatlikke protsesse.

Vaagiti ka Leader-programmi juhtimisega seotud võimalikke ohtusid. Oletati, et territooriumi tasemel võivad kohalikud võimuesindajad kahelda Leader-lähenemise õiguspärasuses ja kõhelda administratiivse vastutuse viimisel kohaliku tegevusrühma tasandile. Peale selle kardeti, et meetodi süstemaatiline rakendamine võib suurendada tsentraliseeritud lähenemist ja vähendada sektoritevahelist vertikaalset koostööd. Kohaliku tegevusrühma tasandil on Leader-programmiga kaasnevad ohud järgmised: seda võidakse pidada olemasolevate institutsioonide või ametite allasutuseks, mis pigem tegeleb administreerimisega kui pakub arenguvõimalusi; tekkida võivad tasakaalustamata partnerlussuhted, mis ei jäta ruumi muudele huvirühmadele ja koondavad ainult n-ö kohalikku maaeliiti.

Kolme Leader-programmi algatuse raames saadud kogemus ütleb aga, et Leader on toetanud väga uuenduslikku juhtimist maapiirkondades ja selle ühtset vormi saab kohandada iga konkreetse maapiirkonna vajadustele.

Elena Saraceno esitas kokkuvõtte, mis käsitles territooriumite strateegiaid ja neid täiendavaid Leader+ programmi väliseid arenguprotsesse. Lisaks Leader-programmidele olid territooriumid tihti seotud teistegi Euroopa rahastamisressursside ja arenguprotsessidega, nagu Interreg, URBAN, EQUAL ning uute liikmesriikide puhul Sapard. Riiklikul tasandil on palju näiteid selle kohta, kuidas kohalikud tegevusrühmad tegid koostööd ülikoolide teadlaste, loodusparkide ja mitmesuguste riiklike ja piirkondlike rahastamisprogrammidega. Selliste teineteist täiendavate algatuste jaoks on territooriumitel tihti vaja optimeerida oma poliitikat ja kasutada ära olemasolevat sünergiat. Selle tulemusel muutuvad territooriumid tõhusamaks ja efektiivsemaks ning suureneb kohalike tegevusrühmade suutlikkus pääseda ligi eri rahastamisallikatele ja kasutada neid ühe või mitme projektiga seoses. Endiselt on aga vaja arendada kogemuste ülekannet rühmade vahel piirkondlikul, riiklikul ja ELi tasandil.

Michel Dubost tegi eri territooriumite kogemuste põhjal järeldusi konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse paranemise kohta, arvestades sealjuures majandus-, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte. Paljudel territooriumitel on seoses Leader-programmi rakendamisega hakatud paremini aru saama maaelu arengu küsimustest ja tekkinud on uuenduslikkuse õhkkond. Eriti tajutav on see olnud turismi

ja kultuuripärandiga seotud sektorites, kus Leader-programmi panus ettevõtete konkurentsivõime suurenemisse on olnud märgatav. Lisaks kuuluvad paljude territooriumite alla keskkonnatundlikud, näiteks Natura 2000 alad, ning keskkonna väärtustamine on juba kohaliku tegevusrühma tasandil üks projektide valikukriteeriumeid. Mõned probleemid siiski jäävad. Kõikide territooriumite puhul on konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse seisukohalt määrava tähtsusega identiteet ning mõnel juhul on vaja tegeleda konkreetsete küsimustega, nagu maa- ja linnapiirkondade omavaheline suhe või immigratsioon.

Ettekande võrgustike loomise ja koostöö kohta tegi Jean-Pierre Vercruysee, kes kinnitas võrgustike loomise ja koostöö olulisust eri territooriumite kohaliku arengu strateegias. Kuigi koostöö ja võrgustike loomise tase on kohati märgatavalt erinev, on siiski võimalik teha mõningaid üldisi järeldusi. Üldiselt on riiklike võrgustikuüksuste vahendusel lihtsustatud võrgustike loomine olnud oluline kohaliku aktiivsuse suurendamisel. Riikidevaheline koostöö on andnud paljudele territooriumitele võimaluse pääseda ligi oskusteabele ja asjatundjatele ning näha tänu sellele maaelu arengut laiemas kontekstis. Samas jäi mulje, et paremini võiks olla arenenud temaatiliste võrgustike loomine ning et mõnesid riikidevahelise koostööga seotud eeskirju ja määrusi võiks protsessi lihtsustamiseks

parandada. Mõnedel uute liikmesriikide territooriumitel on Leader-programmi raames toimunud riikidevaheline koostöö võimaldanud pääseda ligi suurele hulgale erialateabele ja andnud märkimisväärseid tulemusi suutlikkuse suurendamisel kohalikul tasandil, kust teadmised levivad võrgustike kaudu edasi maapiirkondade esindajateni.

Välisvaatlejate arvamusi

Järgnevalt esitame lühikese kokkuvõtte kaheksa välisvaatleja konverentsikogemustest. Neli neist olid riiklike/piirkondlike Leader-programmide hindajad Pedro Alfonso Fernandes (Portugal), Petra Raue (Saksamaa), Bernd Schuh (Austria) ja Robert Lukesch (Austria) ja neli väljaspool ELi toimuva maaelu arengu asjatundjad Paulo Arns (Brasiilia), George McDowell (USA), Jean-Paul Pellissier (Prantsusmaa) ja Aldo Stroebel (Lõuna-Aafrika).

Paulo Arns nägi konverentsis üritust, mis kinnitas, et Leader-programm on sobivaim lähenemisviis maaelu arengu toetamiseks. Seega leidis kinnitust Leader-programmi tõhusus maamajanduse eraldatumate sektoriteni jõudmisel ja kohalike sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste tegevuste toetamisel. Pedro Alfonso Fernandes juhtis tähelepanu kohaliku strateegilise planeerimise mõistmisele protsessina, kusjuures kogemused näitavad, et hea planeerimine tähendab ka head projekti, mis omakorda on otseselt seotud Leader-lähenemise seitsme kriteeriumiga. Ta osutas ka sellele, kui tähtis on kõrgetasemelise töö ja uuenduslike strateegiatega põhitegurina kohalike tegevusrühmade pidev hindamine, kõikide (sealhulgas ka erasektori) partnerite kaasamine ja see, kuidas Leader-programmi tulemusena tekkisid uued sünergiaid.

Robert Lukeschi muljed olid seotud kohaliku tegevusrühma erinevate rollidega ja mitme näite toel tõi ta ühe sellisena välja sidemehe rolli. See tähendab suhete hõlbustamist eri osapoolte, näiteks käsitöölise, ettevõtjate ja nende turgude ning mineviku ja tuleviku vahel. Kohalik tegevusrühm tegutses ka tõelise kohaliku arengu ametina, mis koondas eri rahastamisvahendid, või siis mittetulundusühenduste inkubaatorina. Lukeschi viimane tähelepanek oli seotud mõnede kohalike tegevusrühmade võimaliku sõltumatuse vähenemisega ja otsustusõiguse järkjärgulisest kadumisest tekkiva ohuga, seda eriti uuel rahastamisperioodil. George McDowell rõhutas iga kohaliku tegevusrühma kordumatuse tähtsust. Ta rääkis ka sellest, kui oluline on, et kohalikud tegevusrühmad pääseksid ligi erasektori rahastamisallikatele, juhul kui traditsiooniliste rahastamisallikate jaoks on projektide krediidirisk liiga suur.

Jean-Paul Pellissier tõi esile entusiasmi, millega kõik, nii vanad kui uued territooriumid Leaderisse suhtusid, mis näis olevat tunnustus alt-üles-lähenemise tähtsusest, ja kohalike tegevusrühmade tegevuse mitmekesisuse. Kohalike arengustrateegiatega rakendamisel peeti oluliseks võrgustike loomist, mis võimaldas inimestel üksteiselt õppida ja enesekindlust suurendada. Selles kontekstis võib Leaderi meetod mängida

olulist rolli ka koostöös kolmandate, eriti Vahemere piirkonna riikidega. Petra Raue ettekandes oli kesksel kohal Leaderi vaimu säilitamine. Ta rõhutas kohalike tegevusrühmade olulist panust ideede ja lahenduste väljatöötamisel maapiirkondade arenguprobleemide jaoks ja vajadust seda vaimu hoida. Programmi tasandil tähendab see kohaliku tegevusrühma sõltumatuse säilitamist otsuste tegemisel ja programmi rakendamisel, standardite abil programmide kvaliteedi tagamist, vajaliku toetuse pakkumist ja haldusprotsessi lihtsuse hoidmist. Kohalikul tasandil kuulub siia kohaliku partnerluse protseduuride läbipaistvuse ja vastutuse tagamine, kõikide asjakohaste sidusrühmade kaasamine (ja avatus uustulnukate suhtes) ning heade suhete hoidmine kohalike võimuesindajatega.

Bernd Schuh andis oma kokkuvõttes kõikidele maapiirkondade esindajatele kolme sorti nõu. Esiteks tuleks valmistuda tulevasteks probleemideks, tagades teadmiste olemasolu ja inimressursi suutlikkuse ning varudes selleks aega ja raha. Teiseks soovitas ta maapiirkondade esindajatel suutlikkust suurendades astuda sammuke eemale ja vaadata kohalikku partnerlust kõrvaltvaataja pilgu läbi, et näha juurdunud harjumusi kriitilise pilguga. Tema viimane nõuanne oli mõeldud üksikisikutele, kellel ta soovitas teadvustada endale Leader-programmis töötamisega seotud survet ja nõudmisi ning vältida läbipõlemist. Viimased tähelepanekud esitas Aldo Stroebel, kes väljendas tänu kutse eest rääkida ELi-välisest perspektiivist. Ta nägi Leaderit ainulaadse Euroopa algatusena ja rõhutas eriti partnerluse loomise olulisust strateegilise tegurina ning piiriülese koostöö rolli, mida oleks võimalik laiendada arengumaadesse, kus maaelu areng seisab silmitsi paljude erinevate probleemidega. Ta mainis ka

kõrgkoolide kui võimalike partnerite rolli maaelu arengu strateegiate väljatöötamisel ja vajadust tugeva seire- ja hindamissüsteemi järele, et näidata projektide edu ja tulemusi konkreetsemalt majanduse ja inimressursi suutlikkuse suurendamise valdkonnas. Selline süsteem on tähtis ka pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamisel ajal, kui näiteks avaliku sektori rahastamisvõimalused ei toimi.

Leader-programmi auhinnad ja kokkuvõtavad sõnavõttud

Leaderi saavutuste ametlikumaks esiletoomiseks andis võimaluse auhinnatseremoonia, mille käigus kohalikud tegevusrühmad üksteisele tunnustust jagasid. Ka auhinnad ise peegeldasid territooriumite olemust ja mitmekesisust. Kõigil 16 osalejal paluti panna välja oma territooriumile tüüpiline käsitööese, mis oleks auhinnaks mõnele teisele territooriumile. Auhindade andjad ja saavad territooriumid, keda esindasid kohalikud tegevusrühmad, pidid ennast esitlema ning said seejärel Loretta Dormal Marinolt auhinna koos saavutust kinnitava tõendiga. Auhindade täielik nimekiri koos fotodega on toodud eelpool nimetatud veebisaidil.

Euroopa Parlamendi asepresident Manuel dos Santos rääkis maaelu arengu olulisusest Euroopa institutsioonide tasemel ja vajadusest hoida maapiirkondade huvid kindlalt poliitika päevakorras. Sama leidis oma sõnavõtus ka Portugali maaelu arengu ja metsanduse minister Rui Nobre Gonçalves, kes rõhutas seda, kui rahul on Portugali valitsus Leaderi programmi rakendamisega. Ta avaldas lootust, et Leader-programmi vahendusel Portugali maapiirkondadele tulnud kasu jätkub ka uue maaelu arengu programmi raames, mille suhtes kõigil on kõrged ootused.

Lõppsõnad lausus Loretta Dormal Marino, kes kiitis volinik Fischer Boeli nimel kõiki Leaderi projektides osalenuid ja konverentsil esitletud filme. Tagasivaatavalt tõi ta esile, kui efektiivne oli Leader ideede laborina ja kuidas selle raames pidevalt sektorite piire ületati, et koondada erinevaid ressursse, sealhulgas ka inimesi, üheskoos konkreetsete probleemide lahendamiseks. Ta nimetas ka eravahenditest rahastamise kõrget taset tänu erasektori kaasamisele ja võrgustike väärtuslikku panust, mis võimaldavad inimestel üksteiselt õppida. Tulevikku vaadates rääkis ta maapiirkondade ees seisvatest probleemidest, nagu keskkonnaküsimused,

konkurentsivõime, kliimamuutus ja bioenergia, ning võimalikust panusest, mida Leader ulatuslikuma poliitika osana võib nende lahendamisse anda. Seetõttu on Leader-teljele antud minimaalne kulutuste tase, mis on umbes 5 miljardit eurot Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (võrreldes 2 miljardi euroga Leader+ raames). Toonitati ka seda, kui oluline on õigete tingimuste olemasolu Leader-tüüpi projektide heaks toimimiseks. See tähendab riiklike ja

piirkondlike võimuorganite õigete suhet, koolitusi Leaderiga seotud töö jaoks ja saadud õppetundide jagamist. Et seda kõike saavutada, peab olema eriline tasakaal, see tähendab, et keskusest tuleks piisavalt julgustust ja toetust, millega Leader paistab seni olevat hakkama saanud.

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/events/22112007_en.htm

Territooriumite ⁽¹⁾ ülevaated

Järgnevate territooriumite ülevaadete aluseks on 2007. aasta novembris Portugalis Évoras toimunud Leader+ Vaatluskeskuse viimase konverentsi „Leader-programmi saavutused. Territooriumite kogemuste mitmekesisus” jaoks territooriumite endi poolt koostatud kokkuvõtted. Miniplenaaristungitel kasutatud kokkuvõtted on toodud aadressil http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/events/22112007_en.htm.

(¹) Évora konverentsil ja käesolevas väljaandes on territooriumi mõistet kasutatud laias tähenduses. Selle all mõistetakse lisaks kohaliku tegevusrühma geograafiliselt piiritletud alale ühes sealsete loodusressurssidega ka kohalikke maakogukondi ja territooriumi organisatsioone (esindus-institutsioonid / organisatsioonid / kohalikud võrgustikud), aga ka kohalikku identiteeti, mis mõjutab kohalikke esindajaid otsuste langetamisel.

Austria: Ausserfern

Rahvaarv (elanikke)	31 922
Pindala (km ²)	1237
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	25,8
Kohalike omavalitsuste arv	37
Kohaliku tegevusrühma liik	Mittetulundusühing
Leader+ eelarve	5 180 178 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.allesausserfern.at rea@allesausserfern.at

Ausserferni territoorium on alpiinne, seal on kõrged mäed ja sügavad kitsad orud ning leidub palju järvi ja jõgesid. Maad kasutatakse ülekaalukalt piimakarjakasvatuse, loomakasvatuse ja metsanduse jaoks. Ausserfern on suuremast osast Austriast eraldatud ja sinna pääseb ainult üle kurude ning territoorium on sotsiaal-majanduslikult samavõrra sõltuv Lõuna-Baierist Saksamaal, kuhu viib mitu piiriületuskohta.

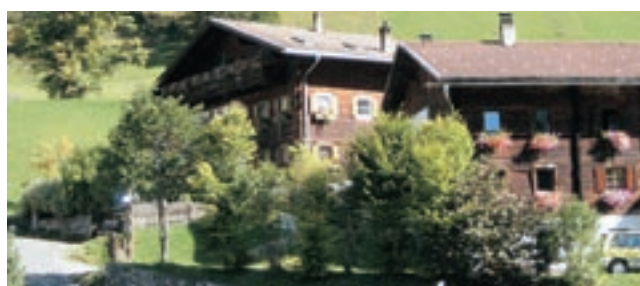
2001. aastal tunnistati kohalik tegevusrühm abikõlblikuks Leader+ programmi raames, ent mittetulundusühing Regionalentwicklung Ausserfern tegutseb juba aastast 1995.

Kohaliku arengu strateegia kajastab kohaliku tegevusrühma üldist põhimõtet parandada elukvaliteeti maapiirkondades ja sellel on kolm põhieesmärki: võrgustike loomine ja koostöö hariduse ja uute tehnoloogiate valdkonnas, eluruumi atraktiivsuse parandamine ja kohalike väärtusahelate tugevdamine. Kohaliku tegevusrühma lähenemisviisi erilisus seisnes elukvaliteedi parandamise teema avaras tõlgendamises, mis viis tervikliku arengustrateegia rakendamisele. Kohalik tegevusrühm ei keskendunud ainult põllumajandustegevuste mitmekesistamisele ja turismi arendamisele, mis on küll tähtsad, kuid ei taga territooriumi elujõulisust tulevikus. Arengustrateegiasse integreeriti ka sotsiaalsed aspektid, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse tagamine, noorsootegevused, lastehoiuteenused, tõrjutud rühmade, nagu puuetega inimesed ja immigrandid, integreerimine ja eakate hoolekanne.

Teine tegur, mis kindlustas kohaliku tegevusrühma edu, oli kaasav ja läbipaistev juhtimine. Näiteks selleks, et edendada laialdast arusaamist alt-üles-lähenemisega seotud maaelu arengust, toimuvad kohaliku tegevusrühma koosolekud kordamööda eri külates. Samuti võib igal ajal liikmeid välja

vahetada, mis võimaldab otsuste tegemisel osaleda enamatel inimestel, sealhulgas naistel ja noortel.

Koostöö valdkonnas on Ausserfern osalenud nii territooriumi- vahelistes kui piiriülestes projektides. Juhiti regionaalse juhtimise alast projekti, mille eesmärk oli tugevdada juhtimis- ja kavandamisoskusi ning milles osales mitu Austria kohalikku tegevusrühma. Arvestades Saksamaa lähedust ja territooriumite vastastikust sõltuvust, tegi rühm regulaarselt koostööd Baieri kohalike tegevusrühmadega, näiteks koolitusprojektis kultuurigiididele ja muuseumijuhatajatele.

Tšehhi Vabariik: Posazavi

Rahvaarv (elanikke)	90 078
Pindala (km ²)	1271
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	71
Kohalike omavalitsuste arv	99
Kohaliku tegevusrühma liik	Mittetulundusühing
Leader+ eelarve (¹)	1 091 020 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.posazavi.com leader@posazavi.com

(¹) Aastate 2004–2006 sihtala 1 programmi Leader+ tüüpi meetmed.

Kohaliku tegevusrühma territoorium asub Kesk-Čechy edelaosas ning on strateegiliselt hästi ligipääsetav. Territoorium on ühendatud põhimaantee- ja raudteevõrgustikuga ning Praha jääb selle lõunapiirist ainult 80 km kaugusele. Čechy ise on süda-Euroopas asuv paikkond, mis pole kaugel Saksa-maast ja Poolast. Tänu neile tegureile on territooriumil märkimisväärne majanduslik potentsiaal, kuigi mõned selle osad on eraldatud ja keerukate arengutingimustega.

Üks territooriumi suurimaid väärtusi on Tšehhimaale tüüpiline maaliline maastik, mida iseloomustavad järvede ja jõgedega küngad, hekid, lilled ja metsad. Sealne puhas õhk ja saastamata keskkond meelitavad linnaelanikke Prahast. Samas on suvemajade kasvav hulk muutumas kogukonna ühtekuuluvuse seisukohalt probleemiks ning alaline kohalik elanikkond väheneb ja vananeb kiiresti. Turismisektori kvaliteet ja iseloom on seega kohaliku tegevusrühma jaoks väga oluline teema. Konkreetselt on arengustrateegia eesmärk säilitada ja edendada loodus- ja arhitektuuripärandit, tutvustada territooriumi kui elu- ja külastuskohta, õhutada

elanikke seltside kaudu kodanikuühiskonnas osalema ning toetada eriti laste ja noorte jaoks mõeldud infrastruktuuri ning sotsiaalteenuseid.

Kohalik tegevusrühm moodustati ametlikult 2003. aasta oktoobris ja oli kohe peale Tšehhi Vabariigi ELiga ühinemist 2004. aasta mais valmis Leader+ programmi rakendama. Rühma tekkelugu ulatub aga koguni aastasse 2000, mil toimusid kõnelused kohaliku kogukonnaühenduse ja üheksa ettevõtja vahel. Rühm suurenes 2001. aastal piirkondliku teabekeskuse võrra ja selle töö keskendus peamiselt turismile. Järgmisel aastal hakati tegevust rohkem kogukonnale suunama ja selle ulatus laienes. Esimese prioriteedina taheti suurendada suutlikkust integreeritud maaelu arenguks. Põhitegevusena tihendati koostööd ja julgustati partnerlust ning enamasti oldi selles edukas. Peale selle saadi kogemusi teiste Tšehhi Vabariigi territooriumitega häid tavasid vahetades. Kõige selle tõttu on kohalik töörühm väga huvitatud edasisest koostööst uuel programmiperioodil, sealhulgas partneritega teistes riikides.

Taani: Vestsjælland

Rahvaarv (elanikke)	60 225
Pindala (km ²)	789
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	76
Kohalike omavalitsuste arv	7
Kohaliku tegevusrühma liik	Ühing
Leader+ eelarve	5 206 980 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.kalundborg.dk kalm@kalundborg.dk

Pealinna vahetus läheduses asuv ja Kopenhaageni roheline aiana tuntud Vestsjælland on kui Taani minimudel: seal on ilusaid randu, idüllilisi linnu, rahulikke metsi ning väikesi järvi ja jõgesid. Territooriumil on 200 km pikkune veepiir ja sinna kuulub mitu looduskaitseala. Territooriumi jagab kaheks selle keskel asuv suur Åmoseni raba, mida arendatakse parajasti looduspargiks. Territooriumi asukoha ja loodusega kaasneb palju eeliseid, kuid sellega seoses tekib ka mitmeid planeerimisega seotud probleeme, seda eriti iga päev linna tööle sõitjate tõttu. Olgugi et territoorium asub Kopenhaageni lähedal, esineb seal siiski tavalisi maapiirkondade probleeme, nagu madal enesehinnang, vananev rahvastik, madal haridustase, sõltumine hooajalisest majandustegevusest ja nõrk ettevõtluskultuur.

Leader+ kohaliku tegevusrühma moodustasid 2001. aastal 12 kohalikku arendajat, kes said Leader II programmi ajal eeskujuna naaberriigist Rootsist. Koos võeti vastu territooriumi arengustrateegia, mis pidi aitama töötada välja uusi loodus- ja kultuuriressurssidel põhinevaid tooteid, tegevusi ja üritusi, luua uusi võrgustikke piirkonna sidususe tugevdamiseks, soodustada tugevat ettevõtlusvaimu, arendada

innovatsiooni kaudu äritegevust, muuta inimesi teadlikumaks piirkonna eripärast ja tuua koostöö kaudu kohalikku arengusse uusi ideesid. Viimasega seoses viidi koos Taani kohalike tegevusrühmadega läbi väga edukas projekt, mille käigus töötati välja strateegia kohalike kvaliteettoodainete tootmiseks ja turustamiseks. Lisaks sellele on Vestsjælland olnud kaasatud kolme piiriülelisse projekti, milles osalesid partnerid Ühendkuningriigist, Soomest ja Rootsist.

Arvestades oma suhteliselt vähest kogemust, võttis kohalik tegevusrühm eesmärgiks koolitada algusest peale kõiki oma liikmeid Leader-meetodi alal. Viidi läbi seminarisari sellistel teemadel nagu partnerlusel põhinev lähenemine, koostöö ning hindamine ja edasine kavandamine. Peale selle pidas kohalik tegevusrühm eriti oluliseks võtta osa riikliku koostöövõrgu üksuse ja Euroopa Leader+ Vaatluskeskuse üritustest, et õppida teistelt, suurema Leader-programmide kogemusega territooriumitelt. Üldiselt vaatab Vestsjælland tulevikku optimistlikult. Kohalik tegevusrühm loodab uuel programmiperioodil jätkata oma tegevusi nii Leader-telje kui ka ühise kalanduspoliitika raames.

Soome: Joensuu

Rahvaarv (elanikke)	53 917
Pindala (km ²)	5692
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	10,5
Kohalike omavalitsuste arv	7
Kohaliku tegevusrühma liik	Mittetulundusühing
Leader+ eelarve	6 070 030 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.joensuu-leader.net joensuu.leader@pp.inet.fi

Kohaliku tegevusrühma territoorium ümbritseb Joensuu linna (mis on elanikkonna arvu tõttu välja jäetud) ja kannab sellega sama nime. Joensuud tuntakse kui Euroopa metsapealinna, seda tänu sealsetele eriteadmistele metsateaduse, metsamajanduse ja metsade kasutamise valdkonnas. Lisaks metsadele iseloomustavad kohalikku maastikku jõed ja järved. Linna mõju ilmneb selgesti üha populaarsemaks muutuv linna ümbritsevas elurajoonide võõndis vastukaaluna eraldatumatele äärealadele. Üldise tööhõive ja sissetulekute tase on riigi keskmisest oluliselt madalam, mille peamine põhjus on primaarsektori tähtsuse vähenemine pärast põllumajandusüksuste ühinemist. Territooriumi teine tõsine probleem on teenuste kättesaadavus, kuna seal on väga palju suletud postkontoreid, koole ja poode. Eriti raske on olukord eakate inimeste jaoks, sest põhiteenused võivad asuda kuni 25 km kaugusel ja ühistranspordivõimalused on piiratud.

Kohaliku tegevusrühma asutas 1996. aastal Leader II programmi alguses rühm aktiivseid inimesi, kelle hulka kuulus talunikke, vabatahtlikke, ettevõtjaid, kohaliku omavalitsuse ametnikke ja õppejõude. Rühmal on liikmete valitud juhatuse, mis langetab rahastamisotsuseid. Juhatust nõustab hindamiselme meeskond, mis moodustatakse igal aastal kohaliku tegevusrühma liikmetest ja väliseksperitidest.

Leader+ arengustrateegias kajastub territooriumi omapära ning see keskendub peamiselt maa ja linna koostööle. See loob võimalusi ka projektide jaoks, mis on seotud väärtuste paljususega maal, kohaliku eluga, mikroettevõtete arendamise ja aktiivse kodanikuühiskonna toetamisega. Kohaliku tegevusrühma ja kohalike võimuesindajate vaheline suhe toimib hästi, peetakse lugu teineteise rollist. Kuigi ametlikult annavad rahastamisloa kohaliku võimu esindajad, ei saa nad mõjutada tegevusrühma juhatuse otsuseid. Sellel töökorraldusel on olnud programmi edus määrav osa.

Kohaliku tegevusrühma teeb eriliseks aktiivne osalemine koostööprojektides nii Soomes kui ka väljaspool. Rühm on olnud kaasatud seitsmes territooriumitevahelises projektis, alates külaplaneerimisest kuni väikeste kunstiettevõtete kaardistamiseni, ja koos Hispaania ja Portugali kohalike tegevusrühmadega kahes riikidevahelises projektis metsamajanduse ja küla raadiojaamade alal.

Prantsusmaa: Haut-Jura

Rahvaarv (elanikke)	82 000
Pindala (km ²)	1651
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	113
Kohalike omavalitsuste arv	113
Kohaliku tegevusrühma liik	Looduspargi administratsioon
Leader+ eelarve	3 491 434 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.parc-haut-jura.fr ph.andlauer@parc-haut-jura.fr

Kohaliku tegevusrühma territoorium, mille alla kuulub Haut-Jura piirkonna looduspark, piirneb idas Šveitsiga ja on võrdsel kaugusel Besançon ja Lyoni linnast. Sealset maastikku iseloomustavad metsaga kaetud paeplatood, mida lõhestavad sügavad jõeorud. Sotsiaal-majanduslikult toimub territooriumil vastupidine areng võrreldes paljude teiste Euroopa maapiirkondadega. Elanikkond kasvab ja inimesed kolivad orgudes asuvatest linnadest platool

asuvatesse väiksematesse asulatesse, kus on päikselisem kliima ja maad arendamiseks rohkem. Piirkonnal on ette näidata mitu spetsialiseerunud tööstuskeskust, sealhulgas plastitööstus, metallitöötlemine ja prillide valmistamine, mis annavad kokku 50% töökohtadest. Piirkonnas on ka palju käsitööalast oskusteavet, näiteks puust mänguasjade valmistamise alal. Peale selle on piirkonna sissetulekuallikana oluline roll turismil, seda nii suvel kui ka talvisel suusahooajal.

Haut-Jura piirkonna looduspark asutati 1986. aastal, et kaitsta ja edendada kohalikku loodus-, ehitus- ja kultuuripärandit ning arendada kohalikku majandust. Kohaliku tegevusrühmana on tegutsenud peaaegu 20 aastat ja osaletud kõigis kolmes Leader-programmis. Kuigi piirkonna looduspargi administratsioon koosneb ainult omavalitsuste esindajatest, moodustati Leader+ jaoks 18liikmeline programmitöö komisjon, mille liikmetest üheksa on erasektorist ja üheksa valitud ametnikud. Kohaliku tegevusrühma loomisel olemasoleva suure avalik-õigusliku asutuse raames on nii eeliseid kui ka puudusi, viimastest üks peamisi on aga see, et halduskulud hoitakse minimaalsed, kuna vajalikud inim- ja füüsilised ressursid on juba olemas.

Leader+ programmi rakendatud territooriumi arengustrateegia oli piirkonna looduspargi strateegia laiendus, kuid selles pandi suuremat rõhku käsitööle ja tööstusele. Strateegias on püütud järgida mitmemõõtmelist lähenemist, mis ühendab majandusliku arengu kohaliku kultuuri ja keskkonnaga. Leader-lähenemise teised eelised on olnud järgmised: keskenduti enam territooriumile, pakuti projekti elluviijatele mitmeaastaste rahaeralduste kaudu finantsilist kindlustunnet ja väärtustati ning viidi ellu uenduslikke ideid. Kohalik tegevusrühm on osalenud ka kahes turismi, matkamise ja audiogiididega seotud riikidevahelises projektis.

Saksamaa: Ülem-Švaabimaa

Rahvaarv (elanikke)	118 832
Pindala (km ²)	1108
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	107
Kohalike omavalitsuste arv	45
Kohaliku tegevusrühma liik	Ühing
Leader+ eelarve	10 000 000 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.donaukalender.de leader@irasig.de

Ülem-Švaabimaa asub Baden-Württembergi liidumaal ja piirneb lõunas Alpidega. See on hõredalt asustatud piirkond, mille suurimas linnas Sigmaringenis elab vaid 17 000 inimest. Territooriumi jagab kaheks läänest itta voolav Doonau, millel on kaks peamist lisajõge Lauchert ja Kanzach. Maakasutus on valdavalt seotud põllumajandusega, põhjas domineerib teraviljakasvatus ja lõunas piimakarjakasvatus. Territooriumi kultuuripärand on rikas ja kohalikud inimesed on tuntud oma loovuse ja uuendusmeele poolest. Piirkonna majanduslik tugevus põhineb edukatel väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel, mis toodavad valdavalt täppisosi tööstuse jaoks. Turismisektor on samuti oluline ja kasvab tänu territooriumi kaunile maastikule, kuumaveeallikatele ja Alpide ning Bodeni järve lähedusele.

Territoorium on kasu saanud kõikidest Leaderi põlvkondadest, praegune kohalik tegevusrühm alustas tegevust eelmisel programiperioodil. Enne Leader+ programmi algust peeti siiski intensiivselt nõu, et arengustrateegia eesmärgid kindlasti kattuksid kohalike esindajate ootustega. Üldeesmärgiks seati turismi loodud lisandväärtuse suurenda-

mine ja põllumajanduse mitmekesistamine. Konkreetsemalt tähendas see (eriti Doonau jõega seotud) vaatamisväärsuste võrgustike loomist, loodus- ja kultuuripärandi paremat kasutamist ja kohalike toodete otseturustust.

Arengustrateegia oluline ja produktiivne osa oli ka piiriülene koostöö. Piki Doonau jõge asuvate muuseumide võrgustiku loomise projekt võimaldas Ülem-Švaabimaal luua sidemed kahe teise kohaliku tegevusrühmaga Saksamaal ja Austrias. Teise projekti käigus töötati koos Itaalia kohaliku tegevusrühmaga välja muuseumides kasutatav uuenduslik haridussüsteem. Kohalik tegevusrühm tegi koostööd ka kolme Hispaania rühmaga, et luua sünergiat tervishoiu, turismi, ökoloogia ja looduslike kuumaveeallikate kasutamise vahel.

Kohaliku tegevusrühma teeb eriliseks see, et arendajad on teinud koostööd, et tagada eri institutsioonitasandite ühendus ja kõigi olemasolevate rahastamisallikate koordineerimine. Loodi sünergiat teiste ELi programmidega, nagu LIFE ja EQUAL, mis samuti kuuluvad riiklikest ja eravahenditest rahastatavate regionaalarenguprogrammide hulka.

Kreeka: Thessaloníki arenguagentuur

Rahvaarv (elanikke)	61 329
Pindala (km ²)	2089
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	29
Kohalike omavalitsuste arv	15
Kohaliku tegevusrühma liik	Kohaliku omavalitsuse asutus
Leader+ eelarve	14 293 694 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.aneth.gr aneth@aneth.gr

Kohalikul tegevusrühmal on soodne asukoht: see asub suuresel teise Kreeka linna Thessaloníki külje all. Territooriumi lähedus suure rahvaarvuga keskusele, aga ka selle rikas kultuuripärand ja loodusmaastik pakuvad võimaluse turismisektori kasvuks, seda eriti alternatiivsetes valdkondades, nagu öko-, tervise- ja vaimne puhkus. Paljusid piirkonna ressursse kasutatakse liiga vähe, näiteks tüüpilisi kohalikke tooteid, looduskaitsealasid, ajaloolisi vaatamisväärsusi ja tähelepanuväärset maa-soojusvälja. Territooriumi majandusliku potentsiaali suurendamine on oluline selleks, et peatada eriti naiste ja noorte inimeste hulgas leviv tööpuudus. Suur puudus on ka põhilisest infrastruktuurist ja sotsiaalteenustest ning haldus- ja institutsioonilisest suutlikkusest.

Thessaloníki arenguagentuur asutati 1992. aastal ja see on tegutsenud kohaliku tegevusrühmana Leader-programmi kõigi kolme põlvkonna jooksul. Rühm koosneb kohaliku omavalitsuse, Thessaloníki prefektuuri, Kesk-Makedoonia regionaalarengufondi, põllumajandus- ja kalandusühistute ning sotsiaalühenduste esindajatest. Lisaks Leader+ programmile haldab agentuur teisigi integreeritud maaeluarengu fonde, näiteks Kreeka põllumajandusministeeriumi Leaderi-sarnast algatust. Selles kontekstis oli agentuuri hiljutine oluline ülesanne toetada piirkonna inimkapitali, aidates eriti haavatavatel rühmadel (immigrantidel, naistel) siseneda tööturule.

Leader+ programmi arengustrateegia on keskendunud majanduslikele võimalustele, mida pakub territooriumi lähedus Thessaloníki linnapiirkonnale, eriti kohalikele kvaliteetsetele traditsioonilistele toodetele ja teenustele ning kergesti ligipääsetavale looduskeskkonnale. Lisaks sellele oli kohaliku tegevusrühma eesmärk peatada majandusliku ja inimkapitali äravool linna, tugevdades territooriumi identiteeti dünaamilise piirkonnana, kus on palju puutumata loodusressursse. Üks kohaliku tegevusrühma peamistest probleemidest arengustrateegia rakendamisel oli investorite kõhklev suhtumine uuenduslike tegevuste käivitamise territooriumil ja koostöösse partneritega. Kohalik tegevusrühm vastas sellele jätkuva suhtekampaaniaga, et teavitada võimalikke investoreid Leader+ programmi pakutavatest võimalustest, ja Leader-meetodi lähema tutvustamisega koos parimate tavade esitlemise ja võrgustike loomise üritustega.

Koostöö vallas tegutses agentuur põhipartnerina projektis, kus osales veel 15 Kreeka kohalikku tegevusrühma ja mille eesmärk oli arendada Põhja-Kreekas veiniteed, integreerides piirkonna peamised viinamarjaistandused teiste turismiteenuste ja vabaaja tegevustega. Rühm osales ka kõrgekvaliteedilise turismi arendamise projektides koos partneritega teistest Lõuna-Euroopa riikidest.

Ungari: Összefogás Sárrét Jövőjéért

Rahvaarv (elanikke)	53 115
Pindala (km ²)	955
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	55
Kohalike omavalitsuste arv	13
Kohaliku tegevusrühma liik	Ühing
Leader+ eelarve (¹)	400 000 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.oske.hu bnebildiko@freemail.hu

(¹) Aastate 2004–2006 sihtala 1 programmi Leader+ tüüpi meetmed.

Territoorium asub riigi keskel Kesk-Doonau madalikul ja lõikab kasu asendist riigi peamiste transporditeede ristumiskohas. Territooriumil on pikk asustusajalugu ja rikas kultuuripärand, mis pakub inspiratsiooni edasiseks arenguks. Piirkonnal on rikas loomakasvatus- ja käsitööstuslik traditsioon, mis kajastub ka kohalikus folklooris. Kodanikuühiskond ja kogukonna sidusus on keskmisest tugevamad. Kohaliku omavalitsuse kõrval tegutsevad valitsusvälised organisatsioonid, mis on arenguprotsessis muutumas üha tähtsamateks partneriteks. Nii oli territoorium Ungari ühinedes Euroopa Liiduga 2004. aasta mais Leader-programmi kasutamiseks juba valmis.

Kohalik tegevusrühm moodustati pärast kõnelusi 2005. aastal ja katab kogu Sárréti piirkonna. Tegevusrühma liikmeskond koosneb kohalike omavalitsuste ja kodanikuühenduste esindajatest ning on pidevalt kasvanud. Praeguseks on rühmal 38 liiget. Pakkumismenetluse ajal esitasid kõik liikmed oma seisukohti ja ettepanekuid, millest sai territooriumi arengustrateegia alus. Sellise alt-üles-lähenemise hulka kuulub inimressursi arendamine (tööhõive, koostöö, ettevõtluse toetamine), kohaliku

majanduse konkurentsivõime suurendamine (põllumajanduse mitmekesistamine, loodusressursside ratsionaalne kasutamine) ning keskkonna ja kultuuripärandi kaitsmine (maastikuseire, külade uuendamine). Strateegia täiendab teisi Leader-programmi väliseid tegevusi, mis on seotud eelkõige riikliku maaelu arengukavaga.

Leader-meetodi kasutuselevõtmisega sai kohalikust tegevusrühmast piirkonna olulisemaid institutsioone, mis teeb koostööd paljude eri sektorite esindajatega. Tegevusrühm on pidanud esmatähtsaks haridust ja koolitust, tagades et võimalikult paljud territooriumi elanikud oleks teadlikud integreeritud maaelu arengu eelistest ja eriti Leader-programmi pakutavatest võimalustest. Kuigi Összefogás Sárrét Jövőjéért on suhteliselt noor kohalik tegevusrühm, on osaletud juba kahes koostööprojekti. Koos teise Ungari kohaliku tegevusrühmaga viidi läbi projekt, mille eesmärk oli kontaktide loomine tärkavate arendusrühmadega Rumeenias, ja koos kohaliku tegevusrühmaga Saksamaalt osaleti projektis, mis oli seotud ajaloolise karjaajamistega ja selle kultuurilise tähtsusega kahe riigi jaoks.

Iirimaa: Arigna

Rahvaarv (elanikke)	62 000
Pindala (km ²)	3290
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	20
Kohalike omavalitsuste arv	Andmed puuduvad
Kohaliku tegevusrühma liik	Kapitaliühing
Eelarve (¹)	/
Kohaliku tegevusrühma veebileht/ e-post	www.arignaleader.org arignaleader@iol.ie

(¹) Kohaliku tegevusrühma Arigna rahastati riikliku maaelu arengu programmi kaudu.

Kohaliku tegevusrühma territoorium asub Põhja-Iirimaa piiri lähedal ja kuulub Iirimaa inimtühjemate piirkondade hulka. Territoorium on traditsiooniliselt seotud maaga, põllumajandus, kalandus ja metsandus koos ehitussektoriga moodustavad 25% kõikidest töökohtadest. Territooriumit tunti Arigna söekaevanduste tõttu, mis suleti 1990. aastal, laostades sellega piirkonna ja kiirendades maaelu hääbumist. Samas andis see tõuke kogukonnatöök, mille tulemuseks oli kohaliku tegevusrühma moodustamine. Hoolimata riigi aktiivsest majanduselust 1990. aastatel, mis aitas leevendada töökohtade kadumist primaarsektoris, on piirkond võidelnud rahvastiku vähenemise ja investeeringute vähesusega. Piirkonnas muutub üha tõsisemaks teenuste probleem, sest koolide, postkontorite, poodide ja politseijaoskondade asendamine ei ole õnnestunud. Riigi doteeritud teenuste, nagu ühistransport ja tervishoid, tase jääb üha enam alla ülejäänud riigi omale.

Kohalik tegevusrühm oli üks esimesi Iirimaa asutatud rühmadest ja on 15 aasta jooksul omandanud märkimisväärset hulgal kogemusi. Näiteks on rühmal tihedad koostöösidemed

teiste agentuuride ja valitsusasutustega, mis rakendavad ELi ja riiklike arenguprogramme, nagu Interreg, Pöbal või Peace, ning ettevõtlus-, kaubandus- ja tööhõiveministriumi rahastatavaid programme. Leader+ programmi strateegia on keskendunud järgmiste tegevuste arendamisele: maaturism, maatevõtlus, kogukonnapõhised projektid, taastuenergia, loovtööstus, alternatiivne põllumajandus ja kohalik toiduainetööstus. Erilist tähelepanu on pööratud pereettevõtetele (taludele), naistele ja noortele.

Arigna on olnud üks aktiivsemaid koostööedendajaid Euroopas ning osalenud juhtiva kohaliku tegevusrühmana viies riikidevahelises projektis. Nende hulgas oli loovuse õhutamise projekt Põhja-Iirimaa ja Rootsi partneritega, et maksimaalselt suurendada heaolu ja töökohtade loomise võimalusi intellektuaalomandi loomise ja selle kasutamise kaudu. Koos Poola partneriga korraldati projekt, et luua territooriumil ingliskeelne kool, ühes Austria kohaliku tegevusrühmaga läbi viidud projekti eesmärk oli maa- ja agroturismi tutvustamine kogu Euroopas.

Itaalia: Appennino Genovese

Rahvaarv (elanikke)	99 868
Pindala (km ²)	1368
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	73
Kohalike omavalitsuste arv	56
Kohaliku tegevusrühma liik	Avalik-õiguslik asutus
Leader+ eelarve	5 311 776 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.appenninogenovese.it info@appenninogenovese.it

Kohaliku tegevusrühma territoorium paikneb kitsal maerial mere ja Apenniinide jalami vahel, ulatudes 35 km piki rannikut. Leaderi territooriumi alla kuuluvad ainult ranniku-omavalitsuste mägised alad. Ranniku ja sisemaa vahel on terav kontrast, mis määrab sotsiaal-majandusliku konteksti. Rannik on tihedalt täisehitatud ja seal on vähe ruumi transpordiinfrastruktuuri jaoks, samas kui sisemaa on mere ja territooriumit teiste osadega halvasti ühendatud. Piirkonnas on mitu orgu, kus teenused ja majandustegevus on hästi arenenud, samas kui muud alad on hõredalt asustatud ja neid kasutatakse vaid põllumajanduslikul eesmärgil. Hiljutine olukorra paranemine teenuste vallas pole vähen-danud töötust, mis suurenes pärast mitme olulise tööstus-ettevõtte kadumist.

Kohalik tegevusrühm Appennino Genovese on poolriiklik asutus, mille eesmärk on arendada Genova provintsi sisealad ja parandada ühendust linna ja maa vahel. Leader+ programmi arengustrateegia toetab avalike teenuste ja nimetatud maapiirkondades elavate inimeste elukvaliteedi parandamist. Kohalik tegevusrühm moodustati Leader II programmiperioodi alguses ja on selles ajast mitmete väiksemate kohalike tegevusrühmade võrra laienenud. Ühinemine toimus selleks, et saavutada inim- ja investeerimissuutlikkuse seisukohalt kriitiline mass kaugemate

eesmärkide täitmiseks. Peale selle oli suurenenud huvi tõttu maaturismi edendamise vastu vaja suuremat territooriumi, et arendada tugevamat ja paremat integreeritud turismi-teenust.

Kohaliku tegevusrühma arengustrateegia keskendus esmalt elukvaliteedi parandamisele, eriti selliste naistele ja peredele mõeldud teenuste kaudu nagu lapsehoid. Teisalt keskenduti turismile, toetades projekte, mis parandasid majutusteenuse ja kohalike toodete kvaliteeti ja kvantiteeti, löid võimalusi hooaja pikendamiseks, keskendusid territooriumi kultuurilisele eripärale ja edendasid piirkonda uuel viisil. Strateegia üldeesmärk oli tekitada usaldust ja luua võrgustikke, mis viiksid jätkusuutliku ja koostööalt arenguni.

Kohalik tegevusrühm on osalenud ka kahes väga tänuväär-ses riikidevahelises projektis. Ühes osales mitu kohalikku tegevusrühma Saksamaa Baden-Württembergi liidumaalt ning selle eesmärk oli arendada oma territooriumite tutvus-tamise ja mõistmisega seotud tegevusi („TransInterpret“), projekti käigus tekkis kasulik suhe Freiburgi ülikooliga. Teine projekt oli seotud Euroopa geoparkide võrgustiku loomisega ning selles osales aktiivselt territooriumi Beigua looduspark.

Madalmaad: Kromme Rijn

Rahvaarv (elanikke)	17 500
Pindala (km ²)	108
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	161
Kohalike omavalitsuste arv	4
Kohaliku tegevusrühma liik	Provintssivalitsuse nõuandekomisjon
Leader+ eelarve	3 050 000 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.leaderpluskrommerijn.nl marieke.leentvaar@waaloord.nl

Kromme Rijn asub Reini jõe kaldal, 25 km kaugusel Utrechti linnast, ja pool sellest alast võeti kasutusele juba keskajal. Utrechti piiskop juhtis 12. sajandil jõe kõrvale ning Reini endist teekonda järgides lookeb väike oja siiani läbi territooriumi, millest ka kohaliku tegevusrühma nimi. Territooriumil on rikas ajaloo- ja kultuuripärand, mida näitavad paljud lossid ja mõisad, mille piiskopi vasallid ehitasid merelt võidetud maale. Seal on ka mitmeid Rooma-aegseid kindlustusi, kuna territoorium oli aastaid Rooma impeeriumi piiriks. Tänapäeval tegeldakse piirkonnas peamiselt põllumajandusega (karja- ja puuviljakasvatus), 4,5% töötuse tase on oluliselt kõrgem kui riigis keskmiselt. Territooriumi soodne asukoht ja ligipääsetavus on meelitanud ligi palju uusi äriinvesteeringuid transpordi, toiduainetööstuse ja tootmise valdkonnas. Enamik territooriumil elavaid inimesi töötab aga teenindussektoris, paljud sõidavad ka tööle Utrechti, kus on suur finantskeskus, ülikool ja mitu haiglat. See hoiab töötuse territooriumil madalal, kuid põhjustab liiklusprobleeme ja linnastumissurvet.

Territooriumi väga erineva sotsiaal-majandusliku tausta ja ühise regionaalidentiteedi puudumise tõttu on väga keeruline koondada kogukonna sidusrühmi ja edendada territooriumi jätkusuutlikku arengut. 1990. aastatel rakendati mitmeid strateegiaid, mis keskendusid aga enamasti ühele kindlale sektorile. 2001. aasta lõpus võttis Utrechti provintss nõuks tutvustada Leader-programmi kui piirkonnapõhist alt-üles-lähenemist, mis vastaks Kromme Rijn'i vajadustele. Kuna territooriumil puudusid kogemused Leader-meetodi alal, oli algus üsna raske, kuid oluline tõuge tuli erastetvõtlusega seotud sihtasutuste rühmalt, mis esitas Leader+ programmi taotluse.

Kuigi piirkonnas on kaunis maastik ühes ajaloolise arhitektuuriga, on turism seal vähe arenenud. Kohalike toodete ja teenuste turustamine on osa nüüdsest arengustrateegiast,

mille teema on maapiirkondade elukvaliteedi parandamine. Teised osad on seotud elukvaliteedi füüsilise küljega ja nende eesmärgiks on parandada teenuste taset piirkonna kaugemates paikades. Strateegias keskendutakse lisaks ka arengu sotsiaalsetele aspektidele, et edendada kogukonna paremat sidusust ja koostööd. Kromme Rijn võttis osa ühest Euroopa maapiirkondade identiteedi teemalisest koostööprojektist, milles osalesid partnerid Iirimaa, Tšehhi Vabariigi ja Itaaliast. Siiski oleks vaja enam koostööd ja kogemuste vahetamist teiste territooriumitega, et strateegia edaspidi edukam oleks.

Poola: Krajna ja Paluki partnerlus

Rahvaarv (elanikke)	84 458
Pindala (km ²)	1120
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	75
Kohalike omavalitsuste arv	5
Kohaliku tegevusrühma liik	Sihtasutus
Leader+ eelarve (¹)	145 502 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.fundacja-krajna-paluki.pl partnerstwo.naklo@wp.pl

(¹) Aastate 2004–2006 sihtala 1 programmi Leader+ tüüpi meetmed.

Paikkonna silmatorkavaim loodusnähtus on Noteći jõgi, mis voolab läbi kohaliku tegevusrühma territooriumi ja eraldab selle Krajna ja Paluki piirkonnaks. Natura 2000 alaks olev Noteći org oma luhtade ja karjamaadega on väga kaunis. Põlvkondade jooksul on territooriumi majandus olnud tihedalt seotud jõega, kuid eelmise sajandi teisel poolel jäi jõgi hooletusse. Seda ei kaitstud ega kasutatud, hoolimata jõe haprast looduskeskkonnast ja potentsiaalset majandusressursina. Viimasel ajal on tehtud jõupingutusi jõe väärtuse suurendamiseks ja selle tutvustamiseks eelkõige turismisihina. Paiga atraktiivsus ja linnalähedane asend on pannud ka inimesi sinna elama asuma. Kuigi sellel suundumusel on mõningaid häid külgi, ei hinda jõukas linnarahvas kaua aega kohapeal elanud inimeste traditsioone ja omavahelisi suhteid ning see on kahjustanud kogukonna sidusust.

Kohaliku tegevusrühma eesmärk oli kogukonnas kindluse ja usalduse kasvatamine nii ühiskonnagruppide kui ka avaliku ja erasektori vahel. Rühm loodi 2001. aastal, kui peaaegu keegi ei osalenud veel kohalikus arengus. Külade mitteametlikud rühmadesed koostasid mitu uuendusprojekti, mis parandasid elukvaliteeti, mis aga veelgi tähtsam, panid kohalikud inimesed koostööd tegema. See alt-üles-lähene misviis sai ametliku vormi 2005. aastal Krajna ja Paluki partnerluse loomisega, mis esitas mitmeid rahastamistaotlusi ja sai toetust näiteks Poola filantroopia akadeemialt.

Pärast kohaliku arengu strateegia koostamist sai rühm 2007. aasta alguses toetust Leader+ programmi raames. Strateegia keskendub peamiselt Noteći jõele ja sealse oru loodusressurssidele. Eesmärk on ka taasavastada territooriumi kultuuripärand, täiustada infrastruktuuri elukvaliteedi parandamiseks, julgustada arengukoostööd ja koolitada kohalikke inimesi olema aktiivsed ja ettevõtlikud. Kuna Poola liitus Leader+ programmiga üsna hilja, rahastatakse

praegu ainult 16 projekti. Kohalik tegevusrühm keskendub siiski suutlikkuse suurendamisele lootuses, et uus maaelu arengu programm toetab tulevikuski alt-üles-lähenemist.

Portugal: Monte ACE

Rahvaarv (elanikke)	92 294
Pindala (km ²)	5384
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	17
Kohalike omavalitsuste arv	10
Kohaliku tegevusrühma liik	Mittetulundusühing
Leader+ eelarve	5 841 397 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.monte-ace.pt monte@monte-ace.pt

Kesk-Alentejo maastikku iseloomustavad suured lagedad väljad üksikute korgipuudega. Maakasutuses domineerib põllumajandus, praegu suureneb veinitootmise osa, aga ka tõrudest toituvate Ibeeria sigade kasvatamine. Territooriumil on rikas pärand, seda on mõjutanud nii rooma kui ka araabia kultuur, millest annavad tunnistust ka arhitektuur ja kohalikud traditsioonid. Piirkonna vahemereline kliima oma pikade kuumade suvede ja väheste sademetega muudab põllumajandustingimused keerukaks, niisutus- ja joogivesi sõltub veevarustusest. Infrastruktuur, eriti teedevõrgustik, on kogu Alentejos vähearenenud, kuigi Monte ACE-le on kasuks lähedalasuv maantee A6, mis ühendab Lissaboni Hispaaniaga. Piirkonna kaks peamist demograafilist probleemi on kiiresti vähenev ja vananev elanikkond. Kuigi üks Portugali vanimaid ülikoole asub Évora linnas, on ka hariduse ja formaalse väljaõppe puudumine suur takistus kohaliku arengu teel, olukorda raskendab veelgi kõrgharitud inimeste kolimine linnadesse, näiteks Lissaboni.

Leader II programmi alguses tulid neli kohalikku arenguühendust kokku ja taotlesid 1996. aastal kohaliku tegevusrühma staatust. Kohalik tegevusrühm on arvukate sidemetega partnerlus, millel on eriti head suhted Évora ülikooliga,

mis pakub uuenduslike tegevuste jaoks teaduslaseid kogemusi ja suutlikkust. Kohaliku tegevusrühma tõstab lisaks sellele esile arusaam, et olemasolevad organisatsioonid võivad aidata lahendada keerulisi sotsiaalprobleeme, kuna neil on kohalike inimeste usaldus, mis laseb mõjutada neid osalema.

Kohaliku tegevusrühma üldeesmärk on tutvustada tooteid, teenuseid ja kohalikku oskusteavet ning lisada neile väärtust, keskendudes heaolu kasvatamisele, võrdsetele võimalustele ja tööhõivele territooriumil. Konkreetselt on arengustrateegia eesmärgid suurendada inimressursi kvaliteeti ja kvantiteeti koolituse ja kvalifikatsioonide kaudu, pakkuda tehnilist tuge ettevõtluse toetamiseks, mitmekesistada tootesarju, tugevdada turundus- ja kaubandusvõrgustikke, säilitada ja edendada loodus- ja kultuuripärandit ning õhutada partnerlust nii kohaliku tegevusrühma sees kui teiste territooriumitega.

Koostöö koha pealt on Alentejo piirkonna kaheksal tegevusrühmal olnud mitu väga tulemuslikku projekti, lisaks on Monte ACE juhtinud ka riikidevahelist projekti Brasiilia arendusrühmaga.

Hispaania: Asociación para el Desarrollo Rural de la Comarca de Guadix

Rahvaarv (elanikke)	48 967
Pindala (km ²)	2039
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	24
Kohalike omavalitsuste arv	32
Kohaliku tegevusrühma liik	Mittetulundusühing
Leader+ eelarve	13 046 724 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.comarcadeguadix.com guadix@cdrtcamos.es

Guadix on selgelt piiritletud mägine territoorium Andaluusia idaosas, mille alla kuulub Sierra Nevada looduspark. Ala absoluutne kõrgus ja topoloogia muudavad arendustegevuse keeruliseks, kuid seda võib näha ka kui võimalust, sest põnev maastik ja liigirikkus meeldivad külalistele ja välispordiharrastajatele. Guadixi linn on piirkonna keskus, mille ümber keerleb kogu majandus- ja äritegevus. Maanteega A92 on linn hästi ühendatud suuremate keskustega Andaluusias, sealhulgas Granadaga. Malaga ja piirkonna tähtsaim lennujaam on vaid 90 sõiduminuti kaugusel. Piirkonna loodus- ja kultuuripärand ning strateegiline asend on olulised eelised, kuid territooriumil on ka tõsisemaid probleeme, nagu rahvastiku vähenemine, vananemine ja töötus. Põllumajandus moodustab tänini enam kui 40% tööhõivest ja kohalikul majandusel on raskusi mitmekesisemaks muutmisega. Teistele sektoritele on endiselt omased väikesed, tihti pereettevõtted, kus tihti kasutatakse lihtsaid tootmisvõtteid ja vähe tehnoloogiat.

Kohalikul tegevusrühmal on pikk ajalugu, mis ulatub tagasi 1980ndate aastate lõppu, mil moodustati kohalike omavalitsuste ühendus konkreetset ühise masinapargi haldamiseks. Hiljem ühendus laiendas oma eesmärgi ja juhtis aastatel

1991–1994 ELi programmi LEDA (Local Employment Development Action), mille eesmärgiks oli tuvastada töökohade loomise ja kohaliku arengu head tavad. Sellesse programmi kuulus juba kohalike sidusrühmade foorum ja seega oli ühendus valmis saama 1994. aastal Leader II programmi kohalikuks tegevusrühmaks. Sellest ajast alates on rühm keskendunud kahele Leader-programmile. Lisaks sellele on rakendatud Hispaania programmi Proder (Programa Operativo de Desarrollo y Diversificación Económica de Zonas Rurales), ühenduse algatust Integra ⁽¹⁾ ja viimati regiooni põllumajandusministeeriumi projekti NERA, mis on koostanud Andaluusia maapiirkondade jaoks strateegilise plaani, mis põhineb kogukonna osaluse ühismetoodikal.

Guadixi Leader+ arengustrateegia on lõimitud teiste regiooni prioriteetidega: territooriumil on mitu Natura 2000 ala ja kohalik maaelu arengukava, mille on heaks kiitnud regiooni põllumajandusministeerium. Tänu sellele on võimalik eri rahastamisvoogusid täiendada ja vältida kordusi. Loodus- ja kultuuripärandi kaitsmise üldteema alla kuulub mitut meetet, mis aitavad säilitada ja edendada territooriumi ressursse ning suurendavad kohalike elanike teadlikkust. Tulevikuplaanide hulka kuulub piirkonna tutvustamine turistidele. Kaitsmine ja arendamine on võrdsed eesmärgid, mis tagavad territooriumi pikaajalise jätkusuutlikkuse. Et õppida ka teiste kogemustest, on kohalik tegevusrühm osalenud kaheksas territooriumite- ja kahes riikidevahelises projektis, mida on rahastanud nii Leader+ kui ka Proder.

(¹) Selle eesmärk on ebasoodsas olukorras olevate eriliste probleemidega rühmade, näiteks immigrantide ja põgenike, narkosõltlaste, vangide ja endiste vangide, rahvusvähemuste, kodutute ja teiste sotsiaalselt eraldatute integreerimine tööturule.

Rootsi: Smålandsgruppen

Rahvaarv (elanikke)	88 661
Pindala (km ²)	7977
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	11
Kohalike omavalitsuste arv	8
Kohaliku tegevusrühma liik	Ühing
Leader+ eelarve	13 055 745 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.smalandsgruppen.se smalandsgruppen@hogsby.se

Smålandsgruppeni territoorium asub Lõuna-Rootsi kõrgustikualal ja ühendab mitut väikest muistset kuningriiki. Enamiku alast katavad metsad ja seal asub palju metsandus- ja puidutööstusettevõtteid. Peale selle võivad kohalikud elanikud uhkust tunda vana kristallitööstuse üle, mis on tuntud kogu maailmas. Territooriumil on suhteliselt uus alumiiniumitööstus ja seal asub kolm edukat tööstuskeskust, mis aitavad kaasa majanduskasvule. Hoolimata nendes eelistest kannatab Rootsi sisemaa samade maapiirkondade eraldatuse probleemide all mis Põhja-Rootsigi. Nimelt väheneb rahvastik pidevalt ja eriti suureks probleemiks on noored tööealised inimesed. Piirkonnas ei ole ülikooli ja hoolimata kohalike elanike sihikindlusest ja leidlikkusest on madal haridustase suur takistus innovatsiooni ja arengu ees.

Kohalik tegevusrühm loodi Leader II programmi haldamise eesmärgil ja moodustati ametlikult 1996. aasta novembris. Seda on rahastatud ka teistest Rootsi ja ELi vahenditest, nagu sihtala 2 ettevõtlusarengu programm, sihtala 3 eelreguleerimisprojektide programm ja ühise põllumajanduspoliitika põllumajandus- ja metsandusalgatuste programmid.

Leader+ programmi raames on jätkatud eesmärki muuta Småland kaasaegseks maapiirkonnaks, mis mõtleks uutmoodi ja oleks pandlik turutingimuste suhtes.

Kohaliku arengu strateegia keskendub ettevõtete arengule lehtpuidu-, alumiiniumi- ja kristallisektoris ja lisaks sellele arenevas loovdisaini valdkonnas. Nõnda on Smålandsgruppen näide kohalikust tegevusrühmast, mis keskendub suuresti oma traditsiooniliste majanduslike tugevate külgede konkurentsivõimele, edendades samas uusi valdkondi. Konkreetselt on selle sihiks lihtsustada kollektiivsete tegevuste kaudu väikeste tootmisüksuste turulepääsu. Sel eesmärgil ergutab kohalik tegevusrühm koostööd üksikisikute, ettevõtete ja avaliku sektori vahel. Rühm toetab projekte, mis koonduvad ja loovad sidemeid linnapiirkondadega, turundavad atraktiivset kohalikkust piirkonda ja soodsaid eluasemeid, suurendavad noorte mõjujõudu ning tugevdavad ettevõtlust ja uusi oskusi. Smålandsgruppen on edukalt juhtinud mitut riikidevahelist koostööalgatust, sealhulgas kahte lehtpuiduga seotud projekti, kus osalesid partnerid Soomest ja Taanist, ning ühte turismiinnovatsiooni alal koos Iiri ja Läti partneritega.

Ühendkuningriik: Scottish Borders

Rahvaarv (elanikke)	108 280
Pindala (km ²)	4731
Rahvastikutihedus (elanikke km ² kohta)	23
Kohalike omavalitsuste arv ⁽¹⁾	1
Kohaliku tegevusrühma liik	Vabatahtlik partnerühing
Leader+ eelarve	4 297 000 eurot
Kohaliku tegevusrühma veebileht/e-post	www.scotborders.gov.uk mmackenzie@scotborders.gov.uk

(¹) Esindab üks kohalik omavalitsus.

Scottish Borders on ainulaadse maastikuga, geograafiliselt, halduslikult ja kultuuriliselt eriline ala, mis ulatub Inglismaa piirilt Šotimaa keskel asuvate peamiste linnakeskusteni. Kui rannikuga piirnev idaosa välja arvata, kujundavad territooriumi Lammermuiri, Moorfooti ja Pentlandi mäed põhjas, Tweedsmuiri mäed läänes ja Chevioti mäed lõunas.

Peale põllumajanduse on maakasutusviisidest oluline metsandus, mille maht on viimase viiekümne aasta jooksul enam kui kolmekordistunud. See on loonud arvukalt töökohti, kuigi piirkonnas pole ikka veel suurt puidutööstlustehast ja enamik puidust veetakse Inglismaale või Mandri-Euroopasse. Sotsiaal-majanduslikult on territooriumil mitmeid eelised, näiteks kodanikuuhkus ja kogukonnavaim, madal töötuse tase ning arvukas ja mitmekesine vabatahtliku töö sektor. Samas elanikkond vananeb, sest paljud noored kolivad linnadesse ja need, kes jäävad, ei ole käinud ülikoolis ning on puudulike oskustega. Piirkonna miinuseks on sõltuvus maanteetranspor-

dist, raudteeühendust seal pole ja ühistransport on minimaalne. Lisaks sõltub kohalik majandus liiga palju üksikutest tööstusettevõtetest, mis muudab selle haavatavaks äkilise majandusmuutuse ja sellest tuleneda võiva töökohtade kaosuhtes.

Kohaliku tegevusrühma üldise arengustrateegia siht on kaasata kogukondi, üksikisikuid ja ettevõtteid ning aidata neil kasu saada võimalustest, mis on seotud territooriumi loodus- ja kultuuriressursside jätkusuutliku kasutamisega. Strateegia neli teemat on mets, vesi, maa ja kultuur. Strateegia rakendamisel peab kohalik tegevusrühm esmatähtsaks naiste ja noorte kaasamist ja nende osalemist otsustusprotsessides, mis mõjutavad nende endi tulevast heaolu. Noorte teema on olnud oluline ka rühma mitmes koostööprojekti Šotimaal, Ühendkuningriigis ja kogu Euroopas. Kohalik tegevusrühm on osalenud kuues riikidevahelises koostööprojekti, neist kolmes noorte-teemalises, ja 13 territooriumitevahelises projektis.

Leader-programmi pärand

„Seda saame jagada. Leader-programmi pärand”

Robert Lukeschi (ÖAR) ⁽¹⁾ ja Bernd Schuh' (ÖIR) ⁽²⁾ koostatud aruande kokkuvõte

Bernd Schuh (ÖIR) ja Robert Lukesch (ÖAR)

Aeg teha paus, mõelda ja tähistada

Kuigi algatus Leader jõuab lõpule, ei lõpe selle edasiarendamine. Nõukogu maaelu arengu määrusega (EÜ) nr 1698/2005 integreeriti Leader-meetod üldisesse maaelu arengu poliitikasse. EÜ strateegilistes maaelu arengu suunistes märgitakse, et Leader-lähenemise ressursid peavad toetama Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi kõigi kolme telje prioriteete ning parandama juhtimist ja edendama sisemist

arengut. Seega on sobiv meelde tuletada aastatel 1991–2006 kolmel rahastamisperioodil rakendatud Leader-algatuse peamisi saavutusi. Need saavutused seatakse kõrvuti ohtudega, mis võivad paratamatult kaasneda Leader-lähenemise integreerimisega üldisse maaelu arengu poliitikasse. Viimasena loetletakse peamised probleemid, millega peab arvestama, kui tahetakse säilitada Leader-meetodit tugeva integreeritud elemendina, mis ergutab uuenduslikke tavasid kohalikul ja piirkondlikul tasandil.

(1) Sõltumatu ettevõtlus- ja arengukonsultant ning ÖAR Regional Consulting Ltd aktiivne partner, kes töötab ka Leader+ Vaatluskeskuse teemaekspertina.

(2) Regionaalse ja keskkonnamajanduse konsultant alusuuringute, planeerimise ja poliitilise nõustamise ning keerukate planeerimisprotsesside haldamisega tegelevas mittetulundusühingus ÖIR ning Leader+ Vaatluskeskuse teemaekspert.

Algatuse Leader peamised saavutused, mida tuleb hoida ja arendada

Seitse arenguaspekti

Algatuse Leader raames on tegeldud maapiirkondade jätkusuutliku arengu järgnevas esitatud seitsme algaspektiga:

- ▶ on käsitletud ja edendatud kohalikku identiteeti, kuhugi ja kellegi hulka kuulumise ning lojaalsustunnet, ning tehtud sellest kohalikku arengut edasiviiv jõud;
- ▶ kaasatud on kohalikke elanikke, suurendades kodanike ja nende esindajate suutlikkust sõnastada oma vajadusi ja pääseda oma eesmärkide saavutamiseks ligi piisavatele ressurssidele;
- ▶ toimiti organisatsioonilise raamistikuna territooriumite arengukontseptsioonide kohalikul tasandil planeerimiseks, rakendamiseks, jälgimiseks ja hindamiseks ning loodi võimalus värvata ja koolitada professionaalne haldus- ja nõuandemeeskond kohalike inimeste hüvanguks;
- ▶ eri sektorite ning era- ja avaliku sektori ning kodanikuühiskonna organisatsioonide vahelisi sidemeid toetades on loodud kohaliku arengu jaoks uusi võimalusi ning soodustatud ettevõtluskeskkonda;
- ▶ toetatud on suhtlemist ja koostööd eri sotsiaalsete rühmade vahel, aidates huvide esindatust kohalikul tasandil rohkem tasakaalu viia;
- ▶ kohalikke maaelu esindajaid on julgustatud looma sisetel ressurssidel ja väärtustel põhinevaid positiivseid kuvandeid ja strateegilisi visioone, suurendades seeläbi piirkonna konkurentsivõimet globaliseerunud majanduse tingimustes;
- ▶ aidatud on ehitada üles kohalikke juhtimisstruktuure, mis on suutelised tulema toime keeruliste ülesannetega ja võtma vastutavaid rolle jätkusuutliku arengu valdkonnas.

Neid arvukaid positiivseid tulemusi seostatakse tavaliselt mõjudega, mis tulenevad Leader-lähenemisest või Leader-meetodiks kutsutud seitsme tööpõhimõtte ja ühe programmilise põhimõtte kombineeritud rakendamisest.

Seitse tööpõhimõtet

Seitset põhimõtet tuleb rakendada kohalikul tasandil ning kohalike partnerluste vahelises suhtluses nii piirkondlikul, riiklikul kui ka Euroopa tasandil. Need põhimõtted on piirkonnapõhine lähenemine, alt-üles-lähenemine, kohalikul partnerlusel põhinev lähenemine, sektoritevaheline

integreeritud lähenemine, uuenduslikkus, territooriumitevaheline koostöö ja võrgustike loomine.

Programmi põhimõte on detsentraliseeritud juhtimine ja rahastamine, mis paljuski määrab kohaliku tegevusrühma Leader-algatusega seotud tegevuse ulatuse.

Seitse edu mootorit

Pöörates tähelepanu ülalnimetatud seitsmele arenguaspektile ja rakendades Leader-meetodi tööpõhimõtteid, on võimalik tuvastada programmi mõned tüüpilised tunnused, mida võib nimetada seitsmeks edu mootoriks:

1. Mikroregionaalne mõõde on piisavalt väike, et tegeleda kohalike kogukondade identiteedi kui kohaliku arengut edasiviiva teguriga, samas on see piisavalt suur kogumaks suutlikkust selleks, et saavutada kriitiline mass konkreetsete projektide jaoks ja tulemuslikult osaleda partnerina ülemaailmsetes võrgustikes.
2. Kohalike oskuste ja teadmiste väärtustamine mitte ainult ei suurendanud kohalike inimeste eneseteadlikkust ega muutnud nende suhtumist oma elupaika, vaid soodustas ka uuenduslike lahenduste leidmist ja suurendas väärtust lisavate tegevuste ning viimaks ka territooriumi enda konkurentsieelist.
3. Madala läve põhimõtet järgiv ja nõudlusele suunatud rahastamine võimaldas uutel rühmadel sellest kasu saada ning panustada aktiivselt kohaliku arengusse.
4. Kohalik partnerlus on kõige sobivam vahend, sest see ühendab kohalike elanike arvuka alt-üles-osalemise regionaalsete ja riiklike programmide detsentraliseeritud ülalt-alla-toetuse ja rahastamisega.
5. Seoste ja sünergia otsimine eri sektorite, tegevusalade ja esindajate temaatiliste võrgustike vahel julgustas kohalike esindajaid nägema probleeme, võimalusi ja lahenduskäike süsteemselt.
6. Uuendussurve polnud tõenäoliselt nii oluline projektide reaalse uuendusliku sisu seisukohalt, vaid ergutas pigem otsima pidevalt uusi, seninägemata ja teinekord lausa hulljulgeid lahendusi.
7. Territooriumitevaheline koostöö ja võrgustike loomine andis algusest peale maapiirkondade kohalikele arengule üleeuroopalise mõõtme.

... ja ehk ka kaheksas punkt!

8. Kohalike partnerluste suhteline iseseisvus ja vastutus programmi rakendamisel ning strateegiliste ja projektiivalkute jätmise kohalikele tegevusrühmale andis üksikisikutele ja organisatsioonile hindamatu õppimistõuke.

Leader-algatuse eelised

Leader-meetodi eelised on seotud maaelu arengu kolme teljega:

- ▶ põllumajandus, metsandus ja toiduahel: Leader on suurendanud teadlikkust väärtusketi põhimõttest, eriti seoses kvaliteetoidu ja väikeste toiduahelatega;
- ▶ keskkond ja maapiirkond: Leader on tegutsenud edukalt nii kaitsealadel kui ka nende ümber ja seoses kaitsealuste liikidega;
- ▶ maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine: Leader on läbi viinud märkimisväärselt palju tegevusi maapiirkondade elanikele uute teenuste pakkumiseks. Eriti on tegeldud ebasoodsas olukorras ja eraldatud inimestega ning paljude projektide eesmärk on olnud naiste, noorte, uute elanike ja immigrandikogukondade olukorra parandamine. Samuti on loodud sidemeid majanduse ja selle eri sektoritega, näiteks maaturismi vallas.

Viis võtmesõna

Seniesitletud laialdased mõjud näivad osutavat teatavale, Leader-meetodile omasele edumustrile, mida võib kirjeldada viie võtmesõnaga, mis võtavad kokku Leader-algatuse rakendamisest piirkonna sotsiaalsele kapitalile tulenevad mõjud.

- ▶ Väärikus. Leader-lähenemine on suunatud kohalikele inimestele nii üksikisikute kui kollektiivina ning näeb neid mitte ainult kui tarbijaid, vaid ka kui subjekte ja panustajaid. Lähenemine arvestab emotsioonide ja tunnetega ning väärtustab isiklikku kogemust, sotsiaalseid sidemeid ja paikkondade tegelikku väärtust.
- ▶ Omapära. Leader näeb maapiirkondi kui nn omapära varamuid. Kohalikud esindajad järgivad arengumudelit, millel on konkreetset maakohta iseloomustavad tunnused, ja soodustavad ainulaadsust, mille võib saada konkurentsieliseks.
- ▶ Dialoog. Partnerluse põhimõtte ja alt-üles-arengu praktikas rakendamiseks peavad kohalikud partnerid investerima palju aega, et jõuda teineteisemõistmiseni, leida sobiv ühine keel, mõista, mida teised kodanikud mõtlevad ja miks keegi teeb midagi nii, nagu ta seda teeb.
- ▶ Demokraatia. Ühes kohalike partneritega on Leader kohalikele kogukondadele detsentraliseeritud juhtimise kontekstis võimsaks ja mitmekülgseks töömeetodiks.
- ▶ Rõõm. On mõeldamatu, et inimesed tuleksid kokku ja arutaksid arengustrateegiad ning projekte ilma omavahel

emotsionaalselt suhtlemata. Enese teiste inimeste hoolde usaldamise avardav kogemus on hindamatu ja nagu paljud kohalikud esindajad kinnitavad – lõbus!

Leader laienemas teistesse poliitikatesse ja programmidesse

Teiste ELi rahastatavate poliitiliste programmide ja algatustega võrreldes pole Leader oma olemasolu jooksul kunagi olulisemate programmide hulka kuulunud. Oma väiksuse tõttu on ta jäänud seega väljapoole paljude otsustajate vaatevälja. Sellest hoolimata on Leaderi filosoofia ja meetodika mõjutanud mitmeid teisi poliitikaid ja programme nii ELi kui liikmesriikide tasandil.

Kuigi Leader-meetodi toimemehhanismi pole kaugeltki piisavalt uuritud ja seletatud, on see mõjutanud poliitika kujundamist linnapiirkondades (ühenduse algatus URBAN), inimressursside arendamise valdkonnas (ühenduse algatus EQUAL) ja paljudes teistes Euroopa ja riiklikes toetus- ja rahastamismeetmetes (POMO Soomes, National Leader Iiri maal, Regionen Aktiv Saksamaal jne).

Riskid, mis on seotud Leader-meetodi süstemaatilise rakendamisega maaelu arengu programmides

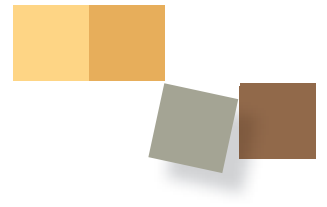
Peamised riskid võib kokkuvõtlikult jagada kahte rühma.

1. Leader-meetodi alakasutamise ja marginaliseerumine

Alistumine. Leader-meetodit nähakse vaid kohustusliku lisandina ja järgitakse vastumeelselt vaid selleks, et saada ELilt võimalikult suurt kaasrahastamist. Kohalikel tegevusrühmadel puuduks eriline stiimul kasvada ja saada jätkusuutlikuks ning areneda maaelu arengu programmis ette nähtud piiratud rollist kaugemale.

Tagasilöökk. Leader-telge kammitsevad näiteks külade uuendamiseks mõeldud maaelu arengu meetmete loogika ja sisemised piirangud ning igasugune uuendusmeel läheb kaduma.

Allakäik. Leader-meetodi süstemaatiline rakendamine toimub vaid osaliselt. Keerulisi elemente, näiteks territooriumitevahelist koostööd, rõhutab administratsioon pragmaatilistel või muudel kaalutlustel vähem või isegi tõrjub. Kogemused näitavad aga, et Leaderi põhimõtete kogupotentsiaal avaldub vaid siis, kui neid rakendatakse koos.

2. Leader-meetodiga liialdamine

Ülekoormus. Kohalikele tegevusrühmadele määratakse programmi rakendamisel funktsioonid, milleks neil puuduvad oskused või suutlikkus.

Tühikäik. Kui Leader-programmiga kaasneb liiga palju võimalikke tingimusi, näiteks koostööprojektide minimaalne rahastamisprotsent või projektide hindamis- ja rahastamismenetluse ülikeerukas kontroll, tekib oht, et n + 2 reeglil ei täideta.

Leader-programmi ja teiste ELi poliitikatega (territoriaalne ühtekuuluvus, linnapoliitika) kaasnevad peamised riskid

Põhimõtteliselt seisab ELi poliitika silmitsi samasuguste probleemidega nagu riikliku tasandi poliitika, see tähendab, et nii riikide kui ELi haldusasutuste poliitilises käitumises domineerib sektori piires mõtlemine. Väga tihti on selle tulemuseks territoriaalsete toimete sünergia ja kontraproduktiivne või konkureeriv käitumine kõrvalejätud regioonides. Seda on hästi näha linna- ja maapoliitika puudulikus seostamises.

Siiski kasvab teadlikkus sellest, et jätkusuutliku territoriaalse arengu nimel tuleb linna- ja maaelu arengut vaadelda kui ühendatud anumaid. Selles mõttes võib ühtekuuluvuspoliitika olla Leader-lähenemise oluline ja kasulik partner, sest regionaalarengu ja kogukonnaelulise tegelikkuses tuleb tegeleda selliste igapäevaste maa ja linna vaheliste seostega nagu maalt linna tööle sõitmine, väärtusketid, tarneahelad, meeelahutus ja turism jms. Teisalt võiks ühtekuuluvuspoliitika õppida tundma Leaderi meetodika ja selle rakendamise põhimõtteid.

Peamised probleemid, millega peaks Leader-meetodit alal hoides arvestama

Maapiirkondades, kus suuremahuline, väga mehhaniseeritud põllumajandus ei ole võimalik, on Leader-meetodil konkreetne missioon ergutada majanduslikku mitmekesisust ja jätkusuutlikku arengut. Leaderil on aga missioon ka seal, kus väga produktiivsed tegevused (massiturism, põllumajanduslikud monokultuurid) ohustavad piirkonna looduslikku, sotsiaal-kultuurilist ja majanduslikku mitmekesisust, mille tulemuseks on majanduslikust jõuetusest kõnelevad ühetaolised maastikud ja järelejäänud elanikkonna puudulik elukvaliteet.

Arvestades Leader-meetodiga saavutatud tulemusi ja selle süstemaatilise rakendamise käimasoleva protsessiga kaasnevaid riske, võivad poliitikud ja programmi koostajad arvestada lähemas tulevikus järgmiste probleemidega:

- ▶ vanadel liikmesriikidel on küll 15 aasta pikkune kogemus Leader-programmiga, kuid ei tohi unustada, et paljudel riikidel, riiklikel ja piirkondlikel haldusorganitel ning kohalikel esindajatel on Leader-lähenemise alal väga vähe kogemusi või puuduvad need sootuks. Seega on nimetatud kogemuste erinevus piirkondlike, riiklike ja Euroopa võrgustike jaoks tohtu proovikivi;
- ▶ pole teada, ega Leader-meetodi süstemaatiline rakendamine ei too kaasa selle uuendusliku iseloomu kadumist;
- ▶ paljudes piirkondades peab kohalik partnerlus suureneva hulga ülesannete täitmiseks integreerima uusi partnereid ja leidma uusi kaastöölisi. See tähendab ühtlasi, et kohalikud tegevusrühmad peavad oma tegevused suunama kohalikele/piirkondlikele vajadustele;
- ▶ koostöö maa- ja linnaalgatuste vahel suureneb ja linna- ja piirkondade investeeringud võivad osutuda sama oluliseks kui maapiirkondade omad;
- ▶ kogenumad kohalikud tegevusrühmad võivad puutuda kokku n-ö enneaegse vananemise probleemiga, kas siis seetõttu, et tegevuse algusaegadel oldi ülitedukas ega tegeldud iseenda arendamisega, või seepärast, et „vanadus“ saabus, ilma et „noorust“ oleks olnudki (näiteks koosnes rühm mõjuvõimsatest kohalikest esindajatest, kelle huviks kokku tulles polnud muutuste hõlbustamine, vaid pigem ootamatute muutuste vältimine);
- ▶ kohalikud esindajad ei peaks kohalikkude tegevusrühma kasutama poliitiliste konfliktide lahendamiseks. Seega on hea kohalik avalik haldus eelduseks tugevale avaliku ja erasektori partnerlusele kui vahestruktuurile aktiivse elanikkonna ja avaliku sektori vahel;
- ▶ Leader-lähenemise süstemaatiline rakendamine toimib, kui on olemas hea vertikaalne (maaelu poliitika) või horisontaalne integratsioon (kohaliku tasandi vahestruktuuride vahel). See ei pea vastu juhtimiskontekstides, kus Leader-lähenemisel ei ole maaelu poliitika meetmete hulgas kindlat positsiooni ja kohalikele tegevusrühmadele ei anta võimalust kujuneda olulisteks kohaliku tasandi tegijateks;
- ▶ kogenumad kohalikud tegevusrühmad võivad laieneda ning saada lisatoetusi ja rahastamiskeeme, et tugevdada ja laiendada oma tegevuse ulatust kohaliku elanikkonna teenimisel. Kui kohalik tegevusrühm ei ole sellises olukorras saavutanud piisavat tunnustust või puudub tal kohaliku tasandi teiste institutsioonide hulgas tunnustatud

võtmeroll, võib tegu olla riskantse ettevõtmisega, mis võib olla ka rühma viimane.

Leader-programmi pärandi säilitamise meetmed: meetod ise ja kohalikud esindajad

Mida peaks tegema, et pärandit alles hoida ja siduda maa-elu areng ja teised territoriaalsed poliitikad Leaderi filosoofiaga?

Heisata purjed (!) sobiva õpikeskkonna loomiseks

- ▶ Võrgustike loomine. Kohase raamistiku selleks peaks pakkuma soovitatud Euroopa ja riiklike maaelu arengu võrgustike loomine, kuhu kuuluksid Euroopa, riiklikud ja piirkondlikud Leaderi koostöövõrgud.
- ▶ Rohkem ja vähem kogunud kohalike rühmade ja esindajate mestimine võib olla võimalus kogemuste erinevuse ületamiseks. Õppimise mõistmine kahe-suunalise protsessina.
- ▶ Üksikisikute meele muutused on kohaliku arengu olulised edasiviijad.
- ▶ Kõige selle toimumise aluseks on territoriaalne koostöö.

Panna rõhk kvaliteedi tagamisele

- ▶ Jätkusuutlikud kohaliku arengu strateegiad. Ettevõtetes, organisatsioonides ja haldusasutustes on strateegilise arengu jaoks olemas parimad vahendid. Kohaliku arengu

strateegiad peavad sisaldama ja leidma vastuseid maa-piirkondade esilekerkivatele probleemidele.

- ▶ Kohalik partnerlus. Kolmeosaline partnerlus, mille valemiks on üks kolmandik avalikke, üks kolmandik era- ja üks kolmandik kodanikuühiskonna partnereid, pole kindlasti ainuke viis hea tava saavutamiseks, kuid tegu on huvitava ja lootustandvaima valemiga.
- ▶ Projektivalik. Iga programmi ja kohaliku arengu strateegia tasandil peaks olema ühine visioon ja kindel määratlus selle kohta, mida maapiirkonnad neid põhimõtteid rakendades tegelikult saavutada tahavad.
- ▶ Pidev enesehindamine. Mõningatest lünklikest kogemustest hoolimata puudub sel teemal laiem dialoog. Leaderi koostöövõrgud ja programmide haldajad peaksid investeerima metoodikasse ning kohalikud rühmad peaksid seda vahendit kasutama, ideaaljuhul koos väliste vahendajatega.
- ▶ Pidev konstruktiivne dialoog kohalike esindajate ja programmi ametnike vahel. Detsentraliseeritud rahastamine ja haldamine nõuab head koordineerimist kohalike partnerluste ja programmide koostajate vahel. Neid sidemeid peaks iseloomustama vastastikune austus ja kogemustevahetus, mille eesmärk on isiklik, kollektiivne ja organisatsiooniline õppimine.

(!) Hea nimi selle jaoks oleks Virtuaalne Euroopa Leaderi Akadeemia. Selle akronüüm (VELA) tähendab itaalia keeles purje.

Viis lähemalt tutvustatud saavutust

Juhtimine ja territoriaalsed saavutused ELi Leader-lähenemises

Jela Tvrdoňová,
sõltumatu maaelu arengu ekspert,
Slovakkia (1)

Sissejuhatus

ELi Leader-lähenemine on jõudnud uude arenguetappi. See on saavutanud küpsuse ja kuulub nüüd täieõigusliku liikmena peamiste maaelu arengu programmide hulka. Jälgides Leaderiga seotud arenguid ja arvestades kõrgema taseme ELi ametnike poliitilisi avaldusi ning maaelu arengu valdkonna ELi raamdokumentides avaldatud seisukohti, võivad kohalikud tegevusrühmad kogu ELis olla tuleviku suhtes väga optimistlikud.

Parim tõend Leader-lähenemise kogu pärandi tunnustamisest on praegused maaelu arengu poliitika, kus Leader-meetod kuulub ELi maaelu strateegiliste suuniste (2007–2013) esma-tähtsate telgede hulka. Need on järgmised:

- ▶ keskendumine inimressurssidele (teadmised, koolitus, teave ja ettevõtetus) ja kindlate rühmade, nagu naised ja noored, osalemisele konkreetse rolli tõttu, mis neil võib maaelu arengus olla;

(1) Jela Tvrdoňová töötab praegu ka maaelu arengu rahvusvahelise magistriprogrammi koolitajana Slovakkias. Peale selle töötab ta maaelu arengu konsultandina, aidates rakendada, jälgida ja hinnata kohalikke maaelu arengu programme ja projekte; varem tegeles ta ka liitumiseelsete teemade, sealhulgas Sapardi programmiga Slovakkias.

- ▶ maapiirkondade suurem integreerimine infoühiskonda (lairibatehnoloogiate kasutamine ja IKT);
- ▶ parem juhtimine (sidus programmitöö, integreeritud lähenemised, piirkondlike ja kohalike arengustrateegiatega ning eriti Leader-lähenemise integreerimine üldisse programmitöösse).

Leader-lähenemine ei saanud nii kõrget tunnustust kogemata või ainult tänu ELi otsustajate pühendumisele. See toimus eelkõige tänu paljudele edukatele Leader-meetodi rakendamise juhtudele ning kohalike tegevusrühmade edukale tööle vanade ELi liikmesriikide maapiirkondades Leader I, II ja + perioodidel. Samas andis selleks põhjust ka kasvav entusiasm uute liikmesriikide maapiirkondade esindajate hulgas, kes liitusid Leader + perioodiga või osalesid selles vaatlejana pärast 2004. aastat. Pühendumine ja entusiasm on näidanud, et maaelu arengu integreeritud lähenemine annab Euroopa maapiirkondadele lisandväärtust. See toob kaasa ka jätkusuutlikke lahendusi, mis põhinevad kohalikel ressurssidel, ning täpsustab probleeme ja muutusi, millega viimastel aastakümnetel kokku on puutunud.

2007. aasta novembris Portugalis Évoras toimunud konverentsil „Leader-programmi saavutused. Territooriumite kogemuste mitmekesisus“ aitas Leader+ *Contact Point* ühes Euroopa Komisjoniga kaasa saavutuste tunnustamisele ja esitlemisele. Konverentsil võeti Euroopa Leaderi kogukonna

ees arvesse 16 ELi liikmesriiki esindavate kohalike tegevusrühmade positiivseid, aga ka negatiivseid kogemusi. Ajastus oli suurepärane. Kuulates ja analüüsid 16 väga erinevat juhtumiuuringut, oli palju, mida kokku võtta, millest õppida ja mille üle mõelda seoses Leader-lähenemise tulevikuga ELis.

Mida tähendab juhtimine Leader-lähenemises?

Leader on kõige laiahaardelisem ELi vahend maaelu arengu integreeritud, sektoritevahelise ja sisemise lähenemise toetamiseks. ELi üldised maaelu arengu poliitikad olid alati sektoritele suunatud ja neid nähti pigem ühise põllumajanduspoliitika lisana, kuid 1991. aastal alguse saanud Leader-lähenemine tõi maaelu arengu toetamises kaasa põhimõttelise uuendusliku muutuse. Nagu iga uuendus, oli ka Leader-lähenemine alguses tundmatu ja seda ei usaldatud. Seda peeti uute maaelule suunatud lähenemiste laboriks, millel oli suhteliselt piiratud eelarve ja milles riiklikud maaelu arengu asutused sügavalt kahtlesid. Teisalt võtsid kohalikud esindajad (üsna varsti pärast selle võimaluse avastamist) Leaderi idee selle elujõulisust mõistes kiiresti omaks ja hakkasid seda kasutama uuendusliku meetodina maapiirkondade territooriumite juhtimiseks. Nende edu suurendas pikkamisi riiklike ja piirkondlike maaelu arengu asutuste pühendumist ja toetuse taset. Selle kõige paremaks tõendiks pole mitte pidevalt suurenev ainult kohalike tegevusrühmade arv ELi liikmesriikides, vaid ka Leader-meetodi levimine ELi väljapoole, nt Lääne-Balkanile, Ladina-Ameerikasse ja mujale.

Miks olid Leader ja integreeritud maaelu arengu lähenemine nii edukad? Leader tõi maapiirkondadesse uue juhtimisviisi, koondades igal tasandil ja tasandite vahel eri liiki sidusrühmi, sellele lisandus strateegiline mõtlemine ja tegutsemine ja maapiirkondade ressursside paindlik haldamine.

Leader-tüüpi juhtimine on midagi enam kui lihtsalt kohalik omavalitsus

Maapiirkondades läheb Leader kaugemale tavalistest otsustusprotsessidest ning kohaliku ja piirkondliku omavalitsuse traditsiooniliste hierarhiliste struktuuride pädevusest. Paljudel juhtudel täidab see nendevahelise lünga, kuid enamasti luuakse uued struktuurid ja institutsioonid. Kohalik tegevusrühm ja selle otsustuskogu, mis tegutseb kohaliku sektoritevahelise partnerlusena, aitab kaasa piirkonna sotsiaalsele kaasamisele ning avab ukse palju enamatele kohalikele esindajatele kui ainult kohalik omavalitsus. See kajastab Leader-lähenemise ühte põhilist reeglit: mitmekesistada otsustusorgani koosseisu ja kaasata avaliku sektori esindajaid kõige rohkem 50% ulatuses. See toetab ka ühte seitsmest tunnustatud Leaderi kriteeriumist, nimelt alt-üles-lähenemist, ja julgustab

peale valitud ja määratud ametnike teisigi inimesi osalema piirkonna arengus ja selle eest vastutust võtma. Nii laiendab see kohalikku demokraatiat ja muudab selle rohkem osalusdemokraatiaks, andes inimestele õiguse sekkuda arengusse ka muul ajal kui valimisperioodil.

Leader-tüüpi juhtimine on enam kui lihtsalt haldamine

Leader-lähenemine annab piirkonna haldamisele lisandväärtust, sest see põhineb kohalikul partnerlusel, mis kavandab, rakendab, jälgib ja hindab kohaliku arengu strateegias sõnastatud otsuseid ning kujundab-edendab piirkonna tugevat identiteeti. See on oluline piirkonna säilimiseks ja edasiseks arenguks. Leader tähendab piirkonna juhtimist, mitte lihtsalt selle haldamist. See tähendab seoste nägemist eri sektorite vahel, nende integreerimist ühtsesse süsteemi ja sisemiste ressursside hindamist ning neile lisandväärtuse andmist. See tähendab ka suhtlemis- ja partnerluskultuuri toomist iga tasandi igapäevastesse otsustusprotsessidesse.

Leader-tüüpi juhtimine on enam kui lihtsalt raha

Leader-lähenemist nähakse tihti kui järjekordset „ELi rahaallikat integreeritud ja partnerlusel põhineva maaelu arengu jaoks“. Liigne keskendumine rahalisele küljele võib vähendada lähenemise enda tähtsust ning julgustada kohalikke esindajaid toimima põhimõttel „teeme midagi, sest selle jaoks antakse raha“. Seejuures võetakse meetod kasutusele kui rahaga seotud kohustuslik element. Rühmad, kes rakendasid partnerlusel põhinevat lähenemist piirkonna juhtimises enne, kui nad said Leaderilt rahalist toetust, teavad, et see pole ainult väga hea vahend. Nad teavad ka, et see pakub väga head abi integreeritud, partnerlusel põhineva lähenemise soodustamiseks ja võimalust suurendada suutlikkust, et kohalik partnerlus saaks kohalikul tasandil juhtida avaliku sektori raha. Seega arendab see võimet otsida lisaks Leaderile teisi rahastamisallikaid.

Hea juhtimine Leader-lähenemises: saadud õppetunnid

Évora konverentsil esitletud 16 kohaliku tegevusrühma kogemused on näidanud, et hea juhtimine Leader-lähenemises sõltub mitmest tegurist. Väga oluline on regionaalsete ja riiklike valitsusstruktuuride üldine raamistik oma haldus-, institutsiooniliste ja õigussüsteemidega. See, nagu ka tsentraliseerituse või detsentraliseerituse määr ning kohustuste ja pädevuste jagunemine riigi, piirkonna ja kohaliku tasandi vahel on igas riigis erinev. See sõltub ka vastava riigi vastavast korraldusastutusest ja viisist, kuidas Leader-lähenemist riigi tasandil on kavandatud. Üldise raamistiku mõju kohalikele tegevusrühmadele nende arenguotsustes tuli

16 juhtumi hulgas väga selgelt esile. Olukord oli üsna erinev, kõikudes üsna tsentraliseeritust kuni pigem ülalt-alla-lähenemiseni. Näiteks Prantsusmaal pidi kohalik tegevusrühm valima ühe programmi kehtestatud prioriteetsetest teemadest, Šotimaa „Töötav maapiirkond“ andis strateegilisi suuniseid Šoti piiriregioonis, Madalmaades oli kohaliku arengu strateegiate jaoks prioriteetsete teemade määramise pädevus aga provintsidel. Teistes liikmesriikides on kohalikel tegevusrühmadel rohkem võimalusi valida mitu teemat või valida teema, mis on spetsiifilisem ja fokuseeritum kui Euroopa tasandil esitatu. Projektijuhtimise tasandil on olukord suhteliselt detsentraliseeritud Iirimaa, mille näiteks on alt-üles-põhimõte, kus Leaderi juhatused on suhteliselt iseseisvad ja neil on pädevus teha makseid lõplikele toetusaajatele. Austrias kajastavad ja esitavad kindlate piirkondade konkreetseid tingimusi piirkondlikud omavalitsused ja need peavad seega sisalduma kohaliku arengu strateegiates. Portugalis otsustatakse kohaliku arengu strateegia raames iseseisvalt esmatähtsate telgede valiku üle.

Enamikul juhtudel kinnitasid kohalike tegevusrühmade esindajad selgelt tihedat otsustajatevahelist koostööd kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja Euroopa tasandil, mis toimus maapiirkondade arenguprogrammide koostamise, rakendamise ja hindamise käigus ja on väga oluline punkt Leaderi territooriumite juhtimises. Austria esindajad (kohalik tegevusrühm Ausserfern, Tirol) kirjeldasid seda eriti hästi kui „mitmetasandilist juhtimist“, mis viib tugevate tasanditevaheliste partnerluste arenemise ja tugevnemiseni. See on eriti oluline praeguse Leader-lähenemise süstemaatilise rakendamise jaoks riiklikus programmikavandamise etapis. Et töötada välja realistlikud ja tõhusad rakendamise raamtingimused, on vaja efektiivset konsulteerimisprotsessi. See on oluline ka riiklike programmide jälgimise ja hindamise jooksul, et hoida kohalike tegevusrühmade lähedust detsentraliseeritud otsustusprotsessidele. „Leader-meetodit süstemaatiliselt rakendades kalduvad võimuesindajad nägema kohalike tegevusrühmi tihti osana avalik-õiguslikust haldusstruktuurist, millel on oma bürokraatlikud ülesanded, mis läbi need kaotavad oma sõltumatuse ja erilise olemuse kui lisandväärtuse arengu jaoks. Riiklikud strateegiad võivad kohalike strateegiaid piirata.“ (Joensuu kohalik tegevusrühm Soomest)

Évoras kohal olnud kohalike tegevusrühmade kogemused räägivad selgelt hea kohaliku (kohaliku tegevusrühma) tasandi juhtimise kolmest olulisest tegurist. Selle järgi sõltub hea juhtimine Leader-lähenemises sellest, kui kvaliteetsed on:

- ▶ kohalikud partnerlused ja võrgustikud;
- ▶ kohaliku arengu strateegia;
- ▶ haldusstruktuurid.

Kohalikud partnerlused ja võrgustikud

Kohalike tegevusrühmi nähakse kui vahendit tegelike kohalike partnerluste loomiseks. Mida kauem osaleb rühm Leader-lähenemises, seda tugevamaks ta muutub ja seda kindlamaks muutub ka territooriumi sotsiaalne kapital. Kogemused näitavad, et selleks, et mitte luua n-ö eliiti või läbipaistmatuid rakendusmenetlusi kohaliku arengu strateegias, peab partnerlus olema heas tasakaalus nii sektorite esindatuse kui ka geograafilisest, institutsionaalsest ja sotsiaalsest seisukohast. Saksamaa Oberschwabeni (Ülem-Švaabimaa) kohaliku tegevusrühma sõnu kasutades: „... majandus-, ühiskondliku ja avaliku sektori võtmeisikud peavad olema kaasatud.“ Sama laiapõhjaline koosseis oli ka otsustusorganil, et võimaldada kohaliku tegevusrühma läbipaistvate struktuuride ja tegevuse loomist, ning see on hea juhtimise teine väga oluline tunnus Leader-lähenemises. Madalmaade Kromme Rijni kohalik tegevusrühm kinnitab: „Kaasa eraisikuid ja vabatahtlikke ...“ See tähendab olla avatud uutele sidusrühmadele, suhelda nendega ilma takistusteta, levitada teavet avatult ja läbipaistvalt ning kasutada n-ö nähtavaid menetlusviise, mis on üks olulisemaid tingimusi tõelise alt-üles-lähenemise saavutamiseks ja territooriumi dünaamilisemaks muutmiseks.

On väga oluline, et kohalikud tegevusrühmad säilitaksid oma otsustes sõltumatuse. Saksamaa Ülem-Švaabimaa kohaliku tegevusrühma tsiteerides: „Kohalikud tegevusrühmad peavad saama oma strateegiaid vabalt kavandada, kohandades neid vastavalt konkreetsetele vajadustele ja võimaldades arenguprojektidele ajutist kaitset.“ Nad peavad hoidma ja edendama oma pärandit territooriumil, et neil poleks tegemist mitte ainult kohalike probleemide ja vajadustega, vaid ka lahendustega (tõeline alt-üles-lähenemine).

Kohalike partnerluste loomisel on võtmesõnaks usaldus. Olukorras, kus päevakorda tulevad muu hulgas arenguprioriteetide, projektide ja rahastamisvoogude kokkulepetega seotud kõrgetasemelised otsused, on usalduslikud suhted üliolulised, sest need aitavad kaasa territooriumi sotsiaalse kapitali arengule ja seega headele lahendustele. Madalmaade Kromme Rijni kohaliku tegevusrühm: „Leader aitas leida ühisosa kogu piirkonna koondamiseks ... Kohalik tegevusrühm ise oli rühm inimesi, kes tegi meeldivas õhustikus koostööd.“

Väga oluline on, et kohalikul tegevusrühmal oleksid vajalikud oskused, teadmised ja teave ning et nad otsiksid pidevalt koostisvõimalusi. Üldiste ja konkreetsete võimete ulatus on väga lai, alates strateegia kavandamiseks vajalikest oskustest kuni haldus-, seire- ja hindamisoskusteni. Lisaks sellele on vaja ka äriplaneerimise ja projektitsükli juhtimise oskusi ja teadmisi, turundust, majanduslikku mitmekesisust, teenuseid ja IT-teenuseid. Kuigi kohaliku arengu strateegiate kavandamine

ja rakendamine õpetab pidevalt, tuleb sama oluliseks pidada intensiivset koolitust koos teiste kohalike tegevusrühmade esindajatega, kes lisavad sellele kogemuste vahetamise kaudu väärtust, julgustavad võrgustike loomist ja koostööprojektide korraldamist. Selline kogemus on Tirooli kohalikul tegevusrühmal Ausserfern Austriast, kes sai koos Baieri kohalike tegevusrühmadega koolitust strateegilise planeerimise alal.

Võrgustike loomine on territooriumi jaoks Leader-tüüpi juhtimise väga oluline tunnus. „Võrgustike loomine on oluline, kui inimressurss on väike .... Kui võrgustikud jäävad kestma, muutub areng sisemiseks,“ kinnitas kohalik tegevusrühm Appennino Genovese Itaaliast. Kohalike tegevusrühmade kogemused rõhutavad nii territooriumitesisest kui ka -vahelist võrgustike loomist kohaliku partnerluse hea toimimise ja territooriumi hea juhtimise tähtsa tegurina. Territooriumisisene võrgustike loomine Leaderi piirkonna partnerite, projektivõtjate, asjatundjate, kohaliku tegevusrühma liikmete ja sellest väljaspool olevate inimeste vahel on vajalik kohaliku arengu strateegia edukaks rakendamiseks tegelikus elus. See tugevdab partnerluskultuuri ja aitab arendada territooriumi sotsiaalset kapitali.

Leader-lähenemises ilmnev territooriumisiseste võrgustike loomise eriline tüüp on linna ja maa suhe, sest paljud linnalähedased maapiirkonnad muutuvad oma olemuselt poollinlikuks, olemata maa ega ka täiesti linna moodi, vaid segu mõlemast. Seda mainisid mitmed kohalikud tegevusrühmad, näiteks Kromme Rijn Madalmaadest, Appennino Genovese Itaaliast, Thessaloníki arenguagentuur Kreekast ja Posazavi tegevusrühm Tšehhi Vabariigist. Sellisel juhul võib koostöö tuua kasu mõlemale poolele, sest territooriumite juhtimises on palju erijooni. Kreeka Thessaloníki arenguagentuuri sõnul „peab maa ja linna suhtlemises leidma olukorra, kus mõlemad võidavad.“

Territooriumitevaheline võrgustike loomine teiste kohalike tegevusrühmadega riiklikul ja ELi tasandil aitab kaasa suutlikkuse suurendamisele, lisab kohalike tegevusrühmade püüdlustele uuenduslikkuse, annab uusi kogemusi, teadmisi ja teavet. Konkreetseid uuenduslikke koostööprojekte võib leida eri sektorites, nagu alternatiivsed energiad, infotehnoloogia, taluturism, looming, koolitus ja haridus.

Kohaliku arengu strateegia

Kõik Évoras kohal olnud kohalikud tegevusrühmad kasutasid kohaliku arengu strateegia kavandamisel alt-üles-, osalusel põhinevat ja integreeritud lähenemist kui juhtimisvahendit. Kohalik tegevusrühm Guadix Hispaaniast tõi selle väga selgelt esile: „Kohaliku arengu strateegia rakendamine Leader+

programmi raames parandas Guadixi rajoonis oluliselt sisetamise juhtimise ja demokraatia taset kogu kohaliku ühiskonna jaoks tervikuna.“ Kuna tegemist on üsna keerulise ja nõudliku protsessiga, töid strateegilise planeerimise oskuste suurendamist ja kohaliku tegevusrühma liikmete ja juhtide koolitamist selles valdkonnas positiivse näitena esile Austria esindajad (kohalik tegevusrühm Ausserfern Tiroolist). Kohalikud strateegiad peavad olema integreeritud, kajastama territooriumi tegelikku geograafilist ja sotsiaal-majanduslikku konteksti ühes selle muutustega ning toimima võtmetähtsusega arenguvaldkondades. Nad peavad ühtlasi kombineerima erinevaid planeerimis- ja rahastamisvõimalusi ning pakkuma piisavalt ruumi mitmesuguste, muidugi mõista hoolikalt valitud prioriteetide raamesse jäävate projektide jaoks. Kohalik tegevusrühm Guadix Hispaaniast: „Kohalik tegevusrühm peab olema võimeline koostama mitut programmi sisaldavaid integreeritud strateegiaid ... samas peavad strateegiad olema realistlikud, käegakatsutavad ja taskukohased ning hoidma sidet kohalike sidusrühmadega.“ Riigiasutused ei tohiks samas piirata meetmete või teemade tüüpi või hulka. Saksamaa kohalik tegevusrühm Oberschwaben: „Leader ei peaks piirduma abikõlblike meetmetega, vaid tegelema maapiirkonna mis tahes kiirete vajaduste lahendamiselega. Nõnda tegeletak inimeste vajadustega, säiliks kvaliteetsed tulemused, hea tahe ja lahenduste mitmekesisus.“

Hästi kavandatud kohaliku arengu strateegiad toimivad tegelikult olukorras ning neis kajastuvad arengumuutused. Iirimaa kohalik tegevusrühm Arigna: „kuidagiviisi äraelamine ja mineviku fatalistlik eluviis ning vananev ja vähenev elanikkond võib asendada optimistlike kogukondadega, mis koosnevad eri kultuuride ja rahvuste esindajatest ...“ Sellele lisandub tegelikele vajadustele suunatud rahaline tugi ning ligipääsetavus aktiivsete kohalike sidusrühmade jaoks, aga ka hea seire- ja enesehindamisraamistik. „Enesehindamine ... Kohalik tegevusrühm tuleb probleemidega toime enese algatusel, muutes olukorra paremaks ...“ arvas Saksamaa kohalik tegevusrühm Oberschwaben.

Haldusstruktuurid

Kohaliku tegevusrühma haldusstruktuurid peavad olema hästi varustatud oskuste ja teadmistega ning juhtimis-, haldus- ja nõuandmissuutlikkusega ja olema alati valmis aitama tõelisi uuendajaid ja projektidest kasusaajaid. Kohaliku tegevusrühma juhtkond peab olema valmis suhtlema, tegema koostööd ja looma võrgustikke mitmel tasandil ja suunas ning suutma kaasata kõiki inimressursse, „eriti neid inimesi territooriumil, kes ei pruugi tegutseda aktiivsete partnerite või liidritena, kuid pakkuda piirkonnale ja kohalikule tegevusrühmale abi ning suutlikkust tulevikus,“ nagu sõnastas Madalmaade

kohalik tegevusrühm Kromme Rijn. Haldusstruktuurid peavad toimima ka kohaliku arengu strateegia ergutaja ja katalüsaatorina. Näiteks Iirimaa kohalik tegevusrühm Arigna „... sai hea kogemuse programmijuhtimisest ühes menetlusreeglistikuga, mitmekülgsete oskustega meeskonna, tugeva ning sõltumatu hindamiskomisjoni, tugeva mõjuhindamissüsteemi ühes rahastamisala kaardistamisega ja investeringutasuvuse analüüsi” ning neil on ka piisavad inimressursid projektide edukaks rakendamiseks.

Enamik Évora viibinud kohalikke tegevusrühmi rõhutas ka oskust saada peale ELi Leader-algatuse rahastamist ka teistest allikatest, näiteks sellistest riiklikest programmidest nagu CLÁR⁽¹⁾ Iirimaa, PEACE⁽²⁾, teised Euroopa allikad, nagu EQUAL⁽³⁾, teised Euroopa Sotsiaalfondi skeemid ja programm Interreg.

Mis on Leader-tüüpi juhtimise lisandväärtus? Saadud õppetunnid

Kokkuvõtteks töid Évora konverentsil osalenud kohalikud tegevusrühmad esile Leader-tüüpi juhtimise järgmised kõige olulisemad mõjud oma territooriumitele:

- ▶ territooriumi identiteedi, uhkuse ja omanikutunde toetamine ja säilitamine;
- ▶ sektoritevahelise partnerluse ja koostöö loomine ja tugevdamine (uus ja uuenduslik institutsiooniline areng) nii territooriumil kui sellest väljaspool;
- ▶ väärtuste, teabe, võrgustike, usalduse ja raha jagamine kohalike sidusrühmade vahel;
- ▶ eri rühmade sotsiaalne kaasamine arenguprotsessi, mille käigus mindi kaugemale tavalisest ühiskondlikust hierarhiast (ning tegu polnud ainult naiste ja noortega) ning kaasati väga erinevaid tegijaid;
- ▶ kohaliku demokraatia arendamine enam kui vaid valimiste ajal, mis põhines osalemisel igapäevaste otsuste tegemisel ja olemasolevatel struktuuridel ning tõi otsustusprotsessi juurde suuremal arvul sidusrühmi;
- ▶ väärtusliku sotsiaalse ja ühes sellega loodusliku, materiaalse ja rahalise kapitali kogumine soovitud territoriaalsete muutuste jaoks;

(1) 2001. aasta oktoobris käivitatud programm CLÁR (Ceantair Laga Árd-Riachtanais) on maapiirkondadele suunatud sihtinvesteeringute programm.

(2) Põhja-Iirimaa ja Iirimaa piirialade rahu ja leppimise ELi programm (2000–2006) on eriline Euroopa Liidu tõukefondi programm, mille eesmärk on tugevdada arengut rahuliku ja stabiilse ühiskonna suunas ning soodustada leppimist.

(3) EQUAL on Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) ühenduse algatus, mis rahastab projekte, mis katsetavad ja edendavad tööturu diskrimineerimise ja ebavõrdsusega võitlemise uusi vahendeid.

- ▶ 21. sajandi probleemidele lahenduste leidmine efektiivsemal, tõhusamal ja jätkusuutlikumal viisil ning mitmesuguste ressursside, sealhulgas riigi finantsressursside ja era-sektori ressursside kasutamise teel;
- ▶ kohalike demokraatlike protsesside tugevdamine, mis põhines kohalike esindajate osalemisel arengus, kodanikuühiskonna ehitamisel, osalusel ja partnerlusel;
- ▶ maakogukondade esindajate strateegilise juhtimise alase ja haldussuutlikkuse parandamine territooriumite paremaks juhtimiseks.

Mis võib ohustada Leader-tüüpi juhtimise lisandväärtust?

Évora konverentsil nimetasid kohalikud tegevusrühmad mitmeid riske ja probleeme, mis on seotud Leader-lähenemise tulevikuga ja selle mõjuga juhtimisele.

- ▶ Peamine mure oli seotud Leader-meetodi süstemaatilise rakendamisega uutes maaelu arengu programmides ja hirmuga tsentraliseerimise ees, mis jätkaks rohkem otsuseid riiklike ja piirkondlike võimuesindajate pädevusse (nt vastutuse piiramise meetmed, kohaliku tegevusrühma teemavalik; projektivaliku kriteeriumite kujundamine riiklikul tasandil, finantsmehhanismide üleviimine kohalike tegevusrühmadelt makseasutustele jne).
- ▶ Puudulik suhtlemine kohaliku, piirkondliku, riikliku ja Euroopa tasandi vahel, mis võib aastakümneid kestnud arengu järel vähendada kohaliku tegevusrühma sõltumatust ja pärandit.
- ▶ Uute liikmesriikide kohalikud tegevusrühmad näevad ohtu ka selles, et toetuse saajad ei suuda oma projekte eelfinantseerida ja see võib ohustada strateegia rakendamist.
- ▶ Mure selle pärast, et Leaderi koostöövõrgud võivad Euroopa maapiirkondade võrgustike hulka ära kaduda ega anna koostööprojektidele piisavalt kontakte ja toetust.
- ▶ Mitu tegevusrühma nimetas ka muret, et Leader võib muutuda enam põllumajandusele suunatud meetodiks ja jääda ilma oma integreeritud olemusest. Leader-lähenemise algse olemuse säilitamiseks on tähtis lähtuda pigem seisukohast „ka talunikud” kui „mitte ainult talunikud”.
- ▶ Mitu kohalikku tegevusrühma tõi välja ohu, et Leader ja kohalikud tegevusrühmad võivad muutuda kõigest olemasolevate hierarhiastruktuuride ripatsiks. Kohalikke omavalitsusi ja nende kasvavat positsiooni Leader-lähenemises nähti kui Leaderi partnerlusel põhineva ja alt-üles-vaimu nõrgestajat.
- ▶ Haldusüksus arenguvõimaluse asemel? Mitu kohalikku tegevusrühma mainis hirmu, et kohalik tegevusrühm ja selle juhtkond võivad muutuda vaid üheks paljudest haldus- ja finantsinstitutsioonidest.

- ▶ Tasakaalustamata partnerluste loomine ja teiste sidusrühmade kaasamata jätmine võib luua olukorra, kus kitsas ringkond võtab vastu läbipaistmatuid otsuseid.
- ▶ Head juhtimist Leader-lähenemises võib ohustada ka territooriumi suutlikkuse suurendamise õõnestamine.

Sõnum

Évora konverentsi ettekannetest ja aruteludest tuli selgelt esile, et kolme programmiperioodi jooksul on Leader-lähenemine tõestanud, et see on ELi poliitikate kõige mitme

mitmekülgsem instrument, toetades maapiirkondade juhtimise väga uuenduslikku ja jätkusuutlikku alt-üles-lähenemist, mis põhineb nende potentsiaali integreeritud ja sisemisel kasutamisel. Lähenemine loob korraga konkurentsivõimet, jätkusuutlikkust ja elukvaliteeti ning seda on võimalik kohandada iga maateritooriumi konkreetsetele vajadustele. Leader-lähenemine ei täida seega ainult peamistest poliitikatest jäävat lünka, vaid on täieliku võimsuse korral kõikide ELi liikmesriikide maapiirkondade jaoks väärtuslik alternatiiv sektorist lähtuvate lähenemiste kõrval.

Territoriaalsed strateegiad

Elena Saraceno,
maaelu arengu ekspert ja konsultant,
Brüssel ⁽¹⁾

Sissejuhatus

Territoriaalsed strateegiad on toonud maapoliitika kavandamise piirkonnapõhise lähenemise. Selles arvestatakse kavandamise käigus vastaval territooriumil leiduvate majanduslike, inim-, füüsiliste, kultuuriliste ja haldusressursside ning vastava suutlikkusega. Selle alusel koostatakse ja kinnitatakse kohalike esindajate osavõtul ja kogukonna huve arvestades kohaliku arengu strateegia. Tulemuseks on mitmekülgse ulatusega integreeritud strateegia, mis toob välja vastava maapiirkonna prioriteedid ja seoseid eri mõõtmete vahel. Sellel on võrreldes sektoripõhiste ja ühe mõõdu järgi standardiseeritud lähenemisega kaks eelist. Esimene eelis on see, et majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnamõõde seotakse omavahel konkreetsele piirkonnale sobival viisil, mis toob esile jätkusuutlikkuse seisukohalt võtmetähtsusega kohalikud probleemid. Teine eelis on see, et kohalike esindajate osalemine strateegia koostamisel ja rakendamisel annab kohalikule tegevusrühmale omaniku- ja vastutustunde, mis koondab üksikisikuid hõredalt asustatud piirkondades, suurendab ühtekuuluvust ja ühise eesmärgi tunnetust.

⁽¹⁾ Elena Saraceno on regionaalmajanduse spetsialist ja töötab Euroopa Komisjoni poliitilise nõustajana mitmes põllumajanduse ja maaelu arenguga seotud valdkonnas (kus ta aitab välja töötada strateegilisi suuniseid) ning kooskõlas Lissaboni strateegiaga.

Territoriaalsed strateegiad: maapiirkondade arengu jaoks oluline saavutus

Ülalkirjeldatud lähenemine on poliitikate uuendamisel olnud oluline kogu Euroopas. Pikka aega on domineerinud sektori-põhine lähenemine, mis hindab näiteks põllumajandust, käsitööd, väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid, turismi, teenuseid, transporti, tööhõivet ja hoolekannet eraldi, kasutades kõikide maapiirkondade jaoks standardset, eristamata lähenemist. Territoriaalsed strateegiad on kaasa toonud poliitikate sobitamise või kohandamise kohalike vajaduste järgi, mis kajastuvad planeerimisprotsessi käigus kohalike esindajate väljendatud prioriteetides. Antud juhul seisneb uuenduslikkus selles, et tunnustatakse maapiirkondade mitmekesisust, nende erisuguseid poliitilisi vajadusi ja asjaolu, et kõige paremini mõistavad kohalikke vajadusi kohalikud inimesed ise. Piirkonnapõhisus on tihedalt seotud kohalike programmide mitmesektorilise ja integreeritud lähenemisega, mida kannab kohalik tegevusrühm kui kohalike esindajate partnerlus, mis annab territoriaalsele strateegiale ja selle rakendamisele legitiimsuse ja eesmärgi.

Ühenduse algatus Leader, mida on rakendatud alates 1991. aastast kõikides kõlblikes liikmesriikides, toob kindlaid tõendeid territoriaalsest strateegiast tulenevate saavutuste kohta. Järgnevalt tuvastatakse ja võrreldakse neid saavutusi, et aidata kaasa järgnevatel aastatel toimuva Leader-lähenemise süstemaatilise rakendamise paremale mõistmisele.

Évora konverentsil esitletud 16 territooriumi erinesid suurus, rahvaarvu, maakasutuse, mitmekesisuse astme, elukvaliteedi ja olemasolevate teenuste, institutsioonilise konteksti, kohaliku tegevusrühma koosseisu ja pädevuste, aga ka nõrkustest ülesaamiseks ja võimaluste kasutamiseks valitud strateegia poolest. Iga juhtum oli eriline tänu kohalike kogemusele ja ainulaadsusele. Selle asemel, et otsida sarnasusi teiste maapiirkondadega, näevad territooriumid oma

erilisust konkurentsieelisena ja strateegia kujundamise lähtepunktina. Ma väidaksin ka, et konverents tõi tõendeid selle kohta, et eri rühmad kasutasid erinevaid strateegiaid samade teemade jaoks, milleks on näiteks töökohtade loomine maapiirkonnas, ning tagantjärele võis täheldada sarnasusi heas tavas ja ühiseid elemente, mis võiksid olla head mudelid tulevaste kohalike territoriaalsete strateegiate kavandamisel.

Erilisuse arendamine territoriaalse strateegia lähtepunktina. Õppetunnid

Kohalik tegevusrühm **Guadix Hispaaniast** kasutas territoriaalse strateegia loomiseks oma loodus- ja kultuuripärandit. Piirkonnas aegade jooksul elanud eri rahvad – roomlased, ibeerid, läänegoodid, araablased, kristlased – jätsid oma jälje piirkonna maastikule, toidukultuurile, folkloorile, üritustele, kunstile ja käsitööle (rauasepis, keraamika, õlgtöolid, tikandid), eluasemena kasutatud ebatavalistele koobastele ja kasutatud loodusressurssidele. Sellest erilisest traditsioonist lähtumine andis kohalikele majandusele aluse sisemiste ressursside abil ümberorienteerumiseks, luues uusi tegevusi traditsioonilise turismi mitmekesistamiseks, tugevdades samas piirkondlikku identiteeti ja teadlikkust vajadusest seda pärandit säilitada, taastada ja väärtustada.

Kohalik tegevusrühm **Smålandsgruppen Rootsist** määratles oma territooriumi strateegia kolme kohaliku toote ja neile väärtuse lisamise alusel: lehtpuu, alumiinium ja kristall. Soodustati turulepääsu, uuenduslikku disaini, väikesi tootmisüksusi, kaubamärkide loomist ja tootemarke. Selle lähenemise kaudu loodud töökohtade arv ületas kõik ootused ja eesmärgid. Kohalike inimeste suutlikkust suurendati sihtkoolituse ja uute võrgustike loomise teel. Peale selle parandas suurenenud kultuuritegevuste hulk sotsiaalset sidusust ja ühtekuuluvustunnet.

Krajna ja Paluk Poolast. Kuigi Poola Leader+ programmil on veel vähe kogemusi, keskendus selle territoriaalne strateegia kultuuriüritustele ja külade uuenemisele kui võimalusele, kuidas suurendada kohalike inimeste osalemist projektides ja nende usaldust. Usalduse tase oli ümberkujunemisprotsessi eelsete kogemuste tõttu väga madal.

Appennino Genovese Itaaliast. Piirkonda iseloomustab ühelt poolt hästiarenenud rannikuala ja teisalt suures osas mahajäetud sisemaa. Avaliku sektori roll väheneb paralleelselt kasvava erastamise ja alltöövõtuga. Maaturismi valimine esmatähtsaks valdkonnaks aitab arendada transpordiühendusi ranniku ja sisemaa vahel, tegelda keskkonnanahoiuga, arendada mikroettevõtetel põhinevaid tööstuspiirkondi, parandada kogu piirkonna konkurentsivõimet ja vähendada territooriumisiseseid erinevusi.

Õppetunnid tuleviku jaoks. Iga territooriumi strateegia eriliseks muutev tegurite kombinatsioon on juba iseenesest uniikaalne. Samas on selle mõju kohalike arengule kirjeldatud näidetes olnud suhteliselt sarnane. Iga juhtumi puhul võime näha, et territoriaalse strateegia lähenemise kaudu määratletud erilisus aitab muuta varasemat ülalt-alla-lähenemist. Selle lähenemise kaudu on olnud võimalik edukalt kaasata kohalike esindajaid, siduda omavahel varem killustunud tegevussektoreid, toetada innovatsiooni, uute töökohtade loomist ja ettevõtlikkust ning tugevdada piirkonna ühist identiteeti ja väljapoole suunatud positiivset imagot.

Mitmesektoriline integreeritud lähenemine

Évoras esitletud 16 territooriumi hulgas polnud ühtegi ühesugust juhtumit, mis on väga selge tõend Euroopa maapiirkondade mitmekesisusest. Majandustegevuse, teenuste, keskkonna, rahvastikusuundumuste, juhtimisviiside ning kultuuriliste ja ajalooliste traditsioonide omavahelised suhted olid väga erinevad ja selle võib kokku võtta ühe konverentsil osalenud välisvaatleja sõnadega: „Kui sa oled tutvunud ühe maapiirkonna juhtumiga, oled sa tutvunud ... ühe maapiirkonna juhtumiga.” (George McDowell)

Maamajanduste tohutu mitmekesisus peavoolu maaelu poliitikates tavaliselt ei kajastu. Leader-programm on aga olnud sobiv sellise olukorra tegelemiseks tänu lähenemisele, mis ei tee ettekirjutusi, vaid annab kohalikele esindajatele suhtelise vabaduse tuvastada oma vajadused ja kujundada oma eesmärgid ja strateegia ise. See on väga tõhusalt toonud esile maapiirkondade territoriaalse mitmekesisuse ja muutnud selle poliitikate seisukohalt oluliseks. Seega ei ole üllatav, et selline füüsiliste, sotsiaal-majanduslike ja keskkonnanäitajate mitmekesisus on andnud territooriumitele sama mitmekesiseid kogemusi nii projektide kui teemade vallas, millega Leader-programmi raames tegeldud on.

Mitmesektorilised ja mitmemöötmelised lähenemised. Üksikogemustest saadud õppetunnid

Austria, Ausserfern. Ühe asula majanduses on ülekaalus tööstus- ja teenindussektor, samas kui mujal on tähtsaim tööandja turismisektor. Põllumajanduse ja metsanduse osakaal väheneb, kuid need on endiselt olulised maastiku säilitamiseks ja looduskatastroofide ärahoidmiseks. Teenuste tase on hea, isegi kõige kaugemates küldes on koolid ja lasteaiad. Valitud strateegia põhineb maapiirkondade elukvaliteedi parandamisel: võrgustike loomise ja hariduse edendamine uute tehnoloogiate valdkonnas, kohalike väärtusahelate tugevdamine ja elukeskkonna atraktiivsemaks muutmine. Esimene prioriteet on turism, eriti kultuuri- ja looduspärandi tutvustamine, koolitamine, infotehnoloogia; teine prioriteet on uuenduslik tootearendus, eriti kitsepiimatooted, ja kohalike talunike tegelemine otsemüügiga; kolmas prioriteet on sotsiaalne turvalisus ja integratsioon, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse, lastehoiuteenuste, eakate hoolekande, puuetega inimeste ja immigrantide integreerimisega seotud teemad, samas kui „ükski neist tegevustest pole varem olnud maaelu arengu poliitika osa”.

Iirimaa, Arigna. Tegevus algas 1991. aastal, mil territooriumil tekkisid probleemid seoses kaevanduste sulgemise ja rahvastiku vähenemise, aga ka Põhja-Iirimaa konfliktikolde lähedusega. Strateegia pidi väga erinevat tüüpi vajaduste kajastamiseks hõlmama paljusid sektoreid, mille hulka kuulusid kogukonnafestival, uued tootmistegevused, käsitöö- ja turismikeskus, projektid noorte ja eakatega, taastuvenergia, talude mitmekesistamine, toiduahelad, agroturism ja uuenduslikud turismiettevõtted. Kokku oli projekte enam kui 280.

Prantsusmaa, Haut-Jura. Piirkonnal oli suur hulk mitmesuguseid erijooni, sealhulgas piirkonna looduspark, mõned olulised tööstussektorid (plastitööstus, metallitöötlemine, prillide valmistamine), puust mänguasjade tootmise traditsioon, suve- (järv) ja talveturism (suusatamine) ning rikas põllumajandussektor (registreeritud päritolunimetusega põllumajandus ja piimandus). Muret valmistas mõnede avalike teenuste säilitamine (näiteks postkontor ja maksubüroo) ning tervishoiuteenuste tase. Teine piirkonna erijoon oli konkureerimine kõrgemat palka pakkuva Šveitsiga ja inimeste äravool. Piirkonnas on ka väga mitmekesine maastik märgalade, kuivade karjamaade, looduslike niitude ja kaljuste aladega, hea kvaliteediga vesi ja ajaloolised hooned. Arengustrateegias otsustati laiendada piirkondliku looduspargi kontseptsiooni mitmemöötmelise lähenemise kaudu, mis ühendas turismi, majanduse, kultuuri ja keskkonna, käsitöökoolituse ja ettevõtete keskkonnajuhtimise.

Õppetunnid tuleviku jaoks. Maaelu arengu territoriaalsed strateegiad tegelevad kõige sagedamini üliväikeste ja väga erinevate tegevuste sidumisega, mis eraldi võttes ei oleks jätkusuutlikud. Vajalikud seosed sektorite ja mõõtmete vahel on nii sisemised seosed kohaliku maapiirkonna piires kui ka sidemed toodete ja turgudega väljaspool piirkonda ning võrgustikud ja tooteahelad linna- ja teiste maapiirkondadega. Põllumajandustegevusi võib integreerida laiemate territoriaalsete strateegiatega raames, suurendades nõnda talude sissetulekut ja mitmekesistades nende tegevusi ning perekonnaliikmete töövõimalusi. Need kolm näidet tõendavad, et ühtki sektorit ega mõõdet iseenesest ei saa territoriaalsest strateegiast välja jätta ja et selleks, et sektore vahel vabalt ühendusi luua, peab abikõlblike tegevuste määratlemisel olema väga paindlik.

Leader-programmi nõue, et territoriaalsetes strateegiates tuleb arvestada kohalikku olukorda tervikuna, ühes kõigi arengussepuutuvate sektorite ja mõõtmetega, on aidanud kaasa sellele, et maapiirkondade mitmekesisust vääriliselt tunnistatakse. Põllumajandustegevusi vaadeldi koos metsanduse, toiduahelate, ehituse, käsitöö ja tööstuse, teenuste, infrastruktuuri ja teiste sektoritega. Iga sektori analüüsis tuli välja tuua prioriteedid ja sektoritevahelised suhted, rollid ja arengupotentsiaal. Selline põhjalik ja interaktiivne pilt kohalikust arengust oli iseenesest uuenduslik ja aitas luua üldise arengu jaoks visioone ja eesmärgi, mida eelmised poliitilised sekkumised ei olnud suutnud. Leader-lähenemine võtab peale majanduse arvesse ka teisi kohaliku eluga seotud mõõtmeid, näiteks juhtimisküsimusi kohaliku tasandi eri ametite vahel ja valitsuse eri institutsiooniliste tasandite vahel alates kohalikust kuni ELi tasandini. Lisaks sellele tegeles Leader-lähenemine ka keskkonnanahoiu, elukvaliteedi, piirkonna imago ja selle köitvusega väljastpoolt tulijate jaoks, hariduse ja koolitusega, uustulnukate integreerimise ja kultuuri ning traditsioonidega. Selline terviklik lähenemine aitas muuta maapiirkondade traditsioonilist kuvandit peamiselt põllumajandusliku ja halvemas olukorras alana ning tänapäeva Euroopa maapiirkondi hakati nägema palju mitmekülgsemast ja reaalsest vaatevinklist. Need on alad, mis koosnevad paljudest väikestest ja eraldatud tegevustest ning millel ei ole üksikuna võttes tihti piisavat toimeulatust, kuid mis on suutelised integreeruma ja uuendusi läbi viima, looma võrgustikke ja leidma sünergiaid. Ainult mitmesektoriline ja mitmemõõtmeline lähenemine saab anda kohalikust majandusest sellise ülevaatliku pildi.

Kõigis 16 juhtumisel tulid esile mõningad ühisjooned, mida kohtab maapiirkondades ikka ja jälle: madal rahvastikutihedus, ettevõtete piiratud hulk ja suurus, madal spetsialiseerumise tase ning töövõimaluste ebaregulaarsus ja hooajalisus. Kogu Euroopas koosnevad maapiirkonnad paljudest erinevatest väikesemahulistest tegevustest, mis on tihti üksteisest eraldatud ega ole üksi suutelised saavutama mastaabisäästu, mis võimaldaks neil olla turul konkurentsivõimelised. Sellises olukorras on mitmesektoriline integreeritud lähenemine tõestanud oma sobivust, kuna see koordineerib ja ühendab neid üksikuid ja eraldatud tegevusi ning otsib sünergiaid ja võimalusi üksteise täiendamiseks. Eesmärk on leida mitmekesisust, mitte mastaabisäästu, otsides mitmekesisest maamajanduses kriitilist massi, mis suudab paremini vastu seista välistele šokkidele, ja spetsialiseerumise asemel ühendada mitmeid tegevusi, inimesi ja ressursse.

Niinimetatud pehmed sekkumised toetuvad samale terviklikule maaelu arengu lähenemisele. Siia kuuluvad kohaliku identiteedi tugevdamine, piirkonna kuvandi parandamine ja

piirkondlike tootemarkide väljatöötamine. Näiteks mikroettevõtete ja mikroalgatustega töötamine võimaldab siduda end ühiste projektide kaudu, mis aitavad kaasa sellele, et välismaailm (ja nad ise) näevad maapiirkonda atraktiivsema ja mitmekülgsemana. Sellised lähenemised on olnud edukad seal, kus sektoripõhised lähenemised pole aidanud, ja loonud seega jätkusuutliku arenguvormi. Territoriaalne lähenemine tegi sellised saavutused võimalikuks ja need sobisid eriti hästi hõredalt asustatud, eri sektorites asuvate üksikute mikroettevõtete piirkondadesse.

Detsentraliseeritud otsustusprotsess. Kohalikud tegevusrühmad

Leader-programmi järgitav mitmesektoriline ja integreeritud lähenemine piiritleb Leaderi tegevusi ja määrab selle, mida peab tegema piiritletud ala strateegia alusena. Samas selle, kes ja kuidas midagi teeb, pani paika kohalike tegevusrühmade loomine, mis andsid Leader-lähenemise käivitamiseks ja rakendamiseks inimkapitali. Sellel lähenemisel on kaks põhitunnust. Esiteks asjaolu, et otsustamine oli detsentraliseeritud ja kantud ELi, riiklikult ja piirkondlikult tasandilt üle kohalikule, alampiirkonna tasandile. Teiseks see, et kohalike tegevusrühmade koosseis peegeldab kohalikke huvirühmi ja lubab neil osaleda planeerimisprotsessi kõikides etappides. Sellisel viisil loodi vähem või rohkem uus haldustasand. Kohalikud võtmeisikud olid kohaliku tegevusrühma partnerid või liikmed, tuues juhtimisstruktuuri koosseisus esile piirkonna mitmesugused huvid. Asjaolu, et era- ja avalike huvide esindajaid pidi partnerluses olema enam-vähem võrdselt, lisas kohalikele tegevusrühmadele uuenduslikku vaimu ja muutis dialoogi avalike institutsioonide ja ametite ning kohalike erasektori esindajate vahel kohaliku tegevusrühma toimimise ja Leader-lähenemise keskseks aspektiks.

Kohalikud tegevusrühmad tegutsesid mitmete õiguslike vormidena ja kajastavad iga liikmesriigi õigusliku konteksti moodustavaid mitmesuguseid norme ja menetlusi. Kõige huvitavam aspekt seoses detsentraliseeritud otsustamisega on aga kohalike tegevusrühmade tegelik pädevus langetada iseseisvaid otsuseid, eraldada ressursse territoriaalses strateegias valitud eri prioriteetidele ja tegutseda makseasutusena. Leader+ programm andis liikmesriikidele ja piirkondadele märkimisväärse vabaduse kohalike tegevusrühmade tegevuste jaoks menetlusvormide määramiseks, peegeldades erinevaid õiguslikke raamistikke ja poliitilisi traditsioone. Peale selle on institutsioonilised ja halduslikud korraldused ja ka detsentraliseerituse tase liikmesriigiti üsna erinevad. Mõned riigid on rohkem tsentraliseeritud ja seetõttu tuli kohalikel tegevusrühmadel koos väheste teiste institutsioonidega tegutseda alampiirkonna tasandil. Teised on palju rohkem

detsentraliseeritud ja siin oli kohalike tegevusrühmade kõrval palju üksusi ja ameteid, mis tegutsesid nii sektorilise kui ka territoriaalse perspektiiviga. Kohaliku tegevusrühma sõltumatus otsuste langetamisel on seega keeruline ja poliitiliselt tundlik teema, mida praktikas lahendati paljudel eri viisidel, millel oli Leaderi strateegiate tulemustele olnud üsna erinevad mõjud.

Évoras esitletud näited viitavad sellele, et detsentraliseeritud otsustamist peetakse Leaderi edu põhitunnuseks. Enamik kohalikke tegevusrühmi näeb iseseisvuse kadumist seoses

lähenemise süstemaatilise rakendamisega kui tulevase programmiperioodi kõige suuremat ohtu. Kohalikud tegevusrühmad kardavad, et nad kaotavad võimaluse tegutseda avalikest haldusorganitest eraldi ja et neid hakatakse seetõttu üha enam avaliku sektori lahutamatuks osaks pidama. Kui nõnda peaks juhtuma, võib see nõrgendada nende suutlikkust esindada kohalikke inimesi ja korraldada nende vajadusi. Kohaliku tegevusrühma iseseisvuse määr ja detsentraliseeritud otsustamispädevus ei ole alati üks ja seesama. Mõnel juhul võib näiteks kohalik tegevusrühm olla kohalikult omavalitsuselt

Detsentraliseeritud otsustusprotsess. Saavutused ja õppetunnid

Saksamaa, Oberschwaben. Kohalikul tegevusrühmal on valitsusasutustega suurepärased suhted ja rühm on suutnud olla kohalike inimeste häälekandjaks. Seda rolli on hinnanud ka liidumaa valitsus, mis kutsus tegevusrühma oma büroosse külla. Kohaliku tegevusrühma koosolekutel esitletud projektide suhtes on liikmetel õigus arvamust avaldada (lõplik otsus projekti toetada). Nii on administratsioon projektidega juba varakult tuttav ja nende kiire rakendamine on tagatud.

Soome, Joensuu ümbrus. Kohalik tegevusrühm on korraldatud kolmepoolse partnerlusena, mis koosneb kohalikest huvirühmadest, kohaliku omavalitsuse esindajatest ja üksikisikutest (kelle häält poliitilises otsustamises ei kuulata), ning tööjaotus ametivõimudega on olnud hea. Seni on kohalikul tegevusrühmal olnud suur iseseisvuse määr ning alternatiivsete projektide üle otsustamisel on kõige olulisem olnud rühma arvamus.

Kreeka, Thessaloníki. Kohalikust tegevusrühmast on prefektuuri tasandil saanud maaelu poliitika pidev tugimehhanism, pannes aluse uut tüüpi juhtimisele ja toimides üha enam arenguagentuurina ka teiste programmide jaoks.

Portugal, Monte. Kohalik tegevusrühm moodustati nelja mittetulundusliku ja erasektori arenguühenduse alusel, ühendades aja jooksul Kesk-Alentejo regiooni avalikud asutused. Kohalik tegevusrühm on tegutsenud regiooni esindajana. Kohalikud inimesed otsustavad rakendatavate meetmete üle. Kohaliku tegevusrühma liikmete hulka kuuluvad kohalikud ametid, talunikud, ettevõtjad ja kohalikud omavalitsused. Loodud on koordineeriv komisjon.

Madalmaad, Kromme Rijn. Kohalik tegevusrühm täitis lünga avalikus sektoris, sest maaelanike probleemidele, nagu suurenev linnastumine ja kohalike teenuste allakäik, ei pööratud piisavat tähelepanu. Paigas kasvas uhkustunne, mida seal varem ei oldud märgatud. Kohalik tegevusrühm koondas edukalt valitsusasutusi, sidudes neid piirkonna tulevikuks. Rühm aitab taotlejaid piirkondlikus kontoris. Kohaliku võimu esindajad peavad organiseeruma, et saada hakkama riiklikult ja provintsi tasandilt delegeeritud ülesannetega.

Taani, Vestsjælland. Kohalik tegevusrühm moodustati ajutisest rühmast, mis koosnes piirkonna kõige olulisemate mõjutajate 12 esindajast. Nende hulka kuulusid Taani vabariigi õhukomisjon, võimlemis- ja spordiseltsid, ettevõtjate liit, kaubandus- ja tööstuskoda, koolitusasutus, talunikud ning turismisektori, sotsiaalhoolekande, kohalike omavalitsuste ja maakondade esindajad. Kasvanud on teadlikkus sellest, kui oluline on regiooni heaks partneritena koostööd teha.

Tšehhi Vabariik, Posazavi. Kohalik tegevusrühm rajati alles 2003. aastal ja selle partneriteks on turismiorganisatsioonid, kodanikeühendused, kohalikud omavalitsused ja valitsusvälised organisatsioonid. Erasektoril on otsuste langetamisel kahekolmandikuline häälteenus, kuid lõplikud otsused langetab põllumajandusministeerium.

Saadud õppetunnid. Kõikides nendes erinevates mudelites võimaldas kohalik tegevusrühm liikmetel kokku tulla ja arutada projekte ning leppida kokku prioriteetides. Kohalikele tegevusrühmadele antud iseseisvuse määrast sõltumata on heade töösuhete loomine kohalike võimuesindajatega oluline samm efektiivse ja tõhusa töömeetodi saavutamise suunas. Seal, kus piirkonna institutsiooniline tase on nõrk, näiteks tsentraliseeritud riikides, on kohalike tegevusrühmade roll pigem laienenud ja muutunud laiema arenguagentuuri sarnaseks, millel on ka rohkem ülesandeid.

saanud piiratud iseseisvuse, aga samal ajal võib sellel kohalikul omavalitsusel olla suur otsustuspädevus riiklike ja ELi tasandil.

Kokkuvõte

Territoriaalsete strateegiate koostamine sektoripõhiste asemel on andnud maapiirkondade kõikide vajaduste analüüsiks ja arenguks integreeritud vahendi, jätmata põhimõtteliselt välja konkreetseid teemasid, mis võivad maapiirkondade tuleviku jaoks üliolulised olla. Évoras esitletud ja arutatud 16 territooriumi juhtumit näitasid, et territoriaalsed strateegiad on väga tihti toetunud maapiirkondade erijoontele ja arendavad seejuures omapära konkurentsieeliseks. See valik erineb üsna palju võimalusest, et töötatakse välja poliitilised sekkumised, milles kõiki maapiirkondi käsitletakse ühetaoliste ja sarnasena. Territoriaalse strateegia lähenemine on toimunud eri eeldustega maaelu arengu poliitika suhtes ja on arvesse võtnud eri elemente, sealhulgas kultuuri ja pärandit ning elukvaliteeti, mis on tugevdanud maamajanduse kõiki sektoreid ning selle konkurentsivõimet tervikuna.

Maaelu arengu territoriaalsed strateegiad sellistena, nagu neid on rakendatud Leader-lähenemise raames, on kasutanud ühelt poolt mitmesektorilist ja mitmemõõtmelist lähenemist ning toetunud teisalt detsentraliseeritud otsustusprotsessile. Kõikehõlmav vaade maaelu arengule on osutunud väga kasulikuks, sest see on aidanud korrigeerida väärarvamusi

maainimeste vajaduste kohta, mis on mitmekesisemad ja keerulisemad kui traditsioonilised poliitika seda tunnustavad. Ilmnes ka, et üks enamikus strateegiates kirjeldatud ühiseid tunnuseid on väikealgatuste paljusus, mida peab omavahel siduma ja toetama isegi siis, kui need paistavad oma ulatuse poolest marginaalsed ja tagasihoidlikud. Tegelikult on kõik strateegiad osutunud mitmekesistamise strateegiateks kõige erinevamate sektorites ja mõõtetes.

Detsentraliseeritud otsustamine on täiendanud mitmesektorilist lähenemist, tagades selle, et partnerluses on esindatud kõik kohalikud huvid. Peale selle on oluline, et kohalike võimuesindajate ja erasektori sidusrühmade vahel on toimunud pidev dialoog kohalike strateegiate ja prioriteetide üle. Kohalikud tegevusrühmad on selle ülesande täitmisel olnud olulised vahendajad, lihtsustades võrgustike loomist esindajate vahel, kes ei ole harjunud teineteisega suhtlema. Kohalikud tegevusrühmad on maaelu arengut innustavate tegevuste kaudu suurendanud kohalike esindajate entusiasmi ja osalusmäära ning aidanud üle saada passiivsest ja sõltuvast suhtumisest. Nad on kogunud kohalikul tasandil ka kogemusi ja oskusteavet, millest saab tõenäoliselt pikaks ajaks uuenduste allikas.

Kuigi Évoras esitletud 16 territooriumi juhtumit on vaid näited, on sealt palju õppida maaelu arengu tuleviku jaoks, ka on eri strateegiate kaudu töökohtade, kasvu ja jätkusuutlikkuse valdkonnas saavutatud positiivses mõjus palju sarnasusi.

Konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse parandamisega seotud konkreetset väljundid ja mõjud

Michel Dubost,
rahvusvahelise alpikeskkondade keskuse
Icalpe tegevdirektor,
Korsika, Prantsusmaa

Sissejuhatus

Konkurentsivõime ja jätkusuutlikkus on Euroopa maapiirkondade arengu põhiteemad. Leader+ programm pakub unikaalse võimaluse tegeleda nende oluliste teemadega Euroopa tasandil ning õppida paljudest väga erinevatest kogemustest. Viimasel konverentsil „Leader-programmi saavutused. Territooriumite kogemuste mitmekesisus“ esitleti ja vaeti 16 territooriumi kogemusi. Nende 16 territooriumi peamistele saavutustele antud hinnangute ja nendega seotud põhisõnumite põhjal võib teha mõned järeldused konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse kohta ning tuvastada Leader-programmi jaoks uusi ja olulisi probleeme järgmisel perioodil.

Konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse kolm põhilist mõõdet

Leader-programmi kogemuste kontekstis hõlmab konkurentsivõime kogu piirkonda või territooriumit, mitte ainult üksikuid ettevõtteid. Territooriumi konkurentsivõime kõigi aspektide analüüsimisel tuleb küll arvestada majandusküsimustega, kuid sellest üksi ei piisa. Selleks et territooriumid oleksid

konkurentsivõimelised, peab ühevõrra silmas pidama järgmisi faktoreid:

- ▶ majanduslik konkurentsivõime: võime turul konkureerida, mis põhimõtteliselt tähendab selliste toodete ja teenuste pakkumist, mis vastavad põhinõuetele, nagu kvaliteet ja kulutused, kuid on erilised (spetsiifilised, ainulaadsed, uuenduslikud, traditsioonilised või parema kvaliteediga);
- ▶ sotsiaalne konkurentsivõime: võime tõmmata ja hoida ligi elanikke, ettevõtteid ja külalisi, pakkudes neile hea kvaliteediga sotsiaalteenuseid, transpordisüsteeme, sideühendusi, tervishoiuteenuseid, vaba aja tegevusi, sportimisvõimalusi, kultuuri ning haridust;
- ▶ keskkonnaalane konkurentsivõime: võime pakkuda elanikele, ettevõtetele ja külalistele turvalisi, kaitstud ja parendatud keskkonnatingimusi.

Seega on territooriumi konkurentsivõimet käsitledes vaja jätkusuutlikkuse kontekstis arvesse võtta kõiki kolme ülaltoodud mõõdet.

Konkurentsivõime ja jätkusuutlikkus on omavahel mitmes mõttes väga tihedalt seotud. Leaderi kogemus on osutunud

tõhusaks, keskendudes maaterritooriumite konkurentsivõime suurendamisele eelkõige nende piirkondade kahepeamise edasiviiva jõu, innovatsiooni ja integratsiooni kaudu.

Enne tõendite esitamist Leaderi üldiste mõjude kohta territooriumite konkurentsivõimele ja jätkusuutlikkusele on vaja tähelepanu pöörata innovatsiooni ja integratsiooniga seotud kasutegureile.

Peamised innovatsiooniga seotud väljundid ja mõjud

Innovatsioon tähendab tegevust või protsessi, mille tulemuseks on midagi uuenduslikku: uudne idee, meetod, toode vms. Uudse oskusteabe kasutamine ja edendamine majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonnas on territooriumite konkurentsivõimelisemaks muutumise võtmetegur. See on ilmselt paljudes piirkondades Leader-programmi kõige nähtavam, ehkki mitte ainuke mõju. Leaderi tegelik mõju seisneb uuendusliku oskusteabe väljatöötamise, sealhulgas kadunud teabe taastamise sidumises koostöövõrgustike rajamisega.

Uuenduslikkuse sidumine võrgustike loomisega

Haut-Jura (Prantsusmaa) piirkonnas lõi Leader-programm tingimused ettevõtete konkurentsivõime parandamiseks, eelkõige „koolitades käsitöölisi, mis on oluline selleks, et nad saaksid vastata territooriumi uuele ja kasvavale uuendamise nõudlusele, kasutades looduslikku ja traditsioonilist toorainet. Selleks et jõuda territooriumi eri paikades tegutsevate käsitööliseni, võeti kasutusele võrgustike loomise süsteem“.

Thessaloniki (Kreeka) ümbruses asuval territooriumil olid peamised uuendused järgmised: „toodete ja teenuste kvaliteedi tõstmine ja ettevõtetevaheliste võrgustike loomine. Teenuseid (majutus, toitlustus, meelelahutus jne) pakkuvatele ettevõtetele kohustuslike kvaliteedinõuete kehtestamine on muutnud piirkonna atraktiivsemaks Thessalonikist ja teistest regiooni linnakeskustest tulevatele külalistele. Samal ajal on kohalike põllumajandustoodete kvaliteedi parandamine ja asjaolu, et neid kasutavad kohalikud ettevõtted, aidanud neile turgudele paremini siseneda.“ Võrgustike loomine oli ülioluline teabe ja uute töömeetodite levitamiseks, et saavutada kvaliteedistandardid, aga ka selleks, et ühendada põllumajandus- ja turismisektori ettevõtteid.

Smålandis (Rootsi) oli Leaderil võrgustike loomise kontekstis põhiroll projektijuhtimise õppimisprotsessi edendamisel: „oleme täheldanud märkimisväärset suutlikkuse kasvu

seoses arusaamisega sellest, kuidas projektides töötada. Lisaks sellele on tekkinud palju võrgustikke kohalike esindajate ja avalik-õiguslike organite ning eri tasandite organisatsioonide vahel nii riigi sees kui ka rahvusvaheliselt. See on omakorda loonud võimalusi uuteks tegevusteks maapiirkondades.“

Maaelu arengu visiooni ja maastiku muutmine

Peale selle, et Leader+ programmiga on kaasnenud uudne oskusteave, uued tooted ning koos töötamise ja tegutsemise meetodid, on see muutnud kohalike sidusrühmade visiooni ja suhtumist oma piirkonna arengusse. Eri tasanditel on maaelu arenguga seoses kujunenud täiesti uus mõtlemine ja uued ettevõtmised ning see on tõenäoliselt peamine Leader-programmiga kaasnenud uuendus.

Ausserferni piirkonnas (Austria) „viis Leader teistsuguse arusaamani maaelu arengust. Kohalikud esindajad said tuttavaks Leaderi põhimõtete ja selle võimalustega. Parima tava näited on loonud uuenduslikkuse õhkkonna, seda eriti turismi, kultuuripärandi, sotsiaalse integratsiooni ning põllumajanduse otsemüügi ja kvaliteettoodetega seotud arenguvaldkondades. Leader tõi kaasa laiemal osaluse maaelu arengus, mis varem oli piiratum. Leader-programmi rakendamises osalevate kohalike esindajate arv kasvas viimastel aastatel tohutult.“

Sárrétis (Ungari) „aitab programm vastata kiiresti muutuva ühiskonna nõuetele, lahendades ebasoodsamas olukorras olevate inimeste ja organisatsioonide vajadused alampiirkonna pakutava toetuse tõhusa kasutamise kaudu. Programm rajaneb koostöö põhimõttel ja see tuleb piirkonnale väga kasuks, kuna sellist koostööd varem ei tuntud.“

Scottish Bordersi piirkonnas on Leaderi uuenduslikkuse pärand olnud mitmekihilise protsessi tulemus, kuna „innovatsioon saavutati mitmel tasandil: kohaliku tegevusrühma toimimises: protsessis osalevad uued rühmad ja sidusrühmad; üksikutes projektides: välja on töötatud ja rakendatud uusi ideid ja protsesse; ja projektirühmades: saavutatud on uus koordineerimise ja integreerimise tase.“

Peamised integratsiooniga seotud väljundid ja mõjud

Leaderi esimene, peamine ja tõenäoliselt kõige kestvam mõju on see, et programm pani koostööd tegema inimesed, kes ei olnud varem harjunud seda tegema ega olnud kunagi taibanud, et see on ainuke võimalus maapiirkondade tõeliseks arenguks.

Avaliku, era- ja vabatahtliku sektori maagiline kolmnurk

Võib tuua palju näiteid Leaderi konkreetsete väljundite ja mõju kohta integratsiooni käivitamisel ja edendamisel avaliku, era- ja vabatahtliku sektori sidusrühmade vahel, mis moodustavad kohaliku arengu n-ö maagilise kolmnurga.

Tegemist pole lihtsa ülesandega, kuna mõned sektorid ilmuvad teistega koostöö tegemise suhtes tihti vastumeelsust. Sageli suhtub vabatahtlik sektor kahtlevalt ja skeptiliselt koostöösse avaliku sektoriga ja eriti omavalitsustega. Nii on see näiteks Leader-lähendamise alles hiljuti avastanud piirkondades, näiteks uutes liikmesriikides. Krajna ja Paluki piirkond (Poola) saavutas lühikese aja jooksul pärast Leader-lähendamise kasutuselevõttu muljetavaldavalt palju, „kuigi koostöö mitmete ühenduste, mitteametlike külarühmade ja kohalike ametivõimude vahel ei olnud piirkonnas varem kuigi populaarne.“

Mõningaid tõkkeid leidub ka avaliku ja erasektori vahel, mis enne Leaderit tegid üldjuhul vähe koostööd. Uutes liikmesriikides leidub häid näiteid Leaderi panuse kohta selliste tökete ületamisel. Näiteks Posazavis (Tšehhi Vabariik) „oli koostöö raames võimalik luua uusi partnerlusi sektorite vahel, mille koostöö oli varem mõeldamatu, eriti avaliku sektori ja ettevõtjate vahel. Kogukonna esindajad on aru saanud sellest, kui oluline on juhtida kogukonda samamoodi nagu ettevõtet. Samas on ettevõtjad aru saanud kogukonna huvidest ja prioriteetidest. Tulemuseks on koostöö, mis on kasulik mõlemale sektorile. Seda kahepoolset koostööd täiendavad mittetulundusorganisatsioonide tegevused, mis annavad kodanikele võimaluse näha konkreetseid projektilahendusi.“

Ettevõtjatel on teinekord keeruline teha üldse kellegagi koostööd, sest nad on harjunud üksi töötama. Leader-programm on pakkunud ettevõtetele uusi viise ja võimalusi teha koostööd teiste ettevõtete ja ka teiste sektoritega. Alentejos on Monte kohaliku tegevusrühma (Portugal) järgi „Leader-lähendamine võimaldanud tugevdada integreeritud lähendamise eeliseid. Mitme sektori integreerimine idee- või rakenduskaavas on iseenesest selge ja me võime kinnitada, et meie territooriumil toimuvad mitmed seda metoodikat kasutavad algatused partnerluste loomise kaudu projektide arendamise jaoks majanduslikul ja sotsiaalsel tasandil.“ Suur probleem, millega piirkonnas kokku puututi, oli paljude ettevõtete kalduvus eraldi töötada, kuigi „see ei ole kohalik, vaid ettevõtlussektorile senini omane riiklik eripära. Sellegipoolest on kogemused näidanud, et mõned regiooni ettevõtjad, eriti nooremad, on teistega koostöö tegemise ning ideede ja projektide sõnastamise põhimõtte omaks võtnud.“

Uute esindajate integreerimine väljaspool piirkonda

Peale integreerimistöö kohalikul tasandil, kohalike esindajate ning piirkonna sidusrühmade hulgas on Leader-programm tihti edendanud koostööd partnerite ja institutsioonidega väljaspool paikkonda. Paljudel väljaspool piirkonda tegutsevatel partneritel, nagu piirkondlikud asutused, kutseühingud, teadus- ja tehnoloogiakeskused ning ülikoolid, on või võib olla kohalikul tasandil mõju maapiirkondade arengule. Need välispartnerid või institutsioonid võivad anda üliolulise panuse, tuues piirkonda innovatsiooni ja arendades seda ning edendades integratsiooni kohalike esindajate vahel koolitamise toetamise või tehnilise abi kaudu ühiste projektide väljatöötamisel.

Säilitades oma rolli maaelu arengu katalüsaatorina, tegi Andalusias Guadixis (Hispaania) kohalik tegevusrühm „palju ühistööd ... rajooni piiridest väljas asuvate institutsioonide ja organisatsioonidega, mis tõi antud rajooni värsked kogemusi ja uusi vaateid. Siin võib mainida paljusid ülikoole, Andalusia põllumajandusühistute föderatsiooni, Hispaania geoloogia- ja kaevandusinstituuti, põllumajanduslikke teadus- ja koolituskeskusi Cabras ja Granadas ning Granada regionaalarengu instituuti jt. Nende institutsioonide integreerimine kohaliku tegevusrühma ja rajooni sotsiaal- ja majandusesindajate tegevusse on viimaseid tugevdanud ja muutnud ühiseid tegevusi piirkonnas tõhusamaks.“

Kohaliku tegevusrühma määrav roll integratsiooni edendamisel

Sidusrühmade ja projektide ühendamise, st I-täht Leaderi nimes, on ühenduse algatuse Leader (*Liens entre actions de développement de l'économie rurale – maapiirkondade majanduse arendusmeetmete ühendamise*) kõige olulisem ja konkreetsem funktsioon.

Leaderi eduka rakendamise jaoks on kohalike tegevusrühmade roll, mis seisneb inimeste ja tegevuste vaheliste sidemete ning innovatsiooni ja integratsiooni jaoks võrgustike loomises, ülioluline ja asendamatu.

Selle kohta toob näite Ausserfern (Austria): „Kohalikul tegevusrühmal on oluline võrgustike loomise funktsioon. Kohaliku tegevusrühma ülevaade kõikidest tegevustest piirkonnas oli hädavajalik ning ilma selleta poleks paljud esindajad end üksteisega sidunud. Kohalikud asutused hindavad seda tegevusrühma juhtivat rolli. Iga võrgustiku jaoks on vaja kindlat juhtimist ja koordineerimist keskse partneri näol.“

Pideva innustamise, võrgustike loomise ja integratsiooni näol on kohaliku tegevusrühma peamine pikaajaline mõju

territooriumite parem sotsiaalne ja majanduslik sidusus. See on jätkusuutliku arengu põhitingimus. Kohaliku tegevusrühma Scottish Borders (Ühendkuningriik) sõnul „suutlikkuse suurendamine ja võrgustike loomine on kasvanud, millel on tõenäoliselt suur mõju tavaliselt eraldatud tööjõule. Kokkuvõttes tähendab see suuremat sidusust.“

Territooriumi konkurentsivõime ja jätkusuutlikkusega seotud peamised väljundid ja mõjud

Konkurentsivõime majandusliku mõõtmega seotud peamised väljundid ja mõjud

Leaderi peamine esialgne väljund on uute tegevuste ja töövoimaluste arendamine tänu kohalike ettevõtete suurenenud suutlikkusele juhtida oma ettevõtteid, pakkuda kvaliteetseid tooteid ja teenuseid ning leida turul koht konkureerimiseks.

Paljudel kohalikel tegevusrühmadel on majandusvaldkonnas suurepäraseid saavutusi, nagu näiteks Iirimaa rühmal Arigna. „Piirkond on muutunud inimeste seas populaarsemaks kohana, kuhu tulla, kus elada ja töötada ning kuhu isegi tagasi tulla ... noored inimesed tulevad tagasi,“ ütles Arigna kohaliku tegevusrühma esimees Padraig McLoughlin. Tänu uute projektide väljatöötamisele, sealhulgas innovatsioonile ja koolitusele, on paranenud oskused piirkonna tuleviku seisukohalt võtmetähtsusega sektorites (maainimeste loovus, mahepõlvandus, taastuenergia ja mitme programmi juhtimine) ning ka konkurentsivõime on märkimisväärselt kasvanud.

Teine hea näide on pärit kohalikult tegevusrühmalt Scottish Borders (Ühendkuningriik), kus Leader+ programmi toel saavutati kohaliku majanduse ja territooriumi konkurentsivõime valdkonnas järgmist:

- ▶ 16 turunduskava;
- ▶ viidi läbi 2510 koolituspäeva;
- ▶ aidati 564 mikroettevõtet;
- ▶ arendati välja 11 uut toodet;
- ▶ siseneti 22 uuele turule;
- ▶ rajati 11 mitmekesisist/uut ettevõtet;
- ▶ 32 648 uut külastajat;
- ▶ 34 ühist kogukonna-/äriprojekti;
- ▶ rajati 22 teabebaasi;
- ▶ 2510 inimest omandas koolituse käigus uusi või värskendas vanu oskusi.

Paljud kohalikud tegevusrühmad on oma püüdlustes keskendunud kohalike oskuste parandamisele ja professionaalsuse suurendamisele kohaliku majanduse põhisektorites. Heaks näiteks oli Guadixi kohalik tegevusrühm Andalusias (Hispaania), kus „elanikkonna vähene ettevõtlikkus ja

uuendusvõime on üks territooriumi nõrkusi.“ Seetõttu „toetati mõnede sektorite, näiteks veinitootmise (professionaalsel viisil) arendamist, mis olid piirkonnas küll traditsioonilised, kuid polnud ei professionaalsed ega turule suunatud. Pühendatud on ka Guadixi rajoonist kvaliteetse turismi sihtkoha arendamisele.“

Paljude maapiirkondade eripära on see, et nende majanduskeskkonna moodustavad väga väikesed ettevõtted. Spetsiaalne lähenemine on rõhutanud professionaalse suhtumise toomist nii kohalikesse ettevõtetesse kui ka vastavasse majandussektoritesse. Majandustegevuste arendamiseks peab välja töötama uuendusliku lähenemise, mis mõnikord võib seisneda ka ühiselt kokkulepitud standardites. Selleks et luua või arendada väikesi tootmisüksusi, peab uusi lahendusi otsima iga juhtumi jaoks eraldi, ning seni, kuni väikesed ettevõtted muutuvad majanduslikult elujõuliseks, annavad avalik ja vabatahtlik sektor neile tihti mõningat esialgset toetust. Sellegi lähenemise kohta pakub hea näite kohalik tegevusrühm Scottish Borders, mille piirkond „on nüüd tänu Leader+ programmile konkurentsivõimelisem. Mõne projekti tulemusena on tekkinud sisetulekud kohalikele ettevõtetele. Teised mikroettevõtted on saanud rahalist toetust, et muutuda mitmekesisemaks, ja tihti on mikroettevõtted loonud partnerlussuhteid kohalike vabatahtlike või teiste mikroettevõtete, mis on aidanud neid oma eesmärkide saavutamisel.“

Hea näite uuenduslikust lähenemisest pakub ka Joensuu piirkond (Soome), kus on tähelepanu pööratud projektidele külade ja mikroettevõtete tasandil. Siin „ei toetanud kohalikud omavalitsused esialgu kohalikele inimestele teenuseid pakkuvate külade ja mikroettevõtete projektide rahastamist.“ Seetõttu oli kohalikul tegevusrühmal alguses raske oma strateegiat rakendada. Suhtumine on nüüdseks muutunud ja kohalikku tegevusrühma tänatakse projektide toetamise eest, mis parandavad elukvaliteeti küldes teenuseid pakkuvate mikroettevõtete toetamise kaudu.

Leader-programmiga seotud peamine mõju territooriumite konkurentsivõimelisemaks muutmisel on nende kuvandi ja identiteedi parandamine. Seda võib saavutada innovatsiooni, kvaliteetsete toodete ja teenuste, parema integratsiooni ja siduse arendamise teel. Kromme Rijni piirkond (Madalmaad) on teatanud, et „Leader on aidanud regiooni tutvustada ja see on nüüd paremini turustatav.“

Ka Guadixi piirkonnas (Hispaania) „on rajooni kuvand tublisti tugevnenud, nagu ka elanikkonna omanikutunne, mis on ülioluline parandamiseks inimeste ja organisatsioonide koostööd, mis on ehitatud üles kõigi poolt ühiselt määratletud, heaks kiidetud ja järgitud strateegilistele arengueesmärkidele.“

Piirkonna kuvandi täiustamine ei ole tähtis ainult selle nähtavuse jaoks väljaspool piirkonda, vaid toob kasu ka kohalikele majandusele, näiteks kohaliku arengu sotsiaalsete, kultuuri ja keskkonnaaspektide näol. Tõendeid selle kohta pakub jällegi Guadix (Hispaania): „kui osutada ühele põhielemendile, mis on selle perioodi jooksul kogemusi andnud, ... siis on see rajooni kuvandi olulisus kohalike elanike jaoks ja kuulumistunne, mida saab luua. See on loodus- ja kultuuripärandi säilitamise, kaitsmise ja selle väärtustamise alus, koos vastutuse võtmisega nende eest hoolitsemise eest ja nende rolliga territooriumi tulevase majandusliku ja sotsiaalse arengu võtmetegurina.”

Konkurentsivõime sotsiaalse mõõtmega seotud peamised väljundid ja mõjud

Leader-programmi sotsiaalse mõõtmega seotud peamine mõju on uute ja (eelkõige) paremate kvaliteetsete elustiilide pakkumine kohalikul tasandil. Guadix (Hispaania) „on Leader suurendanud piirkonna majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust. ... Inimesi on teavitatud nende pärandi väärtusest ja neile on pakutud koolitus- ja töövõimalusi ...” Selles mõttes ei saa majanduslikku ja sotsiaalset mõõdet nii lihtsalt teineteisest eraldada, sest sotsiaalsete tingimuste parandamine on tihti väga tihedalt seotud töökohtade loomisega, seda eriti ebasoodsamas olukorras olevate sihtrühmade jaoks. Selliste projektide toetamine, kus osalevad ühendused, ühistud või väikeettevõtted, on hea viis lihtsustada ligipääsu nende sihtrühmade jaoks, nii et nad saavutavad uute tegevuste ja töökohtade arendamise kaudu suurema sotsiaalse väärikuse. Joensuu (Soome) keskenduti eelkõige mikroettevõtetele: „nende ettevõtete rajajaks on tihti naised ja need on kiire ja vajalik meetod maapiirkondades naistele töökohtade loomiseks.”

Paljud kohalikud tegevusrühmad toetavad siiski tugevalt sotsiaalsete küsimuste käsitlemist eraldi, sidumata neid tingimata majandusküsimustega, kuna sotsiaalsete põhivajaduste rahuldamine on maapiirkondade pikaajalise konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse jaoks samavõrd oluline. Appennino Genovese piirkonna (Itaalia) esindajad väitsid, et „põhitingimus on võtta kohaliku arengu strateegia aluseks kaks teineteist täiendavat põhieesmärki, milleks on ühelt poolt majandusareng ja teiselt poolt sotsiaalne areng – me vajame neid mõlemaid.” Seoses konkurentsivõime suurendamisega peab esile tõstma asjaolu, et Leaderi protsess pole üksnes ise uuenduslik olnud, vaid see on toonud kasutusele ka uusi viise uuenduslikkuse toomiseks piirkonda. Näiteks olles n-õ tehnoloogiline ja tehes innovatsiooni konkreetsemaks ja ka kohalike inimeste jaoks käegakatsutavamaks (näiteks tänu elektrokardiograafiaseadmetele), aga ka seoses regiooni jätkuvate teadusprojektidega.

Sarnast nägemust propageerib ka Arigna piirkond (Iirimaa), kus kohalike kogukondadega tehtud töö ja sotsiaalküsimustele pööratud tähelepanu on selle kogemuse kõige märkimisväärsamad ja originaalsemad elemendid, ehk nagu sõnastas projekti edendaja Claire Carty: „sotsiaalne toimivus on sama oluline kui äri või raha ...”

Veel üks element, mis on seotud Leaderi mõjuga konkurentsivõime sotsiaalsele aspektile, on paljude kohalike tegevusrühmade tähelepanu külaarenguprojektidele. Külad on ju kohalike kogukondade keskus, kus inimeste vahel toimivad igapäevased otsesed suhted. See annab konkreetsema ja reaalsema aluse konkurentsivõime majanduslike ja sotsiaalsete mõõtmete käsitlemiseks kohalike arengukavasid luues ja rakendades.

Konkurentsivõime keskkonnamõõtmega seotud peamised väljundid ja mõjud

Leader-programmi peamine mõju konkurentsivõime keskkonnamõõtmel arendamises on seotud eelkõige kohalike inimeste ja kogukondade suurema teadlikkusega oma piirkonna looduslikust väärtusest.

Guadix (Hispaania) „on kohalik tegevusrühm parandanud kohalike inimeste ja ettevõtete hoolimist keskkonnast, suurendades eriti noorte hulgas teadlikkust piirkonna kultuuri- ja looduspärandi väärtusest, seda kaitses ja sellest maksimaalset võttes, tutvustades mahepõllumajandust ja kvaliteedijuhtimist turismivaldkonnas. Seoses hariduse ja teadlikkusega hakkavad rajooni elanikud oma territooriumi loodus- ja kultuuripärandit tunnustama ja end sellega samastama, hõlbustades nii selle säilitamist, täiustamist ja väärtustamist tulevikus.”

Järgmine Leaderi mõju on olnud kohalike inimeste hulgas uue teadlikkuse kujundamine loodusvaradest ja eriti tegelemine tuleviku seisukohalt probleemsete teemadega, nagu bioloogiline mitmekesisus või energia. Näiteks Arigna piirkonnas (Iirimaa) on keskkonnakaitse piirkonna konkurentsivõime säilimise tingimus, mis mängib olulist osa ka seoses konkurentsivõime majandusliku mõõtmega.

Parima tasakaalu hoidmine kolme mõõtmel vahel

Jätkusuutlikkuse saavutamiseks seoses on vaja vaadata kõiki kolme territooriumi konkurentsivõime mõõdet üheskoos. Üks Leader-programmi olulisimaid eeliseid on pakkuda maapiirkondadele palju näiteid kohaliku arengu protsessidest, kus on saavutatud ideaalne tasakaal konkurentsivõime majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõtmel vahel. See on veel üks Leader-lähenedamise aluseks oleva integratsioonipõhimõtte peamistest mõjudest.

Kromme Rijni piirkond (Madalmaad) pakub häid tõendeid integratsioonipõhimõtte võime kohta aidata territooriumitel kolme mõtme kaudu saavutada tasakaalus areng. Kõnealusel näites „on Leader aidanud maksimaalselt ära kasutada piirkonna ressursse (inimkapitali, majandusressursse või kohalikke tooteid). Leader on aidanud säilitada mitmekesiseid ja tasakaalus maastikke, tegevusi ja elustiili ning muuta piirkonna pooleldi linlik olemus ohu asemel võimaluseks, tutvustades maastiku- ja pärandikaitse skeeme, traditsioonilisi tegevusi, nagu näiteks traditsioonilistel toodetel põhinevat põllumajandust, ja uusi tegevusi, mis on seotud loodus- ja kultuuriturismiga.”

Kohaliku tegevusrühma Sárrét (Ungari) sõnul „ei ole mõtet sotsiaalseid, majanduslikke ega keskkonnahuviseid teineteisest eraldada ega neid kavandamis-, rakendamis- ja jälgimisetappides sektori kaupa eraldi käsitleda, sest nad peavad ühe eesmärgi nimel koos toimima”.

Üldised järeldused

Ülalkirjeldatud 16 Leader+ kogemust on pakkunud väga olulisi tõendeid konkurentsivõime ja jätkusuutlikkusega seotud Leaderi väljundite ja mõjude kohta.

Ka konverentsi arutelud aitasid tuvastada olulisi teemasid ja põhisõnumeid tuleviku jaoks. Leaderi tulevikuülesanded on eelkõige seotud programmi võimega edendada konkurentsivõimelisi ja jätkusuutlikke maapiirkondi Euroopas. Mõned neist ülesannetest on juba teada, näiteks vajadus keskenduda kvaliteedijuhtimisele, pöörata tähelepanu identiteedile kui olulisele teemale ja kohalike tegevusrühmade võimalik arendamine tulevikus kohalikeks arenguagentuurideks.

Peale selle on välja toodud uusi ülesandeid, mis on seotud järgmiste küsimuste kasvava tähtsusega: linna ja maa suhted, uued sotsiaalsed suundumused ja muutused, nagu immigratsioon, ja vajadus suurendada koolide osatähtsust põhipartnerina konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse pikaajalisemate mõjude arendamisel.

Identiteedi säilitamine konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse neljanda põhimõttena

Maapiirkondade jaoks on identiteedi säilitamine ja edendamine tõhus viis konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse kolme põhimõttmega seotud nõuete täitmiseks.

Kohaliku identiteediga toodete pakkumine on osa majanduslikust strateegiast, mille eesmärk on konkurentsivõimelisemaks muutumine, tuues turule midagi erilist. Ülemaailmsel

turul võib kohalik identiteet aidata hästi eristada kohalike ettevõtete ja piirkondade endi tooteid ja teenuseid, andes neile seejuures lisandväärtust ja konkurentsieelise.

Paranenud kohalik identiteet ei ole seega kohaliku arengu kõrvalise tähtsusega või lisaelement, vaid maapiirkondade konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse keskne teema.

Kvaliteedijuhtimise arendamine olulise eesmärgina

Kvaliteet on oma olemuselt mitmemõõtmeline ja hädavajalik kõikide konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse mõõdetega jaoks. Kvaliteet tooted kui sellised on üliolulised majandusliku konkurentsivõime seisukohalt, täielik kvaliteedijuhtimine majandusliku tõhususe jaoks, kvaliteetne sotsiaalse konkurentsivõime ja sotsiaalse õigluse seisukohalt ning loodusressursside kvaliteet keskkonna konkurentsivõime ning puutumuse jaoks.

Kvaliteeti peab aga juhtima. Kvaliteedijuhtimise oskusteabe levitamine maale, et vastata väikeettevõtete vajadustele ja et kohalikud tegevusrühmad ja kohalikud inimesed saaksid seda rutiinse projektikorralduse käigus kasutada, on oluline Leader-programmi ees seisev ülesanne.

Tähelepanu pööramine mõnede kohalike tegevusrühmade võimalikule kujunemisele kohalikeks arenguagentuurideks

Leader-programmil on palju näiteid selle kohta, kuidas kohalikud tegevusrühmad on kujunenud kohalikeks arenguagentuurideks. See on piirkondadele võimalus minna integreeritud arengustrateegiates kaugemale Leaderi pakutud võimalustest, kombineerides omavahel mitmeid planeerimis- ja rahastamisvõimalusi.

See on Leaderi peamine tulemus. Milline praeguste kohalike tegevusrühmade tulevik järgmisel programmiperioodil ka oleks, igal juhul esindavad nad Leaderit kui vaimu, meetodikat ja mõttekoda ning mitte lihtsalt kui rahastamisallikat.

Eraldi tuleb käsitleda maa ja linna suhteid

Paljud linnalähedased maapiirkonnad on muutunud oma olemuselt poollinlikuks, olemata täielikult ei linna ega maa moodi. Sealne elanikkond ja elustiil on seega segu linna ja maa elementidest. Nelja vastava juhtumi hulgas on sellise olukorra kõige parem näide Kromme Rijn, kuid sama teema tõstatas ka Appennino Genovese, sest osa selle territooriumist on üsna linlik. Konverentsil kirjeldati teisigi sarnase olukorra näiteid, näiteks Krajna ja Paluk Poolas, Posazavi Tšehhi Vabariigis ja Thessaloníki ümbrus Kreekas.

Paljud probleemid ja lahendused nendes poollinlikes piirkondades on üsna erinevad kaugemate maapiirkondade omadest ja neid peab käsitlema eraldi, töötades välja spetsiaalsed lähenemisviisid ja meetodid.

Arvesse tuleb võtta ka immigratsiooni kui peamist muutuste allikat maapiirkondades

Paljude konverentsil esitletud näidete hulgas tõstatas ainult Arigna immigratsiooni põhjustatud rahvastikum muutuste ja eri kultuuridest ning rahvustest pärit uute elanike integratsiooni teema kui piirkonna tuleviku jaoks olulise probleemi ja võimaluse.

Pole aga kahtlust, et sisseränne on peamine muutuste allikas, mis mõjutab maapiirkondi nii Ida- kui Lääne-Euroopas ning ka kolmandates naaberriikides. Samas on immigratsioon üha olulisem teema kogu Euroopa jaoks tervikuna ning eriline probleem maapiirkondade jaoks. Kui probleemid puudutavad maapiirkondi, peab Leader aitama nendega tegeleda ning leidma uusi ja sobivaid lahendusi.

Immigratsioon pakub Leaderi raames uudse koostöövõimaluse nii Euroopa piires kui kolmandate riikidega. Koostööle kolmandate riikidega, eriti Vahemere-äärsete maadega, tuleks pöörata suuremat tähelepanu, sest see on vastastikku kasulik võimalus vahetada maaelu arengu lähenemiste alaseid

kogemusi ning õppida mitte ainult neist, vaid ka lahendustest, mis on seotud kultuuridialoogi ja immigratsiooniküsimuste täiendavate lahendustega.

Kohalik kool kui põhilahendus kõikide esilekerkivate probleemide jaoks, nagu innovatsioon, sotsiaalne struktuur ja identiteet

Kool on oluline sotsiaalstruktuur, kus noori inimesi saab harida ja mis on valmis käsitlema oma piirkonna konkurentsivõime ja jätkusuutlikkusega seotud tõsiseid teemasid. Siia kuuluvad sellised teemad nagu keskkonnakaitse, aga ka sotsiaalsete ja majanduslike muutustega kohanemine. Kool on ka võimas vahend, mis võimaldab laste kaudu levitada innovatsiooni nende peredesse ja kogu territooriumile. Seega suureneb üha enam vajadus töötada välja uus lähenemine kohaliku kooli arengurolli jaoks, arvestades korruga nii pedagoogilist kui ka kohaliku arengu mõõdet. Seda ideed illustreerib hästi Leader+ hea tava näide nimega „Piirkonna kool“, mis on Itaalia Montagna piirkonna Leaderi kohaliku tegevusrühma projekt. Projekt näitab, kuidas kohalik kool ja haridussüsteem tervikuna peaksid muutuma maaelu arengu oluliseks partneriks. Leader peaks selliseid partnerlusi koolide ja teiste kohalike partnerite hulgas tutvustama kui uuenduslikku ja tõhusat lähenemist maapiirkondade konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse suurendamiseks. Lähemat teavet Leader+ programmi heade tavade kohta leiab aadressil http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/gpdb_en.htm.

Koostöö ja võrgustike loomine praktikas

Jean-Pierre Vercruyse,
AEIDL (Kohaliku Arengu Teabe
Euroopa Assotsiatsioon),
Brüssel ⁽¹⁾

Sissejuhatus

Käesolev artikkel lähtub teabest, mida on avaldatud Évora konverentsil osalenud 16 territooriumi kohta. Seega on tegu vaid osaga palju suuremast pildist, sest ülejäänud Leader+ piirkonnad on kõnealuses valdkonnas kahtlemata samuti väga aktiivsed olnud.

Samas on see valik piisav, et anda olukorrast ülevaade ning vaadelda koostöö ja võrgustike loomise mitmesuguseid aspekte. Siia kuuluvad projektide tüübid, mida kohalikud tegevusrühmad otsustavad teostada, ja motivatsioon, mis on enam kui lihtsalt rahaline ergutus, mis kohalikke tegevusrühmi neid keerulisi projekte arendama paneb. Teised olulised küsimused on järgmised: kes osaleb, kes on nende projektide edendajad kohalikul tasandil, milliseid probleeme esineb ja milliseid õppetunde võib neist kogemustest saada.

Algatusega Leader+ kaasnesid palju suuremad võimalused võrgustike loomiseks ja koostööks kui eelmiste Leader-

programmidega. Näiteks laienes Euroopa Liit Leader+ programmi rakendamisperioodil 12 uue liikmesriigi võrra, kuigi kuus neist liikmesriikidest võtsid Leader-tüüpi meetmed kasutusele juba programmiperioodi ajal. See on suuresti avardanud koostöövõimalusi Euroopa piires. Leader+ on käivitanud koostöö uue, territooriumitevahelise mõõtme (mis ei eelda partnerit teisest riigist) ja see näib olevat väga edukas.

Mida tehakse?

Järgnevas osas ei ole eesmärgiks täieliku ülevaate andmine 16 territooriumi koostööprojektidest. Küll aga proovime näidata eri territooriumite tasandil teostatavate projektide mitmekülgset.

a) Territooriumitevaheline koostöö

Mõned kohalikud tegevusrühmad peavad territooriumitevahelisi koostööprojekte väga tähtsaks, kuna neil pole erilisi keele, haldusmenetluste, vahemaade jm sarnasega seotud probleeme. See võib mitmel põhjusel olla väga kasulik. Ühisprojekti ettevõtmisega teemal, mis on kasulik riigi või piirkonna erinevatele kohalikele tegevusrühmadele, võivad kaasneda väiksemad kulud, integreeritum lähenemine ja juurdepääs paremale infrastruktuurile kui üksik kohalik tegevusrühm endale lubada saaks.

⁽¹⁾ Ta on osalenud erinevate arengumetoodikate tehniliste toimikute koostamisel ja Leader-programmi järeluuringutes Euroopa tasandil (kohalike tegevusrühmade tüpoloogia, Leader-programmi rakendamise analüüs, kohalike tegevusrühmade võrgustike loomisest tulenev lisandväärtus jms). Peale selle on ta juhatanud riikidevaheliste koostööprojektide ja hindamismetoodika väljatöötamise tugiteenust ning aidanud koordineerida Leader II võrgustike loomise vahendit.

Soomes kohtuvad territooriumi kolm kohalikku tegevusrühma regulaarselt ja neil on palju võimalusi ühisprojektide väljatöötamiseks. Tulemuseks on olnud näiteks lennundusprojekt, mida sai teostada ainult suuremas mastaabis, nn tuleviku töötubade sari, mida korraldati kolmes piirkonnas samu meetodeid kasutades, ja kulude jagamiseks ühiste kommunikatsioonivahendite väljatöötamine Leader+ raames. Viimasest projektist on välja kasvanud regulaarne ühine pressiteade, milles kolm kohalikku tegevusrühma kuulutavad välja uued projektid, mida nad on otsustanud toetada. Press on selle hästi vastu võtnud (ja rahul, et kolme pressiteate asemel tuleb ainult üks) ja tulemuseks on ulatuslik meediakajastus. Itaalias on Terre Alte piirkonna (Põhja-Itaalias asuv mägine ala, mis jääb tänapäeval kolme halduspiirkonna alla) kohalikud tegevusrühmad koostanud ühisstrateegia, et tutvustada piirkonda paigana, kuhu inimesed tahaksid kodu luua ja mitte ainult külla tulla. Ühiste tegevuste hulka kuulusid avalikud suhted, reklaamitegevus, turundus jt.

Edukate näidete hulgas on ka kvaliteetveinide tutvustamine, mille on üheskoos ette võtnud 15 Kreeka kohalikku tegevusrühma. Projekt nimega „Põhja-Kreeka veiniteed“ kujutab endast veiniteede rajamist, mis ühendavad külastajatele avatud veinitööstusi eri piirkondades. Šotimaal rõhutatakse territooriumitevahelist koostööd ning otsitakse ühiseid tegevusi naaberterritooriumitega (teeviidad, jõgede majandamine), samas kui Ungaris korraldavad kogu riigist pärit maaelu arengu rühmad maaturismi ergutamiseks maaturismi päevi. Veel ühe huvitava näite võib leida Hispaaniast, kus kohalik tegevusrühm on koos teiste kohalike tegevusrühmadega (ja Proderiga, mis on samuti üks alt-üles-põhimõttest lähtuv maaelu arengu rühmade tüüp Hispaanias) viinud Andaluusia piirkonnas läbi terve rea territooriumitevahelisi koostööprojekte. Aastate 2007–2013 Andaluusia maaelu arengu prioriteetide üle korraldati väga laiaulatuslikke nõupidamisi kõikide Leader+ rühmade toetusel. Arvestades aset leidnud tuhandeid intervjuusid sidusrühmadega ning sadu temaatilisi ja territoriaalsed foorumeid, oli tegu pretseedenditu ettevõtmisega, mille käigus kohalik elanikkond arutas oma tuleviku üle. Piirkondlikul tasandil algatati mitmeid teisigi territooriumitevahelisi projekte, kus konkreetse teemaprojektiga osales mitu kohalikku tegevusrühma (sealhulgas Proderi süsteemist). Tööteemadeks olid näiteks pärand (koolituskursused, geograafilise infosüsteemi (GIS) loomine, vabatahtlike võrgustiku edendamine jne), mahajäetud kaevanduspiirkonnad (tavaline probleem piirkonna paljude kohalike tegevusrühmade, kuid mitte kõigi jaoks), kuumaveeallikad ja megaliidid (kuidas teha asukohtade nimistut, ühine tutvustamine, koolitus jne).

b) Piiriülesed projektid

Sellist tüüpi projektid on tegelikult riikidevahelised, aga neil on enamik territooriumitevaheliste projektide tunnuseid, sest need toimuvad ühist piiri omavates kõrvuti asetsevates piirkondades. Piiriüleseid projekte korraldavad sama keelt kõnelevad inimesed, mistõttu neid on lihtsam rakendada kui täiesti riikidevahelisi projekte.

liri kohalik tegevusrühm Arigna on osalenud mitmes piiriüleses koostööprojektis naaberpiirkondadega Põhja-Iirimaa. Kuigi piiriüleses töös esineb haldusprobleeme, olid ootused üsna sarnased territooriumitevaheliste projektidega. Siia kuulusid taluturgude edendamine (koolitus, mentorlus, kapitaliabi) ja alternatiivsete energiatega tutvustamine. Saksamaal on Oberschwabeni kohalik tegevusrühm korraldanud teadus-alase koostööprojekti Itaalia (saksakeelse) piirialaga, kus kesk-aegsete asulate uuring näitas, et igapäevaelu toimus neis suhteliselt sarnasel moel. Teine Saksamaa projekt kaasab kohalikke muuseume ja selle eesmärk on näituste korraldamine teemadel (näiteks keldid Doonau ääres), mis on ühtviisi huvitavad nii Saksamaa kui ka Austria Doonau-äärsetele piirkondadele. Koostöö võimaldab kanda ühiselt näitusega seotud kulutusi, aga see võimaldab hankida ka palju rohkem eksponaate (ja sellega seotud oskusteavet) kui seda saaks teha ainult üks piirkond. Ungari on loonud piiriülese sideme oma naaberriigi Rumeeniaga, et kanda maaelu arengu kogemusi üle sellesse väga värskesse liikmesriiki.

c) Suuremad riikidevahelised projektid

Paljud kohalikud tegevusrühmad osalevad suuremates riikidevahelistes projektides, mis enamasti algasid Leader II programmi raames. Selliste ambitsioonikate projektide jaoks, kus osaleb palju eri riikide partnereid, on vaja pikka kavandamisega, kuna neis saavad kokku kõikvõimalikud raskused: vahe-maa, keel, kultuur, halduskorraldus jne. Samas on mõne eesmärgi jaoks vaja sellist mastaapi ja nende projektide saavutused võivad Euroopa maapiirkondade jaoks olla väga olulised.

Kreeka Thessaloníki kohalik tegevusrühm osaleb kahes väga suures koostööprojektis, mis algasid Leader II programmi raames ja mille rakendamiseni jõudmiseks läks kaua aega. Nii projektil „Euroopa territoriaalne kvaliteedimärgis“ kui „Eurovillage“ on palju partnereid eri riikidest ja ambitsioonikad eesmärgid. Kogu Euroopas tunnustatud kvaliteedimärgise väljatöötamine ja keskkonnast enam lugu pidavate uute maaturismivormide arendamine on teemad, mis võivad tugevalt mõjutada maapiirkondade tulevikku tervikuna. Itaalia kohalik tegevusrühm Appennino Genovese oli partner Leader

II programmi koostööprojekti, mille teemaks oli kastanite kui kohalike mägi-alade ressursi taasavastamine. Projekt „Kastanitee“, mille algatajateks polnud Itaalia kohalikud tegevusrühmad, on viinud suurema tegevuseni Leader+ programmi kohaliku kava raames. Loodud on ühendus, kus on enam kui 60 partnerit alates kastanitoite pakkuvatest restoranidest kuni talunikeni, kes söödavad oma karja kastanitega. Ühendus on korraldanud mitmeid reklaamiüritusi ja korraldab noorte koolitusi kastanitootmisega seotud traditsiooniliste oskuste alal.

d) Väiksemad riikidevahelised projektid

Paljud projektid on väiksemad, kuid kasutavad ära nende edu seisukohalt olulist riikidevahelist mõõdet.

Soomes kavandati koos Portugali rühmaga kohalik raadioprojekt, et pakkuda osalevatele inimestele laiemat perspektiivi. Prantsusmaal ei osalenud Haut-Jura kohalik tegevusrühm territooriumitevahelises koostöös, kuid viis läbi kaks riikidevahelist projekti. Need võeti ette koos olemasoleva partneriga, kellega juba Leader II programmi käigus korraldati edukas projekt. Kohalik tegevusrühm on saavutanud küpsuse (see on nende kolmas Leader-programmi etapp) ja eelistab mitte võtta riske, vaid teha koostööd vanade partneritega. Saksamaal on kohalik tegevusrühm töötanud välja mitu riikidevahelist projekti, neist ühes osales näiteks tervisvee poolest tuntud küla, mis hakkas tegema koostööd sarnaste küladega Hispaanias. Koos otsitakse klientide vajadustele uudseid lahendusi.

Iirimaa ja Šotimaa kohalikud tegevusrühmad on arendanud riikidevahelisi loovuse ja noorte inimestega seotud koostööprojekte Rootsiga. Hoolimata erinevustest on mõlema projekti eesmärk noorte loovuse ergutamine ja uute äri võimaluste otsimine seoses konkreetse innovatsioonivormiga (käsitöö, disain, arvutid, meedia jne). Riikidevahelist koostööd rakendas ka Hispaania kohalik tegevusrühm seoses oma paljude territooriumitevaheliste projektidega. Siia kuuluvad näiteks koopainimiste pärandiga seotud ühisprojekt Hispaania, Itaalia ja Prantsusmaa kohalike tegevusrühmadega ning turismi edendamise geoloogilise pärandi abil koos kohalike rühmadega Iirimaa, Šotimaalt ja Marokost. Madalmaades algatas kohalik tegevusrühm projekti IRIDE (Imaging Rural Identities in Europe), et tutvustada video ja fotograafia kasutamist kohalikele elanikele, kes tahavad oma maapiirkonda teisiti näha.

Miks tahetakse teha koostööd?

Peale kohalike tegevusrühmade koostöö teemade vaatlemise on kasulik uurida ka motiive, mis panevad liikuma kohalikke

tegevusrühmi ja nende partnereid, kellel on koostöö tegemiseks mitmel territoriaalsel tasandil erinevaid põhjuseid.

a) Koostööprojektid on kohaliku strateegia lahutamatu osa. Koostööprojektid annavad võimaluse tegevusteks ja eesmärkide saavutamiseks, millega üksi tegutsedes hakkama ei saadaks. Näiteks Rootsisis arendatud projekt „Puit ja moekoolid“ või noorte meediakasutuse alane projekt Šotimaal on otseselt seotud kohaliku strateegia sisuga. Saksamaal oli kohaliku tegevusrühma koostöös osalemise kriteerium projektist saadav vahetu kasu.

b) Koostööd kasutatakse projektide loomiseks, mis täiendavad kohaliku tegevusrühma tavategevust, kas seetõttu, et tegu on teist tüüpi tegevusega, või et selle kaudu pääseb ligi lisarahastamisele (2. meetme alusel). Näiteks Kreekas korraldatakse koostöö korras projekte, mida tavalise eelarve raames ei oleks saanud teostada. Mitme Kreeka kohaliku tegevusrühma koostöös toimuva territooriumitevahelise projekti eesmärk oli ühise infrastruktuuri loomine kvaliteetveinide tutvustamiseks. Üks kohalik tegevusrühm poleks seda professionaalsel ja jätkusuutlikul viisil üksinda teha suutnud. Kõik partnerid saavad kasu uutest projekti käigus omandatud oskustest. Iirimaa nähti Poolaga koostöö tegemist kui võimalust organiseerida kohalikele Poola immigrantidele inglise keele kursusi, et hõlbustada nende integreerumist. Kursused korraldati koostöös Poola kohaliku tegevusrühmaga.

c) Mõned kohalikud tegevusrühmad annavad koostöötegevustele n-ö põhimõttelisema selgituse: koostöö on hea, see avab territooriumi ja laiendab kohalike inimeste maailmavaadet. Mitu kohalikku tegevusrühma usub, et projekti rahvusvaheline mõõde paneb inimesed oma piirkonda uue pilguga nägema. Näiteks koolitab Soomes projekt „Kodaniku ajakirjandus“ kohalikke inimesi raadiotehnika alal ja annab neile võimaluse teha kohaliku raadiojaama jaoks uudiseid. Seda tehakse koos Portugali tegevusrühmaga, mis annab kohalikele tegevusele lisamõõtmel. Itaalias nähakse projekte kui võimalust siduda kohaliku piirkonda ülejäänud Euroopaga, Hispaanias aga peetakse koostööd võimaluseks, mille abil levitada koostöökultuuri üldisemates maaelurengu teemades.

d) „Kriitilise massi“ saavutamine on oluline mastaabisäästu jaoks. Selleks jagatakse teiste kohalike tegevusrühmadega mõne tehnoloogilise uuendusega seotud kulutusi ning nõnda võib väheneda igalt rühmalt nõutav finantseering.

Prantsuse rühm töötas välja uue kohaliku turismi vormi, mis põhineb interaktiivsetel audio- ja videosõnumitel, mis käivituvad globaalse positsioneerimissüsteemi vahendusel. Sama meetodit rakendatakse ka nende Itaalia partneri piirkonnas, mis vähendab kummagi rühma projektikulusid.

e) Heade tavade vahetamine. Koostöö kasutamine heade tavade ülekandmiseks ühest piirkonnast teise pole nii levinud kui võiks oletada. See võib olla seotud asjaoluga, et tegevuse abikõlblikkus koostööga seotud rahastamise osas sõltub ühise tegevuse läbiviimisest, mis on rohkem kui ainult heade tavade vahetamine ja ülekandmine. Tõenäoliselt on märkimisväärsed heade tavade ülekanded toimunud, kuid neid pole tingimata sellena dokumenteeritud. See võib olla eriti oluline uutes liikmesriikides. Näiteks Tšehhi Vabariigis sai territooriumi kasu koostööprojekti kogemusest, mis oli seotud nende enda tegevusega kohaliku jõe majandamisel. Saastatud jõe puhastamisel kasutati Prantsusmaa ja Poola kogemusi.

Kes osalevad?

Koostööprojekte, eriti riikidevahelisi, viivad tihti läbi kohaliku tegevusrühma vastavate eriteadmiste/kogemustega professionaalne meeskond ja eksperdid või juhatuse liikmed, kes toovad kaasa oskusteadmisi (meetodeid) ja inimesi (võimalikke partnereid).

Mõnedes piirkondades peetakse koostööd aga võimaluseks kaasata kohalikke inimesi ja seega tuua kohaliku tegevusrühma uusi partnereid. Vahel ei ole neil kohalikel partneritel piisavalt aega, et sellist tüüpi projektile pühenduda. Siis on kohaliku tegevusrühma osaks olla vahendaja kaasrahastamise organiseerimisel ja administratiivkohustuste täitja. Saksamaal viib projekte läbi kohalik muuseum (kogemuste vahetus teiste Doonau jõe ääres asuvate muuseumidega) või tuntud spaaga küla (kogemuste vahetus uue kuumaveallikate lähenemise alal Euroopa maapiirkondades). Tšehhi Vabariigis oli koostöö võimalus kaasata uusi inimesi kohaliku töösse. Jõe puhastamise projekt andis võimaluse kaasata tegevusse kõiki vanuserühmi. See võimaldas ka otsest, peamiselt eraisikute osalemist turismisektoris. Soomes ja Portugalis korraldasid kohaliku raadioprojekti („Kodaniku ajakirjandus“) kohalikud aktivistid ja mitte kohalik tegevusrühm ise.

Vaadates seda, kes osalevad, tuleb teha vahet projekti algataja ja teiseste partnerite vahel. Koostööprojektid saavad alati alguse konkreetse vajaduse tuvastanud kohaliku tegevusrühma initsiatiivil. Kohalik tegevusrühm vaatab ringi ja leiab partnerid, kes on valmis rühma projektiideed edasi arendama.

Kuidas töö toimib? Probleemide ja lahenduste õppetunnid

Eri tüüpi ja eri lähenemisega ning eriti riikidevahelistest koostööprojektidest saadud kogemused võivad anda mitmeid õppetunde.

a) Paljudes kohtades ilmnev põhiprobleem on väga erinevate menetluste olemasolu eri programmides. Eri korraldusasutustel on erinevad kaasrahastamise reeglid, kindlate tegevuste abikõlblikkus, ELi rahastamisele juurdepääsu menetlused, ajastus ja ajakavad, jälgimise nõuded jne. Selle muudab veel keerulisemaks asjaolu, et üks asutus võib nõuda kõigepealt projekti heakskiitmist teise asutuse poolt, mis võib kujuneda omamoodi nõiaringiks, kus keegi ei taha projekti heaks kiita. Keeleprobleem lisab asjale veelgi keerukust, sest mõne korraldusasutuse arvates on väga raske teha otsuseid teises keeles kirjutatud dokumentide alusel. Kohalikud tegevusrühmad on välja pakkunud mitu võimalikku lahendust.

- ▶ Määrata koordineeriv kohalik tegevusrühm ja leppida kohe alguses kokku projekti nõuetes ja jälgimismenetlustes. Isegi kui entusiastlikud projektiedendajad ei pea seda esmatähtsaks, võib kokku leppimata jätmise põhjustada hiljem tõsisemaid probleeme.
- ▶ Tõlkida iga dokument kõikide partnerite keeltesse, mis aitab vältida arusaamatusi.
- ▶ Kasutada projekti lõpuleviimiseks välisvõrgustike abi. Igal liikmesriigil on riiklik koostöövõrgu üksus, millel on sidemed teiste võrgustikega kogu Euroopas. Tihti võivad need mitteametlikul tasandil aidata keele- ja haldusprobleemidest üle saada.
- ▶ Mõned kohalikud tegevusrühmad kurtsid, et Leader+ Euroopa võrgustik loodi liiga hilja. Selles mõttes on tulevasel 2007.–2013. aasta maaelu arengu võrgustiku jaoks asutatud *Contact Point*’il tugevam roll.

b) Koostööprojektide algatamiseks läheb kaua aega. Mida keerulisemad need on (territooriumitevaheliste asemel riikidevahelised, geograafiline vahemaa, keeled, erinevad kogemused koostöö ja maaelu arengu alt-üles-lähenemise vallas jne), seda kauem võtab aega rakendusetapini jõudmine.

Olukorda raskendab asjaolu, et koostöötegevused algavad tavaliselt väga hilja, sest kohalikud tegevusrühmad peavad esmatähtsaks kohaliku programmi rakendamist 1. meetme alusel, eriti kui on karta, et n + 2 reegli rakendamine lisab pinget nende kohalikele tööle.

Kohalikud tegevusrühmad rõhutavad, et projektid peavad algama varem, sest siis oleks aega üksteist tundma õppida ja võimalikest haldusprobleemidest üle saada. Näiteks Madalmaade kohalik tegevusrühm kahetseb seda, et nad hakkasid koostöömõttele liiga hilja tähelepanu pöörama: neil oli ainult kaks aastat aega oma projekti määratlemiseks, algatamiseks ja rakendamiseks. Tulevikus püüavad nad liituda kogenumate partnerite rühmaga.

Võrgustike loomine

Võrgustike loomine on koostööga tihedalt seotud, sest seegi annab eri territoriaalsetel tasanditel umbes samasugust kasu ja on korraldatud mitmetasandilise lähenemisena. Võrgustike loomine on kasulik, sest see aitab koguda uusi ideid ja parandada kohalikel tegevusrühmadel oma projektide korraldamise viisi.

a) Võrgustike loomine algab kohalikul tasandil, kus see on väga oluline Leader-lähenemise edu seisukohalt.

b) Intensiivne oli ka riiklik ja piirkondlik võrgustike loomine, eriti kuna paljudel kohalikel tegevusrühmadel on ühine taust ja nad tunnevad üksteist alates Leader II perioodist.

► Piirkondlik võrgustike loomine on eriti oluline Hispaanias, kus Andaluusia maapiirkondade ühendus (ARA) võttis põhiülesandeks toetada piirkonnas maaelu arengut järgmiste tegevustega: regulaarse ajakirja väljaandmine, dialoog haldusasutuste ja kohalike tegevusrühmade vahel (Leader ja Proder), koolitus, õigusabi ja konsulteerimine, dokumendikeskus jne. Seda peetakse piirkonna kohalike tegevusrühmade koostööprojektide edu aluseks.

► Uutes liikmesriikides on võrgustikke loodud vähesel määral, kusjuures maapiirkondade võrgustikud rajatakse tihti muude programmide, nagu UNDP, Prepare, ELARD⁽¹⁾ jne toel, mille piiratud rahalised vahendid on seni nende tegevusulatust kitsendanud.

c) Koostööprojektide käigus loodi temaatilisi võrgustikke, kuid seda suhteliselt piiratud, ja neid oleks võinud edasi arendada, nii nagu algatuses EQUAL⁽²⁾.

d) Euroopa tasandi võrgustiketöös on olnud vähem konverentse ja üritusi, millel osaleda, kuigi maapiirkondade vahel on olnud palju külastusi (eriti kehtib see uute liikmesriikide kohta). Paljud kohalikud tegevusrühmad on rõhutanud *Contact Point*'i rolli, mis on aidanud rühmal leida koostööprojektide jaoks sobivaid partnereid ja korraldada välisrühmade külastusi.

e) Paljudes liikmesriikides on kohalikud tegevusrühmad moodustanud oma mitteametlikke võrgustikke. Need on tihti

teguksenud juba pikemat aega (näiteks Kreekas alates 1992. aastast) ja nende roll on esindada rühma huvisid, tuvastada konkreetseid probleeme ja otsida lahendusi. Nende lisaroll võib olla ka nõrgemate kohalike tegevusrühmade koolitamine ning neile korraldustehnilise abi andmine. ELi tasandil on loodud ühenduse nimega ELARD⁽³⁾, mida Euroopa Komisjon tunnustab kui sidusrühma.

f) Paljud kohalikud tegevusrühmad on teiste võrgustike aktiivsed liikmed, mis annab neile lisaeliseid. Prantsusmaal koosneb näiteks võrgustik Parc Naturels Régionaux (PNR) kohalikest arenguagentuuridest, mis jagavad lähenemist, et majanduslik areng põhineb keskkonnakaitsel. Nad saavad mõnes piirkonnas Leader-programmi toetust, kuid osalevad aktiivselt ka PNRi võrgustikus.

Kokkuvõtteks

Uue programmiperioodi 2007–2013 alguses on see kiire ülevaade Évora konverentsil esitletud 16 territooriumi koostöö- ja võrgustiketegevusest kinnitanud, et kohalikud tegevusrühmad on antud teema vastu suurt huvi tundnud. Näidete põhjal tundub, et territooriumitevahelise koostöö uudne võimalus on hästi vastu võetud, samas kui partnerluste laiendamine piirkondadesse väljaspool ELi on olnud vähem edukas.

Uutes programmides on koostöö jätkuvalt Euroopa uue maaelu arengu programmi 4. telje põhimeede ja see viib võrgustike loomise eelised Leaderi kasusaajate piiratud ringist välja. Paljusid teisi maapiirkondade sidusrühmi kutsutakse osalema eri võrgustike korraldatavates tegevustes ja saama täieõiguslikuks liikmeks.

Oluline on see, et need uued sidusrühmad osaleksid täielikult ka uuel perioodil tekkivates koostööprojektides. Kohalikud tegevusrühmad peaksid kehtestama suhtlusstrateegiad territooriumil olevate uute esindajate (talunikud, keskkonnakaitsjad, maapiirkondade ettevõtted jt) jaoks, et nad oleksid võimalised esitama koostööettepanekuid.

Euroopa Komisjon sõlmib lepingu uue *Contact Point*'i jaoks, et toetada Euroopa maaelu arengu võrgustiku loomist ja tööd. See *Contact Point* mängib olulist rolli riikidevaheliste koostööprojektide toetamisel. Tegevuste hulka kuulub partnerite otsimise hõlbustamine, projektide rakendamise otsene toetamine, haldusprobleemide nn arvelduskoda ning terve rida nende projektide toetamiseks rakendatavaid tegevusi. Need tegevused

⁽¹⁾ UNDP: ÜRO arenguprogramm; Euroopa maaelu arengu Leader Ühendus; Prepare: ühinemiseelised Euroopa maaelu partnerlused.

⁽²⁾ EQUAL on Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) ühenduse algatus, mis rahastab projekte, mis katsetavad ja edendavad tööturu diskrimineerimise ja ebavõrdsusega võitlemise uusi vahendeid.

⁽³⁾ ELARD, Euroopa maaelu arengu Leader ühendus.

kajastuvad riiklike võrgustike ülesannetes, mis vastutavad territooriumite- ja riikidevahelise koostöö toetamise eest tihedates sidemetes Euroopa tasandi haldusasutustega.

Mineviku õppetundidel põhineva ülesehitusega võime loota, et koostööst saab veelgi täielikumalt integreeritud osa Leader-lähenedisel põhinevast maaelu arengust.

Naised ja noored tähelepanu keskmes

John Grieve (¹),
The Rural Development Company,
Šotimaa

Sissejuhatus

Algatuses Leader+ esmatähtsateks sihtrühmadeks peetavate naiste ja noorte rolli optimeerimine maaelu arengus on Leaderi hindamises tihti esile tulev põhiprobleem. Käesoleva artikli aluseks on küsimus, kas nende roll on läinud kaugemale sihtrühmana osalemisest ja kas nad on tegelikkuses saavutanud täieliku osalemise juhtimises, maaelu innovatsioonis ja sisemises arengus?

Käesoleva töö aluseks on Évoras Leader+ vaatluskeskuse viimasil konverentsil „Leader: Euroopa maaelu mitmekesisuse tagamine“ 16 juhtumiuuringu piirkonna esitatud materjal ja tõendid. Iga juhtumiuuringu miniplenaaristungil näitas kohaliku tegevusrühma delegatsioon tutvustavat filmi, millele järgnes ühtsele raamistikule ülesehitatud arutelu. Need käsitlesid Leader-programmi positiivseid tulemusi kohaliku tegevusrühma piirkonnas, arvestades Leaderi meetodit:

- ▶ kohaliku arengu strateegia olukord (piirkonnapõhine lähenemine);
- ▶ juhtimine (alt-üles-lähenemine, partnerlus);

(¹) Leader II programmi hindaja Inglismaal ja Walesis (järelhindamine), Leader+ programmi hindaja Šotimaal (eelhindamine ja vahehindamine) ja Inglismaal (vahehindamine ja tõendibaasi süstemaatiline rakendamine) ja Leader+ *Contact Point*'i teemaekspert.

- ▶ territoriaalsed strateegiad (mitmesektoriline integreeritud lähenemine, detsentraliseeritud otsustusprotsess ja rahastamine, innovatsioon);
- ▶ võrgustike loomine ning koostöö liikmesriigi ja Euroopa tasandil;
- ▶ konkreetsed tulemused.

Alljärgnevalt on toodud mõned kohalike tegevusrühmade delegatsioonide sõnastatud põhisõnumid naiste ja noorte rolli kohta ning mida see ütleb Leader-programmi edu kohta.

Kohaliku arengu strateegia

Üksikud delegatsioonid nimetasid konkreetseid noorte või sugupooltega seotud teemasid oma üldiste strateegiate põhipunktidenä. See ei tähenda, et need teemad polnud olulised: neid käsitleti horisontaalsete või laiemate teemade raames. Näiteks nimetati maaelanikkonna vananemise probleemi või lastehoiu vajadust sagedamini kui noorte või naiste teemasid eraldi.

Nende probleemidega laiemalt tegelevate kohalike tegevusrühmade hulgas rõhutab Soome Joensuu territooriumi piirkonna vananevat elanikkonda konkreetse ohuna piirkonna jätkusuutlikkusele, kuna kohaliku majanduse elushoidmiseks pole piisavalt noori. Nad on uute ettevõtete arendamist pooldades toetanud eriti edukalt naiste ja noorte osalemist, tuues nii piirkonda uut verd.

Sooline võrdõiguslikkus võeti Rootsi Smålandi kohaliku tegevusrühma strateegias konkreetselt sihiks kui horisontaalne lähenemine ja siin on tulemused projektitegevuse ulatuses ületanud märgatavalt ootusi. Prantsuse Haut-Jura kohalik tegevusrühm tunnistab noorte inimeste piirkonnast lahkumise probleemi. Sarnaselt mainitud piirkondadega ei seata ka siin konkreetselt naisi ja noori sihtrühmaks, kuid neid püütakse panna osalema laiemas kaasava lähenemise kaudu. Käsitledes piirkonna strateegia tasemel selliseid teemasid nagu maapiirkondade eraldatus, töövõimalused ja paremad teenused, on Iirimaa Arigna tublisti parandanud nii naiste kui ka noorte elukvaliteeti. Kuigi nende strateegias see otseselt ei kajastu, tundis Taani Vestsjællandi kohalik tegevusrühm, et Leaderis osalemise kogemus näitas, kui tähtis on projektitegevuse suunamine noorte inimeste osalusele.

Esile toodi ka mitmeid konkreetsemaid lähenemisi. Hispaania Guadixi tegevusrühma kohaliku arengu strateegia põhineb kolmel peamisel teemal, millest üks on kõikide piirkonnas elavate ühiskonnarühmade kaasamine, kelle hulka konkreetselt kuuluvad naised ja noored. Madalmaades tegeles Kromme Rijni kohalik tegevusrühm edukalt suurema sotsiaalse kaasamisega, seades oma strateegiliseks prioriteediks naiste ja noorte sihtrühmad. Tšehhi kohalik tegevusrühm Posazavi oli edukas konkreetse strateegilise meetmega, mis oli suunatud noorte osaluse suurendamisele. Veelgi konkreetsemalt suunatud lähenemiste hulgas oli Kreeka rühm ANETH edukas, võimaldades piirkonda tagasi-pöörduvatel noortel inimestel pääseda enda sisseseadmise võimalusena ligi üleliigsele kinnisvarale. Sárréti territooriumil Ungaris peeti oluliseks probleemiks vananevat maarahvastikku. Nende strateegias olid esile toodud naiste ja äsja kutse omandanud noorte majandusliku edasijõudmise probleemid, mis olid võetud põhieesmärgiks mitmes projektitegevuses.

Juhtimine

Käsitleti kahte juhtimise aspekti: alt-üles-lähenemist ja kohalikku partnerlust.

Kõigepealt vaatleme alt-üles-lähenemist. Siin esitatud kogemused on huvitavad, sest need kalduvad pigem keskenduma alt-üles-osalusele kogu Leaderi protsessi osana kui kogukonna konkreetsete projektide või algatuste edendamiseks. Näiteks rakendas Austria kohalik tegevusrühm Ausserfern struktureeritud kogukonnapõhist protsessi, mille tulemusel töötati välja sotsiaalse integratsiooni, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse süstemaatilise rakendamise ja noorte integratsiooni missioo-

nikirjeldus. Seda protsessi on sellest ajast täiendanud projektitöö vastavas tegevusvaldkonnas ning seega on Leader andnud neile osalemisvõimalusi. Soome Joensuu kohalikul tegevusrühmal on aktiivne kodanikuühiskonna projekt, mis edendab noorte inimeste osalust, samas kui Saksamaa Ülem-Švaabimaa lähenemine on noortega töötada ja mitte nende jaoks konkreetseid projekte luua. Kohaliku tegevusrühma Scottish Borders lähenemises üritatakse samuti kaasata kohalikku kogukonda kohaliku tegevusrühma töö ja konkreetsete projektide kaudu. Seda tehakse nii horisontaalselt kui ka kindlate sihtrühmadega, sealhulgas naiste ja noortega töötamise kaudu. Piirkonna ressursidele keskendumine on andnud loomuliku viisi inimeste kaasamiseks. Eriti oluline on Guadixi kohaliku tegevusrühma kogemus, kus naiste ja noorte terviklikku kaasamist maaelu arengu tegevustesse on kogukonnas ja avalikus sektoris tunnustatud ja usaldatud.

Partnerlustes on tavaliselt kaks eri lähenemist – enam suunatud ja üldiselt kaasav – ning on mõningaid tõendeid selle kohta, et kohalike tegevusrühmade partnerluste küpsedes arenetakse esimesest viimase suunas. Mitu kohalikku tegevusrühma rõhutas suunatud või kvoodipõhist lähenemist noorte ja naiste esindatusele või osalusele. Ülem-Švaabimaa on kindlaks määranud naiste ja noorte esindatuse ning naised moodustavad kohalikust tegevusrühmast vähemalt 50%. Guadixi kohalikus tegevusrühmas on noorte ja naiste organisatsioonid konkreetselt liikmeskonnas esindatud, samas kui Tšehhi Posazavi kohalikus tegevusrühmas on liikmeid, kes töötavad konkreetselt naiste ja noorte inimeste kaasamise nimel.

Edasijõudnud lähenemise näite pakub Austria, kus mittetullundusühing Regionalentwicklung Ausserfern asutati 1995. aastal ja sai kohalikuks tegevusrühmaks 2001. aastal. 2007. aastaks oli nende soolise võrdõiguslikkuse ja noortega seotud lähenemine muutunud esindatusest positiivseks kaasamiseks, mis ei ole kvoodipõhine lähenemine, vaid sisaldab näiteks ka poliitilise hariduse ja naiste iseseisvuse koolitusprojekti. Madalmaade Kromme Rijni kohalikus tegevusrühmas on naised ja noored algusest peale osalenud ja see osalus on nende väitel olnud väga positiivne ning aidanud eriti just laiemas tegutsemise suunas. Rootsi Smålandi kohalik tegevusrühm rõhutas, kui tähtis on noorte osalus nende tegevusrühmas, kus nad on liikmeks lisaks osalusele kohaliku omavalitsuse peavoolu rühmades.

Kohalik tegevusrühm Scottish Borders pidas noorte inimeste kaasamist suureks probleemiks, aga kui nad olid juba edukalt kaasatud, leiti, et veelgi suurem probleem on nende osalusega sammupidamine.

Territoriaalsed strateegiad

Esitatud näited kirjeldavad eri viise, kuidas naiste ja noorte osalus oli osa integreeritud territoriaalsest strateegiast ja sellega seotud otsustusprotsessist ning innovatsioonist.

Arigna rühm lirimaalt pidas oluliseks seda, et strateegia keskenduks piirkonna üldisele atraktiivsusele, mis julgustaks noori paigale jääma või tagasi tulema, võideldes seega noorte väljarändega. Kreeka rühma ANETH strateegiline lähenemine võimaldas märkimisväärselt suuremat noorte ja naiste osalemist kohalikus majanduses, ohutades neid kogukonda jääma. See täiendab nende aktiivset osalust teistes programmides, mis toetavad naiste majandustegevust. Austria Ausserferni kohalik tegevusrühm nimetas sotsiaalset integratsiooni oma strateegia põhielemendiks, tunnistades, et demograafilised ja sotsiaalsed muutused mõjutavad maapiirkondi, mis sõltuvad enam sotsiaalsest integratsioonist kui ühe sektori, näiteks talude heaolust.

Sárrét Ungarist tõi esile pöördelise „Põlvkondade maja” projekti, mis püüab pakkuda integreeritud lahendust traditsiooniliste sotsiaalsete võrgustike lagunemisele, mis takistavad naiste ja noorte majanduses osalemist.

Detsentraliseeritud otsustusprotsess ja rahastamine on keeluline kõikides piirkondades ja tõrjutud sotsiaalsete rühmade tõelise osaluse saavutamist kohalikus otsustusprotsessis nähakse olulise tulevikuprobleemina. Üldiselt peetakse seda Leader-lähenemise võimsaks elemendiks, mis motiveerib kõiki rühmi osalema. Paljuski käsitletakse seda juhtimise üldises lähenemises, kuid Itaalia Appennino Genovese rühma näide tõi esile mitu märkimisväärselt algatust. Rühm on astunud positiivseid samme naiste ja noorte kaasamiseks neis protsessides ja rõhutanud osalemise lihtsustamiseks Leader-lähenemise rakendamise tähtsust. Kohaliku tegevusrühma Scottish Borders strateegia keskendub kohalike inimeste kaasamisele neid koondades ja andes neile vahendid, nagu projekt VOMO („Voice of My Own” – „Minu enda hääl”), mis aktiivselt julgustas noori inimesi oma arengutegevust juhtima.

Naiste ja noorte osalemist innovatsioonis käsitleti enamasti nende osalusena innovatsiooni esindamises. Siin oli tähelepanu seotud peamiselt nende osaluse suurendamisega majanduses ja kodanikuühiskonnas ning kasuga, mis nad selle tulemusel saavad. Ungari kohalik tegevusrühm nägi üliolulisena uute viiside leidmist, kuidas hoida noori inimesi piirkonnas ja julgustada neid tagasi tulema. Itaalia Appennino Genovese julgustas kohalikke omavalitsusi projektides

koostööd tegema, et ületada barjääre naiste ja noorte tööturul osalemise ees. Hispaania Guadixi kohalik tegevusrühm on töötanud välja üksikasjaliku strateegia naiste kaasamiseks arenguprotsessi, millega võideti võrdsete võimaluste pakkumise eest mitmeid riiklikke ja rahvusvahelisi auhindu.

Võrgustike loomine ja koostöö

Naiste ja noorte osalemisega konkreetselt võrgustike loomises ja koostöös ei tegelenud märkimisväärsel määral ükski kohalik tegevusrühm. Siiski rõhutati sellise osaluse alt-ülestekkimise tähtsust üldise punktina ning kohalikes võrgustikes ja koostöös osalemist kui selle alguspunkti. Toodi ka konkreetseid näiteid. Näiteks Austria riiklikul koostöövõrgu üksusel on Leaderi ja soolise võrdõiguslikkuse süstemaatilise rakendamise töörühm, Tšehhi kohalik tegevusrühm Posazavi edendab aktiivselt võrgustike loomist ja koostööd kohalikul tasandil, suurendades seejuures eriti noorte osalust.

Mitu riikidevahelist koostööprojekti keskendus noortele. Nendega tegeles Taani kohaliku tegevusrühma kolmest riikidevahelisest koostööprojektist kaks. Noorte varjupaiga võrgustiku projektis osalesid kohalikud tegevusrühmad Rockingham Forest ja New Forest Inglismaalt ning Vestsjælland Taanist ning selle käigus kavandati ja anti praktilist koolitust varjupaiga loomise kohta. Noorte innovatsiooni projektis tegid noorte innovatsioonilaagrite alal koostööd Vestsjällandi tegevusrühm Taanist ja Rootsi kohalik tegevusrühm Astrid Lindgrens Hembygd.

Soome osales noortalunike riikidevahelises projektis, mis ühendas Joensuu piirkonna rühma kohalike tegevusrühmadega Vaara-Karjala ja Maaseudun kehittämisyhdistys Keski-Karjalan Jetina, uurides noorte talunike potentsiaali teha koostööd sarnaste partneritega Ungaris.

Kohaliku tegevusrühma Scottish Borders projekt VOMO omandas riikidevahelise mõõtme, kui koostööd tehti noortega teistes Šotimaa ja Skandinaavia kohalike tegevusrühmade piirkondades. Projektis osales veel kaks Šoti rühma, Cairngorms Leader+ ja North Highland, ning kohalik tegevusrühm Sjuharad Rootsist, koostööd tehti noortele koolituse ja ürituse korraldavas rahvusvahelises noorte meediaprojektis. Samad rühmad tegid selle projekti arendamise käigus 2005. aastal koostööd ürituse Highland Youth Voice raames ja filmitegemise töötubades ning Rootsi noorte meediaprojektis. VOMO projekti tegi eriliseks selle liikmete keskne osalemine antud konverentsi Ühendkuningriigi delegatsiooni koosseisus.

Vaade väljastpoolt

Ülalkirjeldatud tulemused ühtivad enamasti üksikute kohalike tegevusrühmade delegatsioonide sõnastatutega, aga kuidas paistavad saavutused kõrvaltvaataja pilgu läbi? Iga miniple-naaristungit jälgisid välisvaatlejad, järeldusi arutati avatud istungil ning väljundid koguti kokku ja edastati konverentsile. Esile tulid järgmised peamised järeldused naiste ja noorte rolli ning osaluse kohta.

Hea juhtimine sõltub järgmiste näitajate kvaliteedist:

- ▶ kohalikud partnerlused ja võrgustikud, mis peaksid olema hästi tasakaalustatud ja esinduslikud, kajastades:
  - territooriumi sotsiaalset olukorda;
  - soolist tasakaalu;
- ▶ kohaliku arengu strateegia, mis:
  - toimub alt-üles, on kaasav ja integreeritud;
  - kajastab reaalselt olukorda ja on toimiv;
  - on ligipääsetav aktiivsetele maapiirkondade sidusrühmadele;
- ▶ haldusstruktuurid, mis:
  - aitavad;
  - suhtlevad;
  - hõlbustavad.

Eesmärgiks peaks siin olema koordineerida või luua partnerlusi, tänu millele toimib sotsiaalne kaasamine, mis ulatub kaugemale traditsioonilisest hierarhiast ning ainult naiste ja noorte kaasamisest.

Seoses territoriaalsete strateegiatega ja täiendavusega:

- ▶ Leader-tüüpi juhtimise lähenemised ühendavad eraldatud rühmi hõredalt asustatud piirkondades, innustavad maa-elu arengus uuenduslikkust, loovad sidemeid aktiivsete tegijate ja institutsioonide vahel ning lihtsustavad diferentseerimist otsustamisel;
- ▶ territooriumi konkurentsivõimega tegelemine üksteist võimendavate sotsiaalse, majandusliku, keskkonna- ja juhtimismõõtmega kaudu;
- ▶ jätkusuutlikkuse põhimõtte peaks jõuliselt käsitlema noorte rolli;
- ▶ Leader-tüüpi lähenemine õigete lahenduste/meetmete leidmisel maaelu probleemidele on maanaiste ja noortega tegelemisel ülioluline;
- ▶ Leader-tüüpi juhtimine, eriti naiste ja noorte kaasamine, on otsustav tegur.

Seoses võrgustike ja koostööga:

- ▶ koostöö ja võrgustike loomise aluseks on kohalikud sidemed ja osalus; naiste ja noorte kaasatus sõltub sellest;
- ▶ piirkonna ressurssidel põhinevad innovatsioonivaldkonnad on tõhusad integratsiooni ja osaluse saavutamisel;
- ▶ võrgustike ja klasterite loomine on efektiivne lähenemine maapiirkondade elujõu taastamiseks;
- ▶ asulapõhised lähenemised on kaasavad ja tõhusad;
- ▶ detsentraliseeritud lähenemised, mis töötavad olemasolevate kohalike organisatsioonidega, annavad aluse laiemaks tegutsemiseks.

Seoses konkurentsivõime ja jätkusuutlikkusega:

- ▶ konkurentsivõimeline piirkond on atraktiivne ja julgustab noori inimesi tagasi tulema või paigale jääma;
- ▶ konkurentsivõimeline piirkond säilitab oma identiteedi ja terviklikkuse;
- ▶ sotsiaalne toimivus on sama oluline kui majanduslik toimivus;
- ▶ sotsiaalne ja majanduslik sidusus on piirkonna konkurentsivõimelisuse põhielemendid;
- ▶ keskkond ja sellega seotud kultuuri- ja looduspärand on ülioluline võti kogu kogukonna kaasamiseks konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse saavutamiseks.

Lõpetuseks

Üldiselt olid naiste ja noorte rolli kohta esitatud tõendid mitmekesised ja juhuslikud. Iga kogukond on erinev ja nagu Leaderi puhul eeldada võib, on ka kohalikud lähenemised erinevad. Sellest hoolimata lootsin ma artiklit koostades, et tõendid on süstemaatilisemad.

Naiste ja noorte võrdsete võimaluste kontekstis on kindlasti olemas mõned tõendid edukate süstemaatiliselt rakendatud lähenemiste kohta, seda eriti küpsemates piirkondades ja organisatsioonides. Tõendeid on ka edukate suunatud lähenemiste kohta teistes või vähem kogenud piirkondades. Nende kahe lähenemistüübi hulgas on näiteid konkreetselt suunatud meetmetest ja üldiselt nähtub vastukajast, et tulemused on positiivsed. Nagu võib eeldada, on näha mõningaid tõendeid selle kohta, kuidas viimane lähenemine aitab esimesel kasvada. Konkreetne juhtum on kultuurivahetuse saavutamine Poolas, kasutades traditsioonilist kokandust naiste kaasamise vahendina, ja siis selle osaluse laiendamine strateegia arengule kaasaitamiseks. Kui toimub selline osalemine ja kõik esindajad tunnistavad selle väärtust, hakatakse naistest ja noortest maapiirkondade sidusrühmadena tulevikus enam lugu pidama.

Parimate näidete puhul näeme, et naiste ja noorte osalus ulatub Leader-programmi protsessist, võrdõiguslikkuse süsteematisest rakendamisest ja integratsioonist kaugemale. See on muutunud lahutamatuks osaks ja on sellisena Leader-lähenedamise moodustavate seoste jaoks hädavajalik. Võib-olla

hägustab teatavaid tõendeid naiste ja noorte osalusest selle tavalisus, sest see on märkamatu ning toimub pidevalt ja on seega otseselt kommenteerimata jäetud. Sellise osaluse poole peab püüdlema, kuid arvestades puudulikke tõendeid, peab seda aktiivselt jälgima.

Saadaval on karp kolme Évora konverentsi DVD-ga. Kahel DVD-l on territooriumite poolt ürituse jaoks tehtud 16 filmi. Kolmas DVD toob ülevaate konverentsist koos selle peamiste ettekannete ja parimate hetkedega.

Huvi korral võite tellida ühe DVD-komplekti tasuta EU Bookshopi veebisaidi kaudu, mis asub aadressil <http://bookshop.europa.eu/>.

Mitme komplekti tellimiseks saatke e-kiri aadressile agri-leaderplus-publications@ec.europa.eu.

Leader+ Magazine

Ajakirja **Leader+ Magazine** annab kolm korda aastas välja maapiirkondade vaatluskeskus.

Leader (maapiirkondade majanduse arendusmeetmete ühendamine) on ühenduse algatus, mille käivitas Euroopa Komisjon ja mille tegevust koordineerib põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat (üksus G.3). Ajakirja **Leader+ Magazine** sisu ei pruugi tingimata edasi anda Euroopa Liidu institutsioonide vaateid.

Toimetus: Euroopa Maapiirkondade Vaatluskeskus.

Õiguslikult vastutav isik: John Lougheed, Euroopa Komisjon, põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraat, üksus G.3, rue de la Loi 130, 1040 Brüssel

Käesoleva numbriga kaastöölised: Leader+ riiklike koostöövõrkude üksused ja kohalikud tegevusrühmad.

Fotod: kõigi fotode autoriõigus kuulub Euroopa Komisjonile, välja arvatud eraldi märgitud fotod.

Kaanefoto on pärit Monte ACE kohalikult tegevusrühmalt (Portugal).

Ajakirja **Leader+ Magazine** ilmub Euroopa Liidu 22 ametlikus keeles ning selle tiraaž on 38 975.

Lisateave:
<http://ec.europa.eu/leaderplus>

Käsikiri on valminud 2008. aasta mais.

© Euroopa ühendused, 2008

Paljundamine on lubatud tingimusel, et viidatakse allikale.

Printed in Luxembourg

TRÜKITUD VALGELE KLOORIVABALE PAPERILE

Ajakirja **Leader+ Magazine** lisatellimuseks

kirjutage e-posti aadressil:
AGRI-LEADERPLUS-PUBLICATIONS@ec.europa.eu,

märkides oma täielikud kontaktandmed, väljaande nimetuse, tellimuste arvu ja sobiva keeleversiooni.

Nimetus

Leader (maapiirkondade majanduse arendusmeetmete ühendamine)

Programmi liik

Ühenduse algatus

Sihtvaldkonnad

Leader+ programm hõlmab kolme meetet:

- ▶ 1. meede: alt-üles-lähenemisel põhinevate integreeritud territoriaalsete maaelu arendamise katsestrateegiatega toetamine;
- ▶ 2. meede: maapiirkondadevahelise koostöö toetamine;
- ▶ 3. meede: koostöövõrkude rajamine.

Prioriteetsed strateegilised teemad

Komisjoni kehtestatud Leader+ programmi prioriteetsed teemad on järgmised:

- ▶ loodus- ja kultuurivarade tõhusaim kasutamine, sealhulgas paikkondade väärtustamine;
- ▶ maapiirkondade elukvaliteedi parandamine;
- ▶ kohalikele toodetele lisaväärtuse andmine, eelkõige väikeste tootmisüksuste turulepääsu lihtsustamine ühistevõrkude kaudu;
- ▶ uue oskusteabe ja uute tehnoloogiate kasutamine maapiirkondade toodete ja teenuste konkurentsivõime suurendamiseks.

Abisaajad ja abikõlblikud projektid

Leader+ programmiga antakse rahalist toetust partnerlustele ehk kohalikele tegevusrühmadele, mis moodustatakse avaliku, era- ja mittetulundussektori liikmetest nende piirkondades kohalike arenguprogrammide rakendamiseks. Leader+ programmi eesmärk on aidata maaettevõtjatel kasutada oma piirkonna pikaajalist potentsiaali. See soodustab integreeritud, kvaliteetsete ja originaalsete strateegiatega rakendamist jätkusuutliku arengu tagamiseks ning samuti riigisisest ja riikidevahelist koostööd. Selleks et koondada ühenduse ressursid kõige perspektiivikamatesse strateegiatesse ning anda neile parimad võimalused, antakse pärast valiku tegemist rahalist abi üksnes piiratud hulga maapiirkondadele. Valiku tegemine on avalik ning rangete eeskirjadega reguleeritud.

Iga kohaliku arengu programmi alusel võidakse rahastada üksikprojekte, mis vastavad kohalikele strateegiale. Kõik projektid, mis on abikõlblikud Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF), Euroopa Regionaalarengu Fondi (EFRD) ja Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) kaudu rahastamiseks, on abikõlblikud rahastamiseks ka Leader+ meetme kaudu.

Kohalike tegevusrühmade otsustustasandil peavad majandus- ja sotsiaalpartnerid ning ühendused moodustama vähemalt 50% kohalikust partnerlusest.

Programmitöö kestus

2000–2006

Ühenduse toetus

Programmide koguelarve on 5,0465 miljardit eurot, millest 2,1063 miljardit eurot (2,1435 miljardit eurot pärast vahepealset indekseerimist) on pärit Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi arendusrahastust ning ülejäänud avalikust ja erasektorist.